Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PB903

[Total No. of Pages :4

[6210]-201
S.Y.B.A.
COMPULSORY ENGLISH
Text Book : Panorama : Values and Skills Through Literature
(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23001)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) A) Answer the following questions in one/two sentence each: (any six) **[6]**

a) Who had written the letter to the chief seathl?

b) To which tribe does the chief seathl belong?

c) What was strange for chief seatle and his people

d) What did phatik and his friends do to Makhan?

e) Who is makhan?

f) Who was the stranger in the story 'The Homecoming'?

g) What did Albert Edward Forman wear at st. Peter's Neville square?

h) What was Albert Edward's opinion of the new vicar?

i) Who is the author of the story 'The verger'?

B) Attempt any two of the following: **[14]**

a) Attempt a character sketch of the Verger

b) Write a note on Phatik's experiences at school

c) What is Chief Seatl's belief regarding the ownership of land?

P.T.O.

Q2) A) Answer the following questions in one/two sentence each: (any six)**[6]**

a) How do the palanquin bearers carry the bride?

b) What are the bears carrying?

c) Who is sitting in the palanquin?

d) Who continues the music of earth in summer season?

e) What is the theme of the poem 'Pied Beauty'?

f) Who is the poet of 'Pied Beauty'

g) What are the most amazing things in the world in the poem 'Pied Beauty'?

h) What does happen during winter season?

i) What does happen to the birds during summer?

B) Attempt any two of the following: **[14]**

a) Explain 'Pied Beauty' as a reflection of God in nature

b) What is the central idea of the poem 'Palanquin Bearers'?

c) Explain the central theme of the Poem 'On the Grasshopper and Cricket'

Q3) A) Change the following into Passive voice: (any four) **[4]**

a) The thief stole the bag

b) Rahul is breaking a glass

c) Call the witness

d) Who thought you English?

e) She expected you to visit her

f) She cleans the room

B) Change the following into indirect speech: (any three) **[3]**

a) Udit said to his wife , 'When are you going out tommorrow?'

b) He said, 'I am speaking the truth'

c) She said, 'She plays match every sunday.'

d) Radha said, I 'Paid the electricity bill'

e) He said, 'What do you want?'

C) Change the following into negative, sentences: (any three) **[3]**

a) Kunal was smiling at me

b) The house looks beautiful

c) I can help you

d) The trip was exciting

e) He arrived late

Q4) A) Give one word substitude for the following: (any four) **[4]**

a) A group of island

b) One who writes novels

c) A life history written by oneself

d) A person who writers book

e) One who pursues noble principles and goals

f) Doing something without being asked

B) Match the following pairs of idioms and their meanings: (any three) **[3]**

A	B
i) Take it easy	a) Be nervous
ii) Get cold feet	b) Relax
iii) Handle with kid gloves	c) Sudden and unexpected
iv) Call the shots	d) Treat delicately
v) Out of the blue	e) To make the decisions

C) Give examples of the words with following suffixes/Prefixes: (any three) **[3]**

a) _____ful

b) _____ship

c) Un_____

d) _____less

e) Dis_____

Q5) Answer the following questions in brief: (any two) **[10]**

a) Define 'Soft Skills' What are the ways to acquire them?

b) Illustrate how a good leader is able to delegate work

c) Write a note on 'Teamwork Skills'

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PB904

[Total No. of Pages : 1

[6210]-202
S.Y. B.A.
मराठी (Marathi)
MIL - 2 मराठी भाषिक संज्ञापनकौशल्ये
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23011)

वेळ : 2 तास] [एकूण गुण : 25

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) 'भाषा हे व्यक्तिमत्व विकासाचे अविभाज्य अंग आहे' स्पष्ट करा. **[10]**

किंवा

लोकशाहीच्या जीवन व्यवहारातील प्रसार माध्यमांचे योगदान विशद करा.

प्र.2) वृत्तपत्रातील बातमी लेखनाची रचना स्पष्ट करा. **[10]**

किंवा

दूरचित्रवाणीवरील माहितीपटाचे संहितालेखन करताना कोणती काळजी घेतली पाहिजे?

प्र.3) खालीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा. **[5]**

अ) प्रसारमाध्यमांची आवश्यकता

ब) नभोवाणीसाठी भाषणाची पूर्वतयारी

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PB905

[Total No. of Pages : 1

[6210]-203

S.Y. B.A.

Hindi (हिंदी)

MIL - 2 हिंदी भाषा शिक्षण

आधुनिक भारतीय भाषा

पाठ्यपुस्तक : हिंदी भाषा शिक्षण

संपादक : प्रो. डॉ. सदानंद भोसले

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23012)

समय : 2 घंटे] [पूर्णांक : 25

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[10]**

अ) वर्ण की परिभाषा देते हुए उसके भेदों पर प्रकाश डालिए।

ब) संधि की परिभाषा देकर स्वर संधि को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।

क) स्वराघात की परिभाषा देकर स्वराघात संबंधी नियमों का विवेचन कीजिए।

ड) देवनागरी लिपि का संक्षिप्त परिचय दीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[10]**

अ) 'पशुभाषा' लघुकथा के माध्यम से प्यार की मौन भाषा पर प्रकाश डालिए।

ब) 'अपशगुन' लघुकथा का आशय लिखिए।

क) 'गरीब का लंच बॉक्स' लघुकथा की कथावस्तु अपने शब्दों में लिखिए।

ड) 'मैं ही कृष्ण हूँ' लघुकथा के उद्देश्य पर प्रकाश डालिए।

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए। **[5]**

अ) स्थान भेद के आधार पर वर्णों का वर्गीकरण कीजिए।

ब) 'पानी के पेड़' लघुकथा की कथावस्तु अपने शब्दों में लिखिए।

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB906

[Total No. of Pages : 3

[6210]-204

S.Y.B.A.

URDU

MIL-2 : Urdu-Recognition of Alphabets, Words and Numeric

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23013)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

سوال نمبر۱۔ ایک جملے میں جواب دیجئے (کوئی پانچ) [5]

۱) اردو کس زبان کا لفظ ہے؟

۲) رمز کے لغوی معنی کیا ہے؟

۳) اردو میں دوچشمی ''ھ'' کس زبان کی دین ہے؟

۴) ''ختمہ'' کسے کہتے ہیں؟

۵) حرف کی جمع کیا ہے؟

۶) کس حرف کی آواز ناک سے نکلتی ہے؟

۷) ''ز'' خاندان میں کتنے حرف ہیں؟

سوال نمبر۲۔ مناسب متبادل چن کی خانہ پری کیجئے۔ [5]

۱) جس حرف پر تشدید آئے اسے ------ کہتے ہیں۔
(مشدد، مکسورہ، ساکن)

۲) ذیل میں سے -------- حرف قمری ہے۔
(اللہ، عبدالرحمٰن، فی البدیہہ)

P.T.O.

۳) رموزاوقاف ۔۔۔۔۔۔۔۔ زبان کالفظ ہے۔

(فارسی، عربی، اردو)

۴) 'ج' خاندان میں ۔۔۔۔۔۔۔ حروف ہوتے ہیں۔

(۳، ۴، ۵)

۵) colon کواردو میں ۔۔۔۔۔۔۔ کہتے ہیں۔

(سکتہ، وقفہ، رابطہ)

سوال نمبر۳۔ (الف) صحیح یا غلط پہنچانئے۔ **[5]**

۱) حرف شمسی میں ''ل'' پڑھانہیں جاتا۔

۲) رمز کی جمع رامز ہے۔

۳) منادی کے لئے جوعلامت استعمال کی جاتی ہے اسے ''فجائیہ'' کہتے ہیں۔

۴) کسی بھی لفظ کا آخری حرف ہمیشہ اپنی پوری شکل میں ظاہر ہوتا ہے۔

۵) حرف ث۔س۔ص ایک جیسی آواز والے حروف ہیں۔

(ب) جوڑیاں لگایئے۔ **[5]**

نمبر	الف	ب	
۱)	۴۴	a)	انسٹھ
۲)	۵۹	b)	چوراسی
۳)	۶۶	c)	چھیانوے
۴)	۸۴	d)	چوالیس
۵)	۹۶	e)	چھیانسٹھ

سوال نمبر ۴۔ مندرجہ ذیل پیراگراف پڑھ کر سوالات کے جوابات دیجئے۔ **[5]**

میسور کے سلطان حیدر علی نے آرکاٹ کے مشہور بزرگ ٹیپو مستان سے اولاد نرینہ کے لئے دعا کی درخواست کی۔ اللہ کے فضل و کرم سے 20 نومبر 1759ء کو سرنگاپٹم میں دیون ہالی کے مقام پر فتح علی کی ولادت ہوئی۔ بزرگ خصوصی دعا کی نسبت سے نومولود کو ٹیپو کہا جانے لگا جس نے بعد میں ٹیپو سلطان کے نام سے شہرت پائی۔ بچپن ہی سے ٹیپو جری، محنت کش اور صاحب لیاقت تھا۔ اسلامی علوم کے علاوہ عربی، فارسی، انگریزی، فرانسیسی، اردو، تامل، کنڑی جیسی زبانوں پر بہت جلد عبور حاصل کر لیا۔ نیز اس زمانے کے فنون سپہ گری، شمشیر زنی، تیر اندازی، نیزہ بازی اور تیراکی میں بھی مہارت حاصل کی اور سن بلوغ کو پہنچتے پہنچتے ٹیپو سلطان حرب و ضرب کے تمام آداب اور جنگ کے انگریزی طریقوں سے بھی واقف ہو چکا تھا۔ 1765ء میں ٹیپو نے پہلی بار اپنے والد کے شانہ بہ شانہ جنگ میں شرکت کی اور مالابار پر حملہ آور ہوا۔ یہاں اس نے صرف دو تین ہزار سپاہیوں کے ساتھ دشمن کے ایک بڑے لشکر کو حراست میں لے لیا۔ 1767ء میں حیدر علی نے ٹیپو کی سرکردگی میں ایک وفد دکن بھیجا جہاں نظام دکن نے ٹیپو کو ''فتح علی خان بہادر'' کا خطاب دیا۔ 1782ء میں والد کے انتقال کے بعد ٹیپو نے میسور کی حکمرانی سنبھالی اور والد کے نقش قدم پر چلتے ہوئے بے مثال داستانیں رقم کی۔ اس نے اپنی زندگی میں میسور کی چار بڑی جنگیں لڑی اور دشمنوں کو عبرت ناک شکست دی۔ 4 مئی 1799ء کو میسور کی چوتھی جنگ میں انگریز سپاہی نے پستول کے وار سے ٹیپو سلطان کو شہید کر دیا۔

سوالات۔ ۱) ٹیپو سلطان کا اصل نام کیا تھا؟

۲) ٹیپو سلطان کب اور کہاں پیدا ہوا؟

۳) نظام دکن نے ٹیپو سلطان کو کونسا خطاب دیا؟

۴) ٹیپو سلطان کب شہید ہوا؟

۵) اس پیراگراف کے لئے مناسب عنوان تجویز کیجئے۔

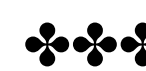

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB907

[Total No. of Pages : 1

[6210]-205
S.Y. B.A.
MARATHI (मराठी)
DSE - 1A - SI : आधुनिक मराठी साहित्य : प्रकाशवाटा
पाठयपुस्तक – प्रकाशवाटा – डॉ. प्रकाश आमटे
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23021)

समय : *2½* घंटे*]* *[* पूर्णांक : *70*

सूचनाएँ : *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) आत्मचरित्र वाचनाच्या प्रेरणा स्पष्ट करा.

ब) आत्मचरित्र लेखनामात्रील हेतू स्पष्ट करा.

क) प्रकाश आमटे यांचे व्यक्तिचित्र रेखाटा.

ड) प्रकाशवाटा आत्मचरित्रातील स्त्री व्यक्तिरेखांचा परिचय करून द्या.

इ) आत्मकथनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) आत्मचरित्र या वाङ्मयप्रकाराची वाटचाल स्पष्ट करा.

ब) आत्मचरित्र ही संकल्पना स्पष्ट करा.

क) दलित आत्मकथनांचा थोडक्यात आढावा घ्या.

प्र.*3)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) जिवावरचे प्रसंग या लेखातील प्रसंगांचे वर्णन करा.

ब) हेमलकशातील शेतीचा प्रयोग स्पष्ट करा.

क) डॉ. प्रकाश आमटे यांच्या भामरागड येथील कार्याची माहिती द्या.

प्र.*4)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) **[15]**

अ) मंदा आमटे यांचे व्यक्तिचित्र रेखाटा.

ब) 'मुक्काम हेमलकसा' या लेखातील अनुभव स्पष्ट करा.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 5

SEAT No. :

PB908

[Total No. of Pages :2

[6210]-206
S.Y.B.A.
URDU
DSE-1A : History of Urdu Literature (Prose)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23071)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

سوال نمبر۱۔ تنقید نگاری کے آغاز وارتقاء پر روشنی ڈالئے۔ [15]

یا

خاکہ نگاری کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے اقسام پر روشنی ڈالئے۔

سوال نمبر۲۔ شبلی کے اسلوبِ نگاری نگارش پر اظہار خیال کیجئے۔ [15]

یا

علامہ شبلی کی علمی وادبی خدمات کا جائزہ لیجئے۔

سوال نمبر۳۔ خاکہ نگاری کی روشنی میں مرزا فرحت اللہ بیگ کا ادبی مقام متعین کیجئے۔ [15]

یا

مرزا فرحت اللہ بیگ کی حیات، شخصیت اور کارناموں پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

سوال نمبر۴۔ پروفیسر احتشام حسین کی علمی وادبی جائزہ لیجئے۔ [15]

یا

احتشام حسین کی تنقید نگاری پر نقد وتبصرہ کیجئے۔

P.T.O.

سوال نمبر۵۔ ذیل میں سے کسی دو پر مختصر نوٹ لکھئے۔ [10]

۱) سوانح نگاری کا فن

۲) تنقید کے اصول وضوابط

۳) الفاروق پر اظہار خیال

۴) خاکہ نگاری کا فن

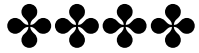

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB909

[Total No. of Pages : 2

[6210]-207
S.Y.B.A.
HINDI (हिन्दी)
DSE - 1A : काव्यशास्त्र (सामान्य) (S-1)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23091)

समय : *2½* घंटे*]* *[* पूर्णांक : *70*

सूचनाएँ : *1)* सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.*1)* निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[21]**

अ) काव्य की संस्कृत परिभाषाएँ लिखकर अपना निष्कर्ष लिखिए।

ब) भारतीय काव्य–प्रयोजन के विभिन्न मत लिखिए।

क) काव्य हेतुओं में 'प्रतिभा' का महत्व स्पष्ट कीजिए।

ड) मम्मट के काव्य–प्रयोजनों की सार्थकता लिखिए।

इ) हिंदी और अंग्रेजी के विद्वानों की काव्य–परिभाषाएँ लिखिए।

प्र.*2)* निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[21]**

अ) काव्य – तत्त्व से क्या तात्पर्य है?

ब) शब्द शक्ति किसे कहते है? मुख्य भेद लिखिए।

क) भाव और बुद्धि तत्त्व का महत्त्व विषद कीजिए।

ड) अभिधा और लक्षणा शब्दशक्ति का सोदाहरण विवेचन कीजिए।

इ) व्यंजना शब्दशक्ति के भेद लिखकर विशेषताएँ लिखिए।

प्र.*3)* निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[21]**

अ) रस के विभिन्न अंगों का विवेचन कीजिए।

ब) रस की परिभाषा लिखते हुए श्रृंगार रस के भेदों पर प्रकाश डालिए।

क) वीर रस का सोदाहरण विवेचन कीजिए।

ड) रस का स्वरूप लिखिए।

इ) रस के भेद लिखकर उनके स्थायीभाव लिखिए।

P.T.O.

प्र.4) निचे दिए गए बहुविकल्पीय प्रश्नों के सही विकल्प को चुनकर लिखिए: **[7]**

i) आ. विश्वनाथ का काव्यग्रंथ कौन–सा है?

अ) नाटयशास्त्र ब) काव्य प्रकाश

क) साहित्य दर्पण ड) काव्यालंकार

ii) वीर रस का स्थायीभाव कौन – सा है?

अ) रति ब) उत्साह

क) शोक ड) हास

iii) निम्नलिखित में से कौन–सा शब्द काव्य तत्त्व नहीं है?

अ) व्यंजना ब) कल्पना

क) बुद्धि ड) भाव

iv) रस निर्मिती के कारण को क्या कहते है?

अ) स्थायी भाव ब) अनुभाव

क) विभाव ड) संचारी भाव

v) 'विभाव' के दो प्रमुख भेद कौन – से है?

अ) अनुभाव एवं स्थायी भाव ब) आलंबन और उद्दीपन

क) प्रयोजनवती एवं रूढी ड) कारयित्री और भावयित्रि

vi) 'शब्दार्थो सहितों काव्यम्' यह परिभाषा इस विद्वान की है–

अ) मम्मट ब) भामह

क) भरतमुनी ड) दंडी

vii) 'शोक' स्थायीभाव का रसरूप कौन – सा है?

अ) वीर रस ब) श्रृंगार रस

क) करूण रस ड) हास्य रस

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB910

[Total No. of Pages : 3

[6210]-208
S.Y. B.A.
SANSKRIT (संस्कृत)
DSE-1A : काव्यशास्त्रम् आणि कौटिलीय अर्थशास्त्रम्
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23111)

वेळ : *2½* तास*]* *[* एकूण गुण : *70*

Instructions: 1) All questions are compulsory.
सूचना : सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) A) Explain with reference to context of any one of the following. **[5]**

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा.

i) सहायसाध्यं राजत्वं चक्रमेकं न वर्तते।

ii) इदमुत्तमतिशयिनी व्यङ्ग्ये वाच्याद् ध्वनिर्बुधैः कथितः।

B) Define any one figure of speech with example. **[5]**

खालीलपैकी कोणत्याही एका अलंकाराचे सोदाहरण व्याख्या व स्पष्टीकरण द्या.

i) भ्रान्तिमान

ii) ससन्देह

C) Define any one metre with example. **[5]**

खालीलपैकी कोणत्याही एका वृत्ताचे सोदाहरण स्पष्टीकरण द्या.

i) अनुष्टुभ

ii) मन्दाक्रान्ता

P.T.O.

प्र.2) A) संस्कृत भाषायां उत्तराणि लिखत। (प्रश्न पञ्चकम्) **[10]**

i) काव्यप्रयोजनेषु सकलप्रयोजनमौलिभूतं किं प्रयोजनम् वर्तते?

ii) काव्यप्रयोजनेषु कालिदासस्य उदाहरणं किं प्रयोजनार्थं दत्तमासीत्?

iii) साहित्यदर्पणस्य कर्ता कः?

iv) सुहृत्संमितोपदेशः वाङ्भयेषु कस्मिन् ग्रन्थे दृश्यते?

v) ध्वनिकाव्यस्य लक्षणे बुधैः इति पदेन केषां निर्देशः कृतः?

vi) ध्वनेः लक्षणं लिखत।

B) Match the following. **[5]**

जोड्या जुळवा.

	अ		ब
i)	अर्थप्रयोजन	a)	सांख्य, योग, लोकायत
ii)	यशप्रयोजन	b)	कृषिपशुपाल्ये वाणिज्य
iii)	वार्ता	c)	कालिदास
iv)	आन्वीक्षिकी	d)	मयूर
v)	शिवेतरक्षति	e)	धावक

प्र.3) A) Answer any one of the following in detail. **[12]**

खालीलपैकी एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या.

i) Bring out the difference between Brahma's creation and a poet's creation.

ब्रह्मसृष्टी आणि कविसृष्टी यातील फरक स्पष्ट करा.

ii) Explain the purposes of poetry.

काव्यप्रयोजन स्पष्ट करा.

B) Write a short note on any one of the following. **[8]**

कोणत्याही एका विषयावर टीप लिहा.

i) काव्यहेतु (The causes of poetry)

ii) ध्वनि काव्य (Dhvani Poetry)

प्र.4) A) Answer any one of the following in detail. **[12]**
खालीलपैकी एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या.

i) State the seven limbs of the state and explain the good qualities of a minister and the subject.

कौटिल्याच्या मतानुसार राज्याची सप्तांगे सांगा आणि अमात्यसंपत् व जनपदसंपत् यांची वैशिष्ट्ये सांगा.

ii) Explain the purposes of fours streams of learning and which Varn ā -s are they assigned to?

चतुर्विद्यांच्या अध्ययनाचे फायदे व ते कोणत्या वर्णांकरिता निश्चित केले आहेत, ते स्पष्ट करा.

B) Write a short note on any one of the following. **[8]**
कोणत्याही एका विषयावर टीप लिहा.

i) The Importance of Ānvīkṣikī
आन्वीक्षिकीचे महत्त्व

ii) **षाड्गुण्यम्।**
Sinfold

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB911

[Total No. of Pages : 4

[6210]-209
S.Y.B.A.
ECONOMICS
DSE -1A : Micro Economics - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23151)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Draw neat clean diagrams where necessary.***

Q1) Answer the following questions in 20 words each. (any 8) **[16]**

a) What is independent variable?

b) What is Micro Economics?

c) What is Demand?

d) What is suypply?

e) What is Marginal utility?

f) What is production function?

g) What is price line?

h) What is income elasticity of demand?

i) What is Indifferance curves?

j) What is zero elasticity of supply?

Q2) Write the answer following questions in 50 words each (Any 4). **[16]**

a) Explain the nature of micro economics.

b) Explain the law of Marginal Utility.

c) Explain the law of Demand.

d) Explain the concept of market demand.

e) Explain the concept of Average Production.

f) Explain the determinant of supply.

P.T.O.

Q3) Anwer the following questions in 150 words each (any 3). **[18]**

a) Explain the difference between micro and macro economics.

b) Explain the basic Economic Problems.

c) Explain types of Income Elasticity of Demand.

d) Explain diminishing marginal utility Law.

e) Explain the determinants of demand.

Q4) Answer the following question in 300 words each. (Any 2) **[20]**

a) Explain the scope and Importance of Micro Economics.

b) What is Indifference curve? Explain characteristics of Indifference curve.

c) Explain the Law of variable proportions.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PB911

[6210]-209
S.Y.B.A.
ECONOMICS
DSE -1A : Micro Economics - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23151)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ) **[16]**

अ) स्वतंत्र चल म्हणजे काय?

ब) सूक्ष्म अर्थशास्त्र म्हणजे काय?

क) मागणी म्हणजे काय?

ड) पुरवठा म्हणजे काय?

इ) सीमांत उपयोगिता म्हणजे काय?

फ) उत्पादन फलन म्हणजे काय?

य) किंमत रेषा म्हणजे काय?

र) मागणीची उत्पन्न लवचिकता म्हणजे काय?

ल) समवृत्ती वक्र म्हणजे काय?

व) शून्य उत्पन्न लवचिकता म्हणजे काय?

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) **[16]**

अ) सुक्ष्म अर्थशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.

ब) घटत्या सीमांत उपयोगितेचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

क) मागणीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

ड) 'बाजार मागणी' संकल्पना स्पष्ट करा.

इ) सरासरी उत्पादन संकल्पना स्पष्ट करा.

फ) पुरवठयाचे निर्धारक घटक स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) **[18]**

अ) सुक्ष्म अर्थशास्त्र व स्थूल अर्थशास्त्र यातील फरक स्पष्ट करा.

ब) मुलभूत आर्थिक समस्या स्पष्ट करा.

क) मागणीच्या उत्पन्न लवचिकतेचे प्रकार स्पष्ट करा.

ड) घटत्या सिमांत उपयोगितेचा नियम स्पष्ट करा.

इ) मागणीचे निर्धारक स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) सुक्ष्म अर्थशास्त्राची व्याप्ती व महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) समवृत्ती वक्र म्हणजे काय? समवृत्ती वक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

क) बदलत्या प्रमाणाचा नियम स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB912

[Total No. of Pages : 4

[6210]-210
S.Y.B.A.
POLITICAL SCIENCE
DSE-1(A)-3 : Western Political Thoughts
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23161)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any eight questions (20 words) **[16]**

a) Write two objectives of plato's education thoughts.

b) State the three types of Lock's Natural right.

c) Write two points on slavery of Aristotle's thought.

d) State two basic features of plato's Ideal State.

e) Who is known as a utilitarian thinker?

f) Who is the writer of two treaties on Government?

g) What are two qualities of king according to Machiavelli.

h) Who is the famous as the father of Philosophy.

i) Which is the most famous book of Aristotle?

j) Give Aristotle's criterion of classification of state.

Q2) Attempt any four questions (50 words) **[16]**

a) Explain Machiavelli's attitute towards Religion & Morality.

b) State Aristotle's classification of state.

c) Explain locke's individulistic thoughts.

d) Plato's views on Justice.

e) Machiavelli's views on human nature.

f) Locke's state of nature theory.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) **[18]**

a) Explain Locke's theory of social contract.

b) Aristotles views on slavery.

c) Discuss Plato's Ideal state.

d) Discuss machiavelli's views on state.

Q4) Attempt any two questions (200 words) **[20]**

a) Explain the Aristotle's views on Revolution.

b) Write in detail the objection to Plato's system of education.

c) Explain duties of the king suggested by Machiavelli.

* * *

Total No. of Questions : 4]

PB912

[6210]-210
S.Y.B.A.
POLITICAL SCIENCE
DSE-1(A)-3 : Western Political Thoughts
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23161)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* कोणतेही आठ प्रश्न सोडवा. (20 शब्दात) **[16]**

अ) प्लेटोच्या शिक्षण विषयक विचारांचे दोन उद्देश्य लिहा.

ब) लॉकने मांडलेले नैसर्गिक अधिकारांचे तीन प्रकार लिहा.

क) ॲरिस्टोंटलच्या गुलामगिरी प्रथेचे दोन समर्थन पर मुद्दे लिहा.

ड) प्लेटोची आदर्श राज्याची दोन मुलभूत तत्त्वे सांगा.

इ) उपयोगीतावादी विचारवंत म्हणुन कोणाला ओळखले जाते?

फ) टू ट्रिटीज ऑन गव्हर्नमेंट या ग्रंथाचा लेखक कोण आहे?

य) मॅकिव्हेलीच्या मते राजाचे दोन गुण कोणते?

र) तत्त्वज्ञानाचा जनक म्हणून कोण प्रसिद्ध आहे.

ल) ॲरिस्टॉटलच्या सुप्रसिद्ध ग्रंथ कोणता?

व) ॲरिस्टॉटलच्या राज्याच्या वर्गीकरणाचे निकष सांगा.

प्र.*2)* कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. (50 शब्दात) **[16]**

अ) मॅकिव्हेलीचे धर्म व नैतिकाविषयक विचार.

ब) ॲरिस्टॉटलच्या राज्याचे वर्गीकरण.

क) लॉकचे व्यक्तीवादी विचार.

ड) प्लेटोचे न्यायविषयक विचार

इ) मॅकिव्हेलीचे मनुष्य स्वभाव विषयक विचार

फ) लॉकची निर्सगावस्था

प्र.3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (100 शब्दात) **[18]**

अ) लॉकचा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.

ब) ऑरिस्टॉटलचे गुलामगिरी विषयक विचार स्पष्ट करा.

क) प्लेटोच्या आदर्श राज्याची चर्चा करा.

ड) मॅकिव्हेलीचे राज्यसंस्थे बाबतचे विचार लिहा.

प्र.4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (200 शब्दात) **[20]**

अ) ॲरिस्टॉटलचे क्रांती विषयक विचार स्पष्ट करा.

ब) प्लेटोच्या शिक्षण पद्धतीवरील आक्षेप सविस्तर लिहा.

क) मॅकिव्हेलीने सांगितलेली राजाची कर्तव्ये स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB913

[Total No. of Pages : 2

[6210]-211
S.Y.B.A.
HISTORY
DSE-1A : Medieval India-Sultanate Period
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23171)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right side indicates full marks.***

Q1) Answer the following question in 300 words. (Any One) **[15]**

a) Discuss the unwritten sources useful for the study of the Sultanate period.

OR

b) Examine the achievements of Sultan Balban.

Q2) Answer the following question in 300 words. (Any One) **[15]**

a) Review the market policy of Sultan Allauddin Khilji.

OR

b) Write about the experiment of changing the capital done by Sultan Muhammad bin Tughlaq.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (Any Two) **[20]**

a) Explain the agriculture reforms of Sultan Firoz Tughlaq.
b) Explain the achievements of Sultan Razia.
c) State the characteristics of the Bahamani Empire.
d) Describe the causes of the decline of Sultanate.

Q4) Short Notes. (Any Four) **[20]**

a) First battle of Tarain
b) Tahqit-e-Hind
c) The Corps of Forty or Turkan-e-Chahalgani
d) The Lodi Dynasty
e) Krishnadevaraya
f) Harihar and Bukka

❋ ❋ ❋

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PB913

[6210]-211
S.Y.B.A.
HISTORY
DSE-1A : Medieval India-Sultanate Period
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23171)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे

2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) **[15]**

अ) सुलतानशाही कालखंडाच्या अभ्यासास उपयुक्त अलिखित साधनांची चर्चा करा.

किंवा

ब) सुलतान बल्बनच्या कामगिरीचे परीक्षण करा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) **[15]**

अ) सुलतान अल्लाउद्दिन खिलजीच्या बाजार विषयक धोरणाचा आढावा घ्या.

किंवा

ब) सुलतान महंमद बिन तुघलकाच्या राजधानी बदलण्याच्या प्रयोगाची माहिती द्या.

प्र.*3)* खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) सुलतान फिरोज तुघलकाच्या कृषी विषयक सुधारणा स्पष्ट करा.

ब) सुलतान रजियाची कामगिरी स्पष्ट करा.

क) बहामणी साम्राज्याच्या वैशिष्ट्ये सांगा.

ड) सुलतानशाहीच्या ऱ्हासाची कारणे विशद करा.

प्र.*4)* टिपा लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) तराईनची पहिली लढाई

ब) तहकीत – ए – हिंद

क) द कॉर्प्स ऑफ फोर्टी किंवा तुर्कन–ए–चहलगानी

ड) लोदी घराणे

इ) कृष्णदेवराय

फ) हरिहर व बुक्क

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB914

[Total No. of Pages :4

[6210]- 212
S.Y.B.A.
GEOGRAPHY
DSE-1A-GG-220 (A) : Geography of Maharashtra - I
(2019 Pattern)(CBCS)(Semester - III)(23201)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Draw neat diagram and sketches wherever necessary.***
4) ***Use of map stencils is allowed.***

Q1) Answer the following questions in about 20 words each (any eight) **[16]**

a) In which year maharashtra state was established?

b) State the total area of maharashtra state.

c) By which name is the hilly part of the sahyadri mountain range known as?

d) Which category of rocks called Basic Rocks?

e) Define soil.

f) Name any four factors that affect climate of maharashtra.

g) What are rainy days?

h) State the defination of drought given by Indian metrological department

i) What is water management?

j) Write the names of major types of forests in maharashtra.

Q2) Write the answer of the question about 50 words each (any three) **[18]**

a) Maharashtra and neighboring states.

b) Bhima river

c) Effects of flood

d) Koyna hydroelectric project.

P.T.O.

Q3) Write the answer of the questions about 100 words each (any two) **[16]**

a) Explain the administrative structure of maharashtra state.

b) Satpura mountains

c) State the types of drought and give a brief description of one of them.

d) Brifly describe the distribution of manganese in maharashtra.

Q4) Write the answer of the question about 300 words each (any one) **[20]**

a) Explain the historical and political background of Maharashtra state.

b) Mention the names of East flowing rivers in maharashtra and write in detail information of krishna river.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PB914

[6210]- 212
S.Y.B.A.
GEOGRAPHY
DSE-1A-GG-220 (A) : Geography of Maharashtra - I
(2019 Pattern)(CBCS)(Semester - III)(23201)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[* एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्यां काढा.

4) नकाशा स्टेन्सील वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) **[16]**

अ) महाराष्ट्र राज्याची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली?

ब) महाराष्ट्र राज्याचे एकुण क्षेत्रफळ सांगा.

क) संहयाद्री पर्वताचा उंचवटयाचा भाग कोणत्या नावाने ओळखळा जातो.

ड) कोणत्या श्रेणीच्या खडकांना पायाभूत खडक म्हणतात?

इ) मृदेची व्याख्या सांगा.

फ) महाराष्ट्राच्या हवामानावर परिणाम करणाऱ्या कोणत्याही चार घटकांची नावे लिहा.

य) पर्जन्य दिवस म्हणजे काय?

र) भारतीय हवामान खात्याने केलेली दुष्काळाची व्याख्या सांगा.

ल) जलव्यवस्थापन म्हणजे काय?

व) महाराष्ट्रातील अरण्यांच्या प्रमुख प्रकारांची नावे लिहा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) **[18]**

अ) महाराष्ट्र व शेजारील राज्य

ब) भीमा नदी

क) पुराचे परिणाम

ड) कोयना जलविद्यूत प्रकल्प

प्र.3) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[16]**

अ) महाराष्ट्र राज्याची प्रशासकीय रचना विशद करा.

ब) सातपुडा पर्वत

क) दुष्काळाचे प्रकार सांगुन त्यातील एका प्रकाराची थोडक्यात माहिती द्या.

ड) मँगनीजचे महाराष्ट्रातील वितरण थोडक्यात लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **[20]**

अ) महाराष्ट्र राज्याची ऐतीहासीक व राजकीय पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

ब) महाराष्ट्रातील पूर्व वाहिनी नदयांची नावे सांगून, कृष्णा नदीची सविस्तर माहिती लिहा.

* * *

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PB-4375

[Total No. of Pages : 3

[6210]-213

S.Y. B.A.

MUSIC

DSE-1A (S-1) : राग संगीत गायन

(या संचातील राग संगीत गायन व तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (22318/23211)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागातील विलंबित ख्यालाची बंदिश स्वरलिपीबद्ध करा. **[10]**

i) कल्याण ii) छायानट

iii) हमीर iv) शुद्धसारंग

ब) यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाचा राग विस्तार अथवा मोकळे आलाप लिहा. **[5]**

प्रश्न 2) अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. **[10]**

i) छायानट ii) हिंडोल

iii) कल्याण iv) हमीर

ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत लिहा. **[5]**

i) विलंबित तीनताल

ii) चौताल

iii) विलंबित एकताल

P.T.O.

प्रश्न 3) अ) व्याख्या लिहा (कोणत्याही चार) **[8]**

i) मिश्र राग ii) चल स्वर

iii) अचल स्वर iv) तीव्र स्वर

v) पूर्वांगवादी राग vi) उत्तरांगवादी राग

ब) थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) **[12]**

i) गायक, नायक

ii) संधिप्रकाश राग

iii) ठुमरी, दादरा

प्रश्न 4) यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवनचरित्र व संगीतिक योगदान विस्तृत लिहा. **[10]**

प्रश्न 5) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा. **[10]**

अ) संगीतातील घराणी

ब) लोकसंगीत शैली व तिचे महत्व

क) संगीत–गुरुमुखी विद्या

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 4]

PB-4375

[6210]-213

T.Y. B.A.

MUSIC

DSE-1A (S-1) : तबला

(या संचातील राग संगीत गायन व तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (22318/23211)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) अ) तबला वादनातील बंद व खुला बाज या विषयी माहिती लिहा. **[10]**

ब) ख्याल गायन प्रकारांची विस्तृत माहिती लिहा. **[5]**

प्रश्न 2) अ) तबला वाद्याच्या निर्मिती संदर्भातील विचारप्रवाह लिहा. **[10]**

ब) धृपद व धमार गायन प्रकारांची माहिती लिहा. **[5]**

प्रश्न 3) अ) व्याख्या लिहा. (कोणत्याही चार) : **[8]**

नाद, सम, आवर्तन, मात्रा कायदा, किसम, दुगून, मुखडा

ब) उस्ताद झाकीर हुसेन यांचे जीवन चरित्र लिहा. **[12]**

प्रश्न 4) अ) ताल तीनताल व झपताल पं. पलुस्कर किंवा पं. भातखंडे लिपीमध्ये लिपिबद्ध करा. **[10]**

ब) लय व लयीचे प्रकार ह्यांची माहिती लिहा. **[10]**

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB915

[Total No. of Pages : 2

[6210]-214
S.Y.B.A.
PSYCHOLOGY
DSE-1A : Psychology of Abnormal Behaviour - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23221)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Digit to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in 100 words. (Any Four) **[20]**

a) State the meaning of abnormal behaviour.
b) Write the nature of social anxiety disorder.
c) What are the symptoms of acute stress disorder.
d) What is somatoform disorder?
e) Explain the nature of dissociative identify disorders.
f) Write the nature of suicide disorder.

Q2) Answer the following questions in 200 words. (Any two) **[20]**

a) Explain the historical background of abnormal behaviour.
b) Describe the symptoms and causes of obsessive compulsive disorder.
c) Explain the symptoms of conversion disorder.
d) What is depressive disorder? Explain the symptoms of major depressive disorder.

Q3) Answer the following question in 300 words. (Any One) **[20]**

a) Discuss in details the criteria of abnormal behaviour.
b) What is Bipolar-II disorder? Explain the symptoms and causes of bipoloar-II disorder.

Q4) Write short notes (Any two) **[10]**

a) Agoraphobia
b) Post-Traumatic stress disorder
c) Panic disorder.
d) Dissociative Amnesia.

❋ ❋ ❋

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PB915

[6210]-214
S.Y.B.A.
PSYCHOLOGY
DSE-1A : Psychology of Abnormal Behaviour - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½*तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) अपसामान्य वर्तनाचा अर्थ सांगा.
ब) सामाजिक चिंता विकृतीचे स्वरूप लिहा.
क) जुनाट/तीव्र ताण विकृतीची कोणती लक्षणे आहेत?
ड) कायिक–विकृती म्हणजे काय?
इ) वियोजनात्मक स्व–ओळख विकृतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
फ) आत्महत्या विकृतीचे स्वरूप लिहा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) अपसामान्य वर्तनाची ऐतिहासीक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
ब) विचार–कृती अनिवार्यता विकृतीची लक्षणे आणि कारणांचे वर्णन करा.
क) रूपांतर विकृतीची लक्षणे स्पष्ट करा.
ड) अवसाद विकृती म्हणजे काय? तीव्र/गंभीर अवसाद विकृतीची लक्षणे स्पष्ट करा.

प्र.*3)* खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **[20]**

अ) अपसामान्य वर्तनाच्या निकषांची सविस्तर चर्चा करा.
ब) द्वि ध्रुवीय -2 विकृती म्हणजे काय? द्वि ध्रुवीय -2 विकृतीची लक्षणे आणि कारणे स्पष्ट करा.

प्र.*4)* टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) **[10]**

अ) संरक्षणशून्यता भीती विकृती
ब) आघातोत्तर ताण विकृती
क) घबराट विकृती
ड) वियोजनात्मक स्मृतीभ्रंश

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB916

[Total No. of Pages :2

[6210]- 215
S.Y.B.A.
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DSE-1 A SPL -1 : India's Internal Security - I
(2019 Pattern)(CBCS)(Semester - III)(23271)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three). **[15]**

a) Explain the Meaning and Concept of India's National Security.
b) Explain the Nature of Internal Security.
c) What are the Political Problems of India's Internal Security.
d) Explain the Meaning and Concept of Poverty.
e) What is Regionalism?

Q2) Answer the following question in 300 words each. (Any one). **[15]**

a) Describe in details the India's Internal Security Challenges.
b) Explain in details the Causes of Poverty.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two) **[20]**

a) Explain the Values of India's National Security.
b) Explain the India's Success in reducing Internal Security threats.
c) Describe in details the types of Literacy.
d) Explain in details the types of Regionalism.

Q4) Write Short Notes (Any four). **[20]**

a) Importance of National Security
b) Democracy
c) Parameters of Poverty
d) Naxalism
e) Corruption
f) Causes of Regionalism

❋ ❋ ❋

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PB916

[6210]- 215
S.Y.B.A.
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DSE-1 A SPL -1 : India's Internal Security - I
(2019 Pattern)(CBCS)(Semester - III)(23271)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) अंतर्गत सुरक्षेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

क) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेपुढील राजकीय समस्या कोणत्या?

ड) दारिद्र्याचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.

इ) प्रादेशिकतवाद म्हणजे काय?

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) **[15]**

अ) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षे पुढील आव्हाने सविस्तर विशद करा.

ब) दारिद्र्याची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.*3)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेची मुल्ये स्पष्ट करा.

ब) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेच्या धोक्यांना कमी करण्यात आलेले यश स्पष्ट करा.

क) साक्षरतेचे प्रकार सविस्तर विशद करा.

ड) प्रादेशिकतावादाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.*4)* थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) राष्ट्रीय सुरक्षेचे महत्त्व

ब) लोकशाही

क) दारिद्र्याचे निकष

ड) नक्षलवाद

इ) भ्रष्टाचार

फ) प्रादेशिकतावादाची कारणे

* * *

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PB917

[Total No. of Pages : 2

[6210]-216
S.Y.B.A.
ENGLISH
DSC - 1A : Appreciating Drama (Old Special Paper - I)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23331)
Text : Amid summer Night's Dream by william shakes peare

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer any three questions of the following (3 out of 5) **[15]**

a) Write a brief note on the character of peter quince.

b) What obstacles do Hermia and Lysander have to face before they get married?

c) How would you describe the aptness of the title of the play, A midsummer Night's Dream?

d) Comment on the character of Theseus, the Duke of Athens.

e) Do you agree that wihtout puck the play would not remain comic? Explain your reasons.

Q2) Answer any three questions of the following (3 out of 5) **[15]**

a) What different shades of love do you see as portrayed in the play?

b) Who is Egeus? Why does he take his daughter, Hermia to Theseus's court?

c) How does Titania treat Nick Bottom?

d) Comment on the character of oberon.

e) Explain Hermia's conflict with her father in the play 'A midsummer Night's Dream'

Q3) Answer any one question of the following (1 out of 2) **[10]**

a) Discuss the dramatic significance of the fairy world in the play.

b) Attempt the character sketch of puck underlining him important role in the play.

P.T.O.

Q4) Answer any one question of the following (1 out of 2) **[10]**

a) "The Play, 'A midsummer Night's Dream' Presents love as dream". Do you agree with this statement? Give reasons.

b) Jealousy is one of the important themes of the play 'A midsummer Night's Dream. Elaborate on this idea

Q5) Answer any four questions of the following (4 out to 6) **[20]**

a) Explain 'Plot' as the main element in drama.

b) Comment on a tragic-hero.

c) Write a brief note on Aside & soliloquy.

d) What is a street play?

e) Explain the terms 'Round Character' and Flat character' in drama with suitable examples.

f) Define comedy. Give examples.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB918

[Total No. of Pages : 3

[6210]-217
S.Y.B.A.
MATHEMATICS
DSE - 1A - MS-1 : Problem Course Based on MG - 3 and AMG - 3
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23341)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any FIVE of the following. **[10]**

a) Draw a tree on five vertices.

b) Does there exists a graph with four vertices and degree of each vertex is two. Justify your answer.

c) Give an example of Eulerian graph.

d) Find adjacency matrix of the cycle graph C_2.

e) Find the domain of the function $f(x, y) = x^2 y^2$.

f) Find f_x and f_y for the function $f(x, y) = \sin(xy)$.

g) Evaluate: $\lim_{(x,y)\to(1,2)} 2x^2 + 3y^2$.

Q2) Attempt any FOUR of the following. **[20]**

a) Draw a graph represented by the adjacency matrix given below:

$$A(G) = \begin{bmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}$$

b) Determine maximum and minimum height of a binary tree with 11 vertices. Also draw such trees.

c) Show that the degree sequence 3, 3, 3, 3, 2 is graphical.

d) Draw any five spanning trees of K_5.

e) Prove that the bipartite graph with odd number of vertices can not have Hamil-tonian circuit.

f) i) Give an example of an Eulerian graph which is not Hamiltonian.

ii) Give an example of a Hamilotonian graph which is not Eulerian.

P.T.O.

Q3) Attempt any FOUR of the following. **[20]**

a) Show that $\lim_{(x,y)\to(0,0)} \frac{x^2 y}{x^3 + y^3}$ does not exists.

b) Use polar coordinates show that $\lim_{(x,y)\to(0,0)} \tan^{-1}\left(\frac{|x|+|y|}{x^2+y^2}\right) = \frac{\pi}{2}$.

c) If $f(x, y) = x^2 + x^2y^2 - 2xy$, find $f_x(1,1)$ and $f_y(1,1)$.

d) Find approximate value of 5.01×9.98.

e) Find local minimum and local maximum of the $f(x, y) = x^2 + y^2 + xy + y$.

f) Evaluate $\int_0^3 \int_{-2}^0 (x^2 y - 2xy)\, dydx$.

Q4) Attempt any TWO of the following. **[20]**

a) Evaluate by changing the order of the integration $\int_0^1 \int_y^1 (x^2 e^{xy} dydx$.

b) Divide the number 36 into three parts so that the continued product of the first, square of the second and cube of the third may be maximum.

c) Using Kruskal's algorithm find shortest spanning tree for the following graph.

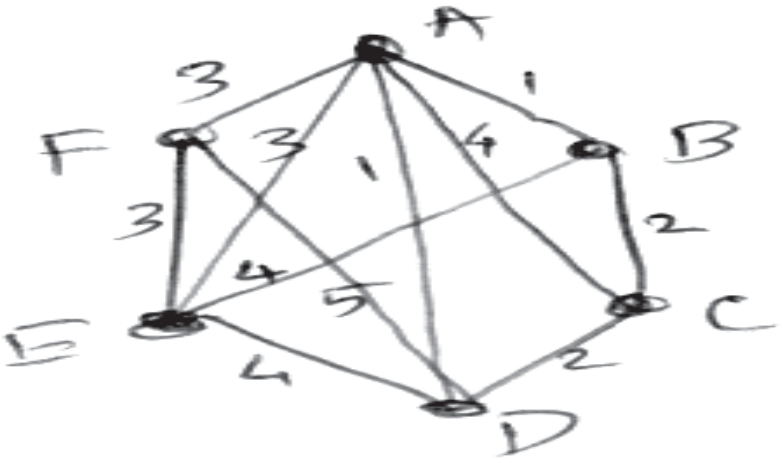

d) Find the center, eccentricity, radius and diameter of the following graph.

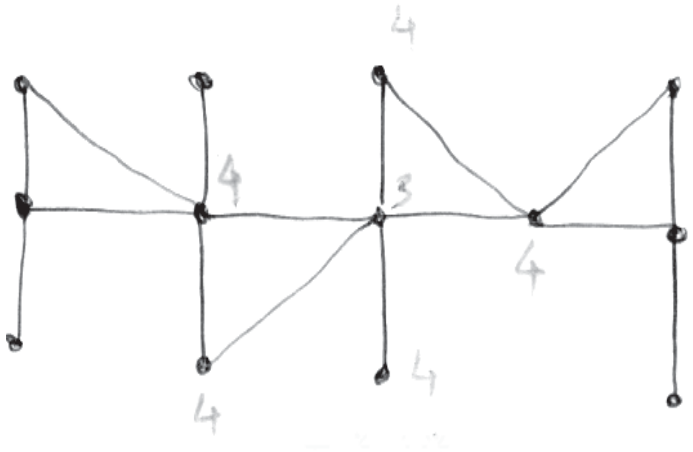

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB919

[Total No. of Pages : 2

[6210]-218
S.Y.B.A.
SOCIOLOGY
DSE-1A : Foundations of Sociological Thoughts
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23371)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right side indicate full marks.***

Q1) Write shorts notes (Any 3) **[15]**

a) Compte's positivism
b) Ideal type
c) Enlightenment
d) French Revolution
e) Altruistic Suicide

Q2) Answer the following questions in 50 words each. (Any 3) **[15]**

a) Explain the concept of social fact.
b) Explain the concept of Industrial Revolution.
c) What is capitalism?
d) Describe Theological stage explained by comte.
e) Explain the concept of socialism.

Q3) Anwer the following questions in 200 words each. (Any 2) **[20]**

a) Explain the effects of Industrial Revolution on social and Economic life.
b) Explain karl marx's concept of Alienation in detail.
c) Write Durkheim's definition of suicide and explain Anomic suicide.
d) Explain weber's theory of social action.

Q4) Answer the following question in 300 words each. (Any 1) **[20]**

a) Elucidate compt's law of three stages.
b) Explain karl mark's theory of Historial Materialism.

❋ ❋ ❋

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PB919

[6210]-218
S.Y.B.A.
SOCIOLOGY
DSE-1A : Foundations of Sociological Thoughts
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23371)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन) **[15]**

अ) कॉम्तचा प्रत्यक्षवाद
ब) आदर्श प्रारूप
क) प्रबोधन
ड) फ्रेंच राज्यक्रांती
इ) परार्थवादी आत्महत्या

प्र.*2)* खालीलपैकी कोणत्याही 3 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. **[15]**

अ) सामाजिक तथ्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) औद्योगिक क्रांती संकल्पना स्पष्ट करा.
क) भांडवलशाही म्हणजे काय?
ड) कॉम्तनी स्पष्ट केलेल्या धार्मिक अवस्थेचे वर्णन करा.
इ) समाजवाद ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.*3)* खालीलपैकी कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) औद्योगिक क्रांतीचे सामाजिक व आर्थिक जीवनावर झालेले सामाजिक परिणाम स्पष्ट करा.
ब) कार्ल मार्क्सची परात्मता (दुरावा) संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
क) डरखीमची आत्महत्तेची व्याख्या लिहून प्रमाणकशून्य आत्महत्या म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.
ड) वेबरचा सामाजिक कृतीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.*4)* खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) कॉम्तचा तीन अवस्थांचा नियम विशद करा.
ब) कार्ल मार्क्स यांचा ऐतिहासिक भौतिकवादाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB920

[Total No. of Pages : 2

[6210]- 220
S.Y.B.A
PHILOSOPHY
DSE-1A : Indian Philosophy : Heterodox Systems
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23421)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer any Three of the following questions in 100 words. **[15]**

a) Explain Nastika/Heterodox as an Indian school of philosophy.
b) According to Buddhism, What is the cause of suffering?
c) Briefly explain Syadavad.
d) Briefly explain Lokayat as Anveekshiki according to Kautilya.
e) What are the Panchasheela?

Q2) Write short notes on any Three of the following in 100 words. **[15]**

a) Right Thought (Samyak Sankalp).
b) Non - violence (Ahimsa) of Jain Philosophy.
c) Astika/Orthodox as an Indian school of philosophy
d) Four mahabhuta from Carvaka's Philosophy.
e) Pratityasamutpada: Buddhism

Q3) Answer any Two the following questions in 200 words. **[20]**

a) What are the Four Noble Truths of Buddhism? Explain in detail.
b) Accoding to Jaina philosophy, What is the classification of Jiva?
c) Explain Carvaka's 'Dehatmavada'

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. **[20]**

a) Elaborately explain Anuvratas and Mahavratas of Jaina Philosophy.
b) What are the general features of Indian Philosophy? Explain in detail.

❋ ❋ ❋

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PB920

[6210]- 220
S.Y.B.A
PHILOSOPHY
DSE-1A : Indian Philosophy : Heterodox Systems
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात द्या. **[15]**

अ) नास्तिक दर्शन हे भारतीय तत्त्वज्ञानाचे एक दर्शन, स्पष्ट करा.

ब) बौद्धांच्या मते, दु:खाचे कारण कोणते आहे?

क) 'स्यादवाद' थोडक्यात स्पष्ट करा.

ड) कौटिल्याच्या मतानुसार 'लोकायत ही एक आन्वीक्षिकी' कला आहे, स्पष्ट करा.

इ) पंचशील स्पष्ट करा.

प्र.*2)* खालीलपैकी कोणत्याही तीनांवर 100 शब्दांत टीपा लिहा. **[15]**

अ) 'सम्यक वाचा'.

ब) जैन तत्त्वज्ञानतील अहिंसा संकल्पना.

क) आस्तिक दर्शन हे भारतीय तत्त्वज्ञानातील एक दर्शन.

ड) चार्वाक दर्शनातील चार महाभूते.

इ) प्रतीत्यसमुत्पाद : बौद्ध दर्शन.

प्र.*3)* खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत द्या. **[20]**

अ) बौद्ध दर्शनातील चार आर्यसत्य कोणती आहेत? स्पष्ट करा.

ब) जैन दर्शनानुसार जीव द्रव्याचे वर्गीकरण सांगा.

क) चार्वाकाचा 'देहात्मवाद' स्पष्ट करा.

प्र.*4)* खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात द्या. **[20]**

अ) जैन तत्त्वज्ञानातील अनुव्रते आणि महाव्रते सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) भारतीय तत्त्वज्ञानाची मूलभूत वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB921

[Total No. of Pages : 4

[6210]-221
S.Y.B.A.
PUBLIC ADMINISTRATION
DSE-1A : Personnel Administration
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23441)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any eight questions. (20 words) **[16]**

a) In POSDCORB, the letter 'P' stands for?

b) What is the Civil Service?

c) State any two benifits of training?

d) What is promotion?

e) Spoils system is related to which country?

f) Write two functions of Personnal Administration.

g) Write two any types of training?

h) What is Recruitment?

i) Where is the Administrative Staff College.

j) State the importance of promotion.

Q2) Attempt any four questions. (50 words) **[16]**

a) Recruitment Meaning.

b) Indian Civil Service.

c) Needs of Retirement.

d) Benifits of Tranning.

e) Classification of civil service system.

f) Principle of seniority.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions. (100 words) **[18]**

a) Explain of types of recritment.

b) Explain the need training.

c) Features of personnal administration.

d) Explain the functions of civil service.

Q4) Attempt any two questions. (200 words) **[20]**

a) What is Training? Explain the types of training.

b) Which is principles of promotion? Explain the merits & demerits of principles of seniority.

c) Explain Meaning & Importance of Retirement.

Total No. of Questions : 4]

PB921

[6210]-221
S.Y.B.A.
PUBLIC ADMINISTRATION
DSE-1A : Personnel Administration
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास] **[एकूण गुण : *70***

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ) **[16]**

अ) POSDCORB मधील 'P' म्हणजे काय?

ब) सनदी सेवा म्हणजे काय?

क) प्रशिक्षणाचे कोणतेही दोन फायदे सांगा.

ड) बढती म्हणजे काय?

इ) लुट पद्धती कोणत्या देशाशी निगडीत आहे.

फ) कर्मचारी प्रशासनाचे कोणतेही दोन कार्य सांगा.

य) प्रशिक्षणाचे कोणतेही दोन प्रकार सांगा.

र) भरती म्हणजे काय?

ल) ॲडमिनिस्ट्रेटीव्ह स्टॉफ कॉलेज कुठे आहे?

व) बढतीचे महत्त्व सांगा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार) **[16]**

अ) भरतीचा अर्थ

ब) भारतीय सनदी सेवा

क) सेवानिवृत्तीची गरज

ड) प्रशिक्षणाचे फायदे

इ) सनदी सेवा व्यवस्थेचे वर्गीकरण

फ) बढतीचा 'अ' जेष्ठता तत्व

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) **[18]**

अ) भरतीचे प्रकार स्पष्ट करा.

ब) प्रशिक्षणाची गरज सांगा.

क) कर्मचारी प्रशासनाचे वैशिष्ट्ये सांगा.

ड) सनदी सेवेचे कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) प्रशिक्षण म्हणजे काय? प्रशिक्षणाचे प्रकार स्पष्ट करा.

ब) बढतीचे तत्त्व कोणते? ते सांगून जेष्ठता तत्त्वांचे गुण–दोष स्पष्ट करा.

क) सेवानिवृत्तीचा अर्थ सांगून महत्त्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB922

[Total No. of Pages : 2

[6210]-222

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-2A : साहित्यविचार–विशेषस्तर

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23022)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना : *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. **[10]**

अ) आत्माविष्कार हे प्रयोजन थोडक्यात लिहा.

ब) प्रतिभाशक्तीचे कार्य सांगा.

क) शब्दार्थांचा वक्रव्यापार स्पष्ट करा.

प्र.*2)* खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) साहित्याचे स्वरूप व संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) साहित्यातील वैचारिकता आणि सुचकता विशद करा.

क) प्रयोजन म्हणजे काय? ते सांगुण वाचकनिष्ठ प्रयोजनांचा परामर्श घ्या.

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया स्पष्ट करा.

ब) साहित्यिकाचे व्यक्तिमत्व विविध घटकांच्या आधारे स्पष्ट करा.

क) साहित्यिकाचा जीवन विषयक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) साहित्याची सामाजिकता स्पष्ट करा.

ब) 'साहित्य हा समाजाचा आरसा आहे' या विधानाचा परामर्श घ्या.

क) शैलीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5

SEAT No. :

PB923

[Total No. of Pages :2

[6210]-223
S.Y.B.A.
URDU
DSE-2A : Study of Modern Prose Writing (Inshaiye)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23072)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

سوال نمبر۱۔ اردو میں انشائیہ نگاری کے آغاز وارتقاء کا جائزہ لیجئے۔ **[10]**

یا

ایک اچھے انشائیے میں کن باتوں کا ہونا ضروری ہے۔ مفصل بیان کیجئے۔

سوال نمبر۲۔ غبار خاطر کے حوالے سے مولانا آزاد کی انشاء پردازی کا محاسبہ کیجئے۔ **[15]**

یا

غبار خاطر کا ادبی مقام متعین کیجئے۔

سوال نمبر۳۔ مولانا آزاد کی صحافتی اور علمی خدمات کا محاسبہ کیجئے۔ **[10]**

یا

مولانا آزاد کی حیات وشخصیت پر روشنی ڈالئے۔

سوال نمبر۴۔ مشتاق احمد یوسفی کی حالات زندگی کا احاطہ کیجئے۔ **[15]**

یا

مشتاق احمد یوسفی کے فن کی خوبیاں تفصیل سے بیان کیجئے۔

P.T.O.

سوال نمبر۵۔ الف) مندرجہ ذیل میں مولانا آزاد کے کسی ایک انشائیے کا خلاصہ بیان کیجئے۔ **[10]**

۱) چائے

۲) چڑیا چڑے کی کہانی

ب) مندرجہ ذیل میں مشتاق احمد یوسفی کے کسی ایک انشائیے کا خلاصہ بیان کیجئے۔ **[10]**

۱) پڑیئے گر بیمار

۲) سن

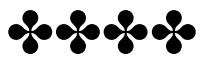

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PB924

[Total No. of Pages : 3

[6210]-224
S.Y.B.A.
HINDI (हिन्दी)
DSE 2A (S-2) : मध्ययुगीन काव्य तथा उपन्यास साहित्य
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23092)

समय : *2½* घंटे] [पूर्णांक : *70*

सूचनाएँ : *1)* सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर के अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.*1)* निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[14]**

अ) कबीर का संक्षिप्त जीवन परिचय दीजिए।

ब) कबीर क्रांतिकारी कवि है, स्पष्ट कीजिए।

क) कबीर की भक्तिभावना को सोदाहरण समझाइए।

ड) कबीर की भाषाशैली को रेखांकित कीजिए।

प्र.*2)* निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[14]**

अ) मीराबाई का व्यक्तित्व–कृतित्त्व संक्षेप में लिखिए।

ब) मीराबाई की भक्तिभावना को समझाइए।

क) मीराबाई की प्रगतिशीलता को अधोरेखित कीजिए।

ड) मीराबाई की भाषा पर प्रकाश डालिए।

प्र.*3)* निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[14]**

अ) ममता कालिया का साहित्यिक परिचय दीजिए।

ब) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास की कथावस्तु को अपने शब्दों में लिखिए।

क) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास के उद्देश्य को समझाइए।

ड) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास के नायक की चारित्रिक विशेषताएँ बताइए।

P.T.O.

प्र.4) अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

i) ''जाका गुरू भी अंधला, चेला खरा निरंध।

अंधे अंधा ठेलिया, दून्यूँ कूप पडंत।।''

ii) ''कबीर सोधन संचिए, जो आगैं कूँ होई।

सीस चढाए पोटली, ले जात न देख्या कोई।''

आ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

i) ''हे मा बडी बडी आँखियन वारो, साँवरो मो तन हेरत हँसिके।

भौंह कमान बान बाँके लोचन, मारत हियरे कसिके।

जतन करो जन्तर लिखि बाँधों, ओखद लाऊँ घसिके।

ज्यों तोकों कछु और बिथा हो, नाहिन मेरो बसिके।

कौन जतन करों मोरी आली, चन्दन लाऊँ घसिके।

जन्तर मन्तर जादू टोना, माधुरी मूरति बसिके।

साँवरी सूरत आन मिलावो ठाढी रहूँ मैं हँसिके।

रेजा रेजा भयो करेजा अन्दर देखो धँसिके।

मीराँ तो गिरधर बिन देखे, कैसे रहे घर बसिके।''

ii) ''आली री म्हारे णेणाँ बाण पडी

चित्त चढी म्हारे माधुरी मूरत, हिबडा अणी जडी।

कबरी ठाडी पंथ निहाराँ, अपने भवण खडी।।

अटक्याँ प्राण साँवरो प्यारो, जीवन मूर जडी।

मीराँ गिरिधर हाथ बिकाणी, लोग कहयाँ बिगडी।।''

इ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

i) ''नौकर बाहरी लोगों के लिए काम करता है, अम्मा के लिए तुम्हें करना चाहिए, तुम्हारा धर्म है।''

ii) ''सोच समझकर तो व्यापार किया जाता है, प्यार नहीं। एक दिमाग की पैदावार है तो दूसरी दिल की।''

प्र.5) निम्नलिखित बहूविकल्पीय प्रश्नों के सही विकल्प चूनकर लिखिए। [7]

i) कबीर किस शाखा के प्रमुख कवि थे?

अ) सगुण ब) निर्गुण

क) प्रेमाश्रयी ड) उक्त सभी

ii) कबीर ने किसे ईश्वर से बढकर माना है?

अ) माँ को ब) पिता को

क) गुरू को ड) मित्र को

iii) मीराबाई किसकी भक्ति करती थी?

अ) श्रीराम ब) श्रीकृष्ण

क) श्रीहरि ड) श्री विठ्ठल

iv) निम्न में से मीराबाई की रचना कौन–सी है?

अ) गीत गोविंद टीका ब) बरवै रामायण

क) रामचरित मानस ड) पद्मावत

v) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास की नायिका कौन हैं?

अ) मीरा ब) सविता

क) वनिता ड) कविता

vi) निम्न में से पारिवारिक विघटन की समस्या दिखाने वाला उपन्यास कौन–सा है?

अ) गोदान ब) एक पत्नी के नोट्स

क) महाभोज ड) धार

vii) 'एक पत्नी के नोट्स' किस विधा की रचना है?

अ) नाटक ब) कहानी

क) निबंध ड) उपन्यास

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PB925

[Total No. of Pages : 2

[6210]-225
B.A. - II
SANSKRIT (संस्कृत)
DSE-2A : RUGVEDA AND BRAHMANAGRANTHA
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -III) (23112)

वेळ : *2½* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :
1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
All questions are compulsory.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
Figures to the right indicate full marks.

प्र.1) कोणत्याही दोहोंचे सटीप भाषांतर करा. **[10]**

Translate any two with explanation.

i) एषा गोभिरूणेभिर्युजानास्त्रैधन्ती रयिमप्रायु चक्रे।
पथो रदन्ती सुवितायं देवी पुरुष्टुता विश्ववारा वि भाति।।

ii) दिवो नौ वृष्टिं मरूतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः।
अर्वाङेतेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः।।

iii) नाभ्या आसीदन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत।
पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाँ अकल्पयन्।।

प्र.2) कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा. **[15]**

Answer in detail to any one.

i) इन्द्रावरूणौसूक्त (ऋग्वेद–7.83) स्पष्ट करा.
Explain इन्द्रावरूणौसूक्त (ऋग्वेद –7.83)

ii) अग्निसूक्ताच्या (ऋग्वेद–1.143) आधारे अग्निदेवतेचे वर्णन करा.
Describe about deity अग्नि with the help of अग्निसूक्त (ऋग्वेद–1.143).

प्र.3) कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. **[10]**

Explain any two with reference to context.

i) न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सृष्टा दिव्या यथाशनिः।

ii) यत्पर्जन्य कनिक्रदत्स्तनयन् हंसि दुष्कृतः।

iii) उत मत्स्य एव मत्स्यं गिलति।

P.T.O.

प्र.4) अ) कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा. **[15]**

Answer in detail to anyone.

i) 'इन्द्रनमुचिकथा' (तै. ब्रा.–1.7.1.4-9) समजवा.

Explain 'इन्द्रनमुचिकथा' (Tai. Bra.-1.7.1.4-9)

ii) ब्राह्मणग्रंथांची भाषाशैली आणि त्यांच्या अभ्यासाचे महत्त्व सांगा.

State the linguistic style of ब्राह्मणग्रंथs and the importance of their study.

ब) कोणत्याही दोन टीपा लिहा. **[10]**

Write any two short notes.

i) शतपथब्राह्मण.

ii) संवादसूक्त.

iii) ऋग्वेदाची रचना–Arrangement of the ऋग्वेद

प्र.5) संस्कृतात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) **[10]**

Write answers in Sanskrit. (Any five)

i) शुक्लयजुर्वेदस्य कानि ब्राह्मणानि?
ii) मीमांसाशास्त्रानुसारं ब्राह्मणग्रन्थाभिव्यक्तेः पद्धत्यः कति सन्ति?
iii) 'त्रिष्टुप्' छन्दसि एकस्मिन् पादे कतिपयानि अक्षराणि सन्ति?
iv) पुरूषसूक्तः ऋग्वेदस्य कस्मिन् मण्डले विद्यते?
v) शतपथब्राह्मणस्य प्रधानरचयितारौ ऋषी कौ?
vi) सायणाचार्यानुसारं मनुमत्स्यकथायाः (श. ब्रा.1.8.1) अपरं नामधेयं किम्?

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB926

[Total No. of Pages : 4

[6210]-226
S.Y.B.A.
ECONOMICS
DSE-2A : Macro Economics - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (Special - II) (23152)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Draw neat and clean diagrams wherever necessary.***

Q1) Answer in 20 words each (Any eight) **[16]**

a) What is macro Economics?

b) Write the two limitations of macro Economics.

c) What is National Income?

d) Write the full form of GNP.

e) MPC + MPS = _____?

f) What is marginal efficiency of capital?

g) Write any two assumptions of say's law of market.

h) What is saving?

i) What is circular flow of National Income?

j) What is unemployment?

P.T.O.

Q2) Answer in 50 words each (Any Four) **[16]**

a) Write the characteristics of Macro Economics.

b) Explain the concept Investment multiplier.

c) Explain the concept of per-capita Income.

d) Explain the Income methods of National Income measurement.

e) Write the assumptions of keynesian theory of Employment.

f) Write the Nature of Macro Economics.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each. (Any three)**[18]**

a) Explain the say's Law of market.

b) Explain the scope of Macro Economics.

c) Explain the psychological law of consumption.

d) Write the importance of National Income measuresment.

e) State the Factors of Affecting consumption function.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each. (Any Two)**[20]**

a) Explain the difference between Micro Economics and Macro Economics.

b) What is National Income? Explain the two sector model of circular flow of National Income.

c) Write the keyne's criticism on classical theory.

Total No. of Questions : 4]

PB926

[6210]-226
S.Y.B.A.
ECONOMICS
DSE-2A : Macro Economics - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (Special - II) (23152)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ) **[16]**

अ) स्थुल अर्थशास्त्र म्हणजे काय?

ब) स्थुल अर्थशास्त्राच्या दोन मर्यादा लिहा?

क) राष्ट्रीय उत्पन्न म्हणजे काय?

ड) GNP चे पूर्ण रूप लिहा?

इ) MPC + MPS = _____?

फ) भांडवलाची सिमांत लाभक्षमता म्हणजे काय?

य) 'से' च्या बाजारविषयक नियमाची दोन गृहीते लिहा.

र) बचत म्हणजे काय?

ल) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा चक्राकार प्रवाह म्हणजे काय?

व) बेरोजगारी म्हणजे काय?

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) **[16]**

अ) स्थूल अर्थशास्त्राची वैशिष्ट्ये लिहा.

ब) गुंतवणुक गुणक संकल्पना स्पष्ट करा.

क) दरडोई उत्पन्न संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) राष्ट्रीय उत्पन्न मोजण्याची उत्पन्न पद्धती स्पष्ट करा.

इ) केन्सच्या रोजगार विषयक सिद्धांताची गृहीते लिहा.

फ) स्थूल अर्थशास्त्राचे स्वरूप लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) **[18]**

अ) 'से' चा बाजारविषयक नियम स्पष्ट करा.

ब) स्थूल अर्थशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.

क) उपभोगाचा मानसशास्त्रीय नियम स्पष्ट करा.

ड) राष्ट्रीय उत्पन्न मापनाचे महत्त्व लिहा.

इ) उपभोग फलनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) सुक्ष्म अर्थशास्त्र आणि स्थूल अर्थशास्त्र मधील फरक स्पष्ट करा.

ब) राष्ट्रीय उत्पन्न म्हणजे काय? राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या चक्राकार प्रवाहाचे द्विक्षेत्रीय प्रतिमान स्पष्ट करा.

क) सनातनवादी रोजगार सिद्धांतावरील केन्सने केलेली टीका लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB927

[Total No. of Pages : 4

[6210]-227
S.Y.B.A.
POLITICAL SCIENCE
DSE-2A : Political Journalism
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23162)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Write the answers in 20 words (Any eight) **[16]**

a) Name two types of news.

b) Write the purpose of Newspapers.

c) State the meaning of regional news.

d) Name two components of Web.

e) Write three stages of political interview.

f) State the meaning of Journalism.

g) Write two features of the Magazine.

h) Write two benefits of YouTube.

i) Name two types of Journalism.

j) State the two advantages of computer.

P.T.O.

Q2) Write the short notes in 50 words (Any four) **[16]**

a) History of world Journalism.

b) Election Report.

c) Code of conduct.

d) Objectives of political journalism.

e) Reasons of social media.

f) Legislature reporting base.

Q3) Write the answers in 100 words (Any three) **[18]**

a) Explain the principles of Political Reporting.

b) State the basic elements required for political reporting.

c) Importance of online journalism.

d) Characteristics of social media.

Q4) Write the answers in 200 words (Any two) **[20]**

a) Explain the history of post-independence Journalism.

b) Explain the types of Print Media?

c) Explain the guidelines of a political interview.

Total No. of Questions : 4]

PB927

[6210]-227
S.Y.B.A.
POLITICAL SCIENCE
DSE-2A : Political Journalism
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत) **[16]**

अ) बातम्याचे दोन प्रकार सांगा.

ब) वर्तमानपत्राचे उद्देश लिहा.

क) प्रादेशिक बातम्याचा अर्थ सांगा.

ड) वेबचे (WWW) दोन घटक सांगा.

इ) राजकीय मुलाखतीचे तीन टप्पे लिहा.

फ) पत्रकारितेचा अर्थ सांगा.

य) मासिकाची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

र) युट्युब या माध्यमाचे दोन फायदे लिहा.

ल) पत्रकारितेचे दोन प्रकार सांगा.

व) संगणकाचे दोन फायदे सांगा.

प्र.2) कोणत्याही चार टीपा लिहा. (50 शब्दांत) **[16]**

अ) जागतिक पत्रकारितेचा इतिहास.

ब) निवडणुकीचा अहवाल.

क) आचारसंहिता.

ड) राजकीय पत्रकारितेचे उद्धेश.

इ) सामाजिक प्रसार माध्यमांची कारणे.

फ) कायदेमंडळाच्या वार्तांकनाचे आधार.

प्र.3) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात) **[18]**

अ) राजकीय अहवालाची तत्त्वे स्पष्ट करा.

ब) राजकीय वार्तांकनासाठी आवश्यक प्राथमिक घटक सांगा.

क) ऑनलाइन पत्रकारितेचे महत्त्व.

ड) सामाजिक प्रसार माध्यमांची वैशिष्टये.

प्र.4) कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत) **[20]**

अ) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील पत्रकारितेचा इतिहास स्पष्ट करा.

ब) मुद्रित प्रसार माध्यमांचे प्रकार स्पष्ट करा.

क) राजकीय मुलाखतीचे मार्गदर्शक तत्त्वे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB928

[Total No. of Pages : 2

[6210]-228
S.Y.B.A.
HISTORY
DSE-2A : Glimpses of the Modern World (Part - I)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23172)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following question in 300 words. (Any One) **[15]**

a) Explain the effects of Renaissance Movement.

b) Briefly explain the causes of Industrial Revolution.

Q2) Answer the following question in 300 words. (Any One) **[15]**

a) Explain the consequences of the First World War.

b) State the contribution of Joseph Mazzini and Count Cavour in unification of Italy.

Q3) Answer the following question in 200 words. (Any Two) **[20]**

a) Explain the importance of Religious Reformation Movement.

b) Briefly explain the causes of Meiji Revolution in Japan.

c) Review the French - Perssian War of 1870.

d) Explain the reasons for the failure of the United Nations.

Q4) Write a Short Notes 100 words. (Any Four) **[20]**

a) Meaning and features of Industrial Revolution.

b) Fall of Bastile 1789.

c) Declaration of the American War of Independence.

d) Paris peace conference.

e) Evaluation of the treaty of versailles.

f) Communism.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PB928

[6210]-228

S.Y.B.A.

HISTORY

DSE-2A : Glimpses of the Modern World (Part - I)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **[15]**

अ) प्रबोधन चळवळीचे परिणाम स्पष्ट करा.

ब) औद्योगिक क्रांतीची कारणे थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **[15]**

अ) पहिल्या महायुद्धाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) इटलीच्या एकीकरणात जोसेफ मॅझिनी आणि काऊंट काव्हूरचे योगदान सांगा.

प्र.*3)* खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही दोन) **[20]**

अ) धार्मिक सुधारणा चळवळीचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) जपानमधील मेईजी क्रांतीची कारणे थोडक्यात स्पष्ट करा.

क) 1870 च्या फ्रेंच–प्रशिया युद्धाचा आढावा घ्या.

ड) राष्ट्रसंघाच्या अपयशाची कारणे स्पष्ट करा.

प्र.*4)* टीपा लिहा 100 शब्दात लिहा. (कोणताही चार) **[20]**

अ) औद्योगिक क्रांतीचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये

ब) 1789 चा बॅस्टिलचा पाडाव

क) अमेरिकन स्वातंत्र्य युद्धाचा जाहीरनामा

ड) पॅरिस शांतता परिषद

इ) व्हसीयच्या तहाचे मूल्यमापन

फ) साम्यवाद

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB929

[Total No. of Pages : 2

[6210]-229
S.Y.B.A.
HISTORY
DSE-2A : History of East Asia
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23173)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following question in 300 words. (any one) : **[15]**

a) Brief review of the achievements of yuan-shih-kai.

b) Write in detail, the causes of the Communist Revolution of 1949 in China.

Q2) Answer the following question in 300 words. (any one) **[15]**

a) Review the industrialization of Japan.

b) Explain the American rule of law in Japan.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (Any two) **[20]**

a) Review economic policy in China.

b) Explain the concept of China's "Great Leap Forward".

c) Explain Japan's role in International politics.

d) Explain the course of Japan's Foreign policy.

Q4) Short Notes (any four) **[20]**

a) Open Door policy

b) China's Taiwan policy.

c) Rome-Berlin-Tokyo.

d) Red Army

e) Japan and the World War I

f) Science & Technology in Japan

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PB929

[6210]-229

S.Y.B.A.

HISTORY

DSE-2A : History of East Asia

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) **[15]**

अ) युआन–शिह–काईच्या कामगिरीचा थोडक्यात आढावा.

ब) चीनमधील 1949 च्या कम्युनिस्ट क्रांतीची कारणे सविस्तर लिहा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) **[15]**

अ) जपानच्या औद्योगिकीकरणाचा आढावा घ्या.

ब) जपानमधील अमेरिकन कायद्याचे स्पष्टीकरण द्या.

प्र.*3)* खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) चीनमधील आर्थिक धोरणाचा आढावा घ्या.

ब) चीनची ''ग्रेट लीप फॉरवर्ड'' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

क) आंतरराष्ट्रीय राजकारणातील जपानची भूमिका स्पष्ट करा.

ड) जपानच्या परराष्ट्र धोरणाचा मार्ग स्पष्ट करा.

प्र.*4)* टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) ओपन डोअर पॉलिसी

ब) चीनचे तैवान धोरण

क) रोम–बर्लिन–टोकियो

ड) रेड आर्मी

इ) जपान आणि पहिले महायुद्ध

फ) जपानमधील विज्ञान आणि तंत्रज्ञान

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB930

[Total No. of Pages : 4

[6210]-230
S.Y.B.A.
GEOGRAPHY
DSE-1A - Gg 220 (A) : Population Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23202)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Draw neat diagrams wherever necessary.***
4) ***Use of map stencil is allowed.***

Q1) Write answer to the following questions in 20 words each. (Any eight) **[16]**

a) Define population geography.

b) What is population census?

c) Write full form of NFHS.

d) Write any two applications of computer in population study.

e) What is Migration?

f) Write the names of two government servants who go from house to house during the census data collection.

g) Write the definition of dependancy ratio.

h) Write two examples of seasonal migration.

i) What is Longevity?

j) Write the definition of infant mortality.

P.T.O.

Q2) Write short note in about 50 words each. (Any three) **[18]**

a) Dynamic nature of Population Geography

b) National Sample Survey

c) Fertility

d) Life expectancy

Q3) Write answer to the following questions in 150 words each. (Any two) **[16]**

a) Describe the relationship between population geography with other social sciences.

b) Write information on international migration and internal migration.

c) Write detail information of occupational structure of population.

Q4) Write answer to the following question in 300 words. (Any one) **[20]**

a) Describe the nature and scope of population Geography.

b) Write the factors affecting on population growth in details.

Total No. of Questions : 4]

PB930

[6210]-230

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1A - Gg 220 (A) : Population Geography - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) **[16]**

अ) लोकसंख्या भूगोलाची व्याख्या लिहा.

ब) जनगणना म्हणजे काय?

क) NFHS चे पूर्ण रूप लिहा.

ड) लोकसंख्या अभ्यासात संगणकाचे दोन उपयोग लिहा.

इ) स्थलांतर म्हणजे काय?

फ) जनगणनेच्या दरम्यान घरोघरी जाऊन आकडेवाली गोळा करण्याचे कार्य करणाऱ्या दोन शासकीय सेवकांची नावे लिहा.

य) अवलंबन भाराची व्याख्या लिहा.

र) हंगामी स्थलांतराची दोन उदाहरणे लिहा.

ल) दीर्घायुष्य (Longevity) म्हणजे काय?

व) बालमृत्यूची व्याख्या लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) **[18]**

अ) लोकसंख्या भूगोलाचे गतीशील स्वरूप

ब) राष्ट्रीय नमुना सर्वेक्षण

क) जन्मदर

ड) आयुर्मान

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[16]**

अ) लोकसंख्या भूगोलाचा इतर सामाजिक शास्त्राशी असलेला सहसंबंध स्पष्ट करा.

ब) आंतरराष्ट्रीय स्थलांतर व देशांतर्गत स्थलांतराची माहिती लिहा.

क) लोकसंख्येच्या व्यावसायिक संरचनेची सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) **[20]**

अ) लोकसंख्या भूगोलाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.

ब) लोकसंख्या वाढीवर परिणाम करणारे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB931

[Total No. of Pages : 4

[6210]-232
S.Y.B.A.
PSYCHOLOGY
DSE-2A : Developmental Psychology
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23222)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any 4) **[20]**

a) What are the stages of development?

b) Explain in brief the types of birth.

c) Explain the adjustments of a new born.

d) Discuss Vygotsky's theory.

e) Describe physical development in infancy.

f) Explain the importance of neredity in human development.

Q2) Answer the following questions in 200 words each. (Any 2) **[20]**

a) Explain the hazards of prenatal development.

b) What are the different data collection methods.

c) Discuss indetail the types of effective parenting.

d) Describe the physical changes in earlychildhood.

P.T.O.

Q3) Answer the following question in 400 words each. (Any 1) **[20]**

a) What is development? Describe in detail psychoanlytical theory to development given by sigmand Freud.

b) Describe self development in early childhood and explain the factors affecting self development.

Q4) Write short notes (Any 2) **[10]**

a) Motor development in infancy.

b) Language development.

c) Male reproduction system.

d) Identical twins.

Total No. of Questions : 4]

PB931

[6210]-232
S.Y.B.A.
PSYCHOLOGY
DSE-2A : Developmental Psychology
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23222)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) विकासाचे टप्पे कोणते?

ब) जन्माचे प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा.

क) नवजात अर्भकाची समायोजने स्पष्ट करा.

ड) व्यागोट्स्की सिद्धांताची चर्चा करा.

इ) शैशवावस्थेतील शारीरिक विकासाचे वर्णन करा.

फ) मानवी विकासातील अनुवंशिकतेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) जन्मपूर्व विकास अवस्थेतील धोके स्पष्ट करा.

ब) प्रदत्त संकलनाच्या विविध पद्धती कोणत्या?

क) प्रभावी पालकत्वाच्या प्रकारांची चर्चा करा.

ड) पूर्व बाल्यावस्थेत होणाऱ्या शारीरिक बदलांचे वर्णन करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **[20]**

अ) विकास म्हणजे काय ? विकासाविषयक सिगमंड फ्रॉईड यांच्या मनोविश्लेषणात्मक सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा.

ब) पूर्व बाल्यावस्थेतील 'स्व' विकासाचे वर्णन करा. तसेच पूर्व–बाल्यावस्थेतील 'स्व' विकासावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) शैशवावस्थेतील कारक विकास

ब) भाषा विकास

क) पुरूष प्रजनन संस्था

ड) एकबीज जुळी

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB932

[Total No. of Pages : 2

[6210]-233
S.Y.B.A.
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DSE-2A-S-2 : Geopolitics
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23272)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following question in 100 words each (any three) **[3×5=15]**

a) Explain the meaning and concept of Geopolitics.
b) State the Geopolitical thought of S.B.Johns.
c) State the type of Boundaries.
d) State the concept of Indo-Pacific?
e) Explain the geographical factors which are affecting the war.

Q2) Answer the following question in 300 words each (any one) **[1×15=15]**

a) Explain the importance of EEZ?
b) Explain in detail the meaning and concept of territorial sea?

Q3) Answer the following question in 200 words each (any two) **[2×10=20]**

a) State the importance of Geopolitics.
b) Explain Geopolitical thoughts of Guilio Douhet.
c) Explain Geopolitical thoughts of Alfford Mackinder.
d) Explain the elements of sea power?

Q4) Write short notes (any four) **[4×5=20]**

a) Boundary
b) Territory
c) Territorial sea and international law
d) Geopolitics
e) War and peace
f) Security

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PB932

[6210]-233

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2A-S-2 : Geopolitics

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) **[3×5=15]**

अ) भूराजनीतीचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) एस.बी. जॉन्हस यांचे भूराजनीती विषयक विचार सांगा.

क) सीमांचे प्रकार सांगा.

ड) इंडो–पॅसिफिकची संकल्पना सांगा.

इ) युद्धावर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक स्पष्ट करा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) **[1×15=15]**

अ) विशेष आर्थिक क्षेत्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) प्रादेशिक समुद्रचा अर्थ आणि संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.*3)* खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) **[2×10=20]**

अ) भूराजनीतीचे महत्त्व सांगा.

ब) गिलिओ डुहेट यांचे भूराजनीती विषयक विचार स्पष्ट करा.

क) अल्फोर्ड मॅकेंडर यांचे भूराजनीती विषयक विचार स्पष्ट करा.

ड) सागरी शक्तीचे घटक स्पष्ट करा.

प्र.*4)* टिपा लिहा. (कोणतेही चार) **[4×5=20]**

अ) सीमा

ब) प्रदेश

क) प्रादेशिक समुद्र आणि आंतरराष्ट्रीय कायदा

ड) भूराजनीती

इ) युद्ध आणि शांतता

फ) सुरक्षा

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. : [ ]

PB933

[Total No. of Pages : 2

[6210]-234

S.Y. B.A.

ENGLISH

DSE-2A : Appreciating Poetry

Mirage : An Anthology of English Poetry

(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23332)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer any FIVE of the following. **[10]**

a) Define epic poetry with an example.
b) What is Symbol? Give common examples.
c) Define 'Tone' in poetry with an appropriate example.
d) What is 'Refrain?' Give an example.
e) Explain the 'Chorus' with an appropriate example.
f) What is Soliloquy? Answer in brief
g) Define the poetic device 'Euphemism' with an example.

Q2) Identify the figures of speech in any five of the following. **[10]**

a) Thine earth now springs, mine fadeth;
Thy thorn without, my thorn my heart invadeth.
b) Thou art thy mother's glass, and she in thee
c) She 's all states, and all princes, I
Nothing else is.
d) In every cry of every Man,
In every Infant's cry of fear
e) A burning forehead, and a parching tongue
f) Like a star of Heaven,..
g) In the golden lightening
Of the sunken sun

Q3) Answer any TWO of the following. **[20]**

a) Write a critical appreciation of the poem 'The Nightingale or Philomela.'
b) Explain the central idea of the poem 'Sonnet 3.'
c) Illustrate the poem 'The Sun Rising' in the context of Metaphysical poetry.

P.T.O.

Q4) Answer any TWO of the following. **[20]**

a) Explain the social and political issues reflected in the poem 'London.'

b) Discuss the central theme of the poem 'Ode on a Grecian Urn.'

c) How does Shelley compare the Skylark's song and his own poetry in the poem 'To a Skylark?'

Q5) Explain with reference to the context of the following. (Any TWO) **[10]**

a) Thou art thy mother's glass, and she in thee
Calls back the lovely April of her prime;
So thou through windows of thine age shalt see,
Despite of winkles, this thy golden time.

b) She's all states, and all princes, I,
Nothing else is.
Princes do but play us; compared to this,
All honour's mimic, all wealth alchemy.

c) How the Chimney-sweeper's cry
Every black'ning Church appals,
And the hapless Soldier's sigh
Runs in blood down Palace walls.

d) Hail to thee, blithe Spirit!
Bird thou never wert,
That from Heaven, or near it,
Pourest thy full heart
In profuse strains of unpremeditated art.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB934

[Total No. of Pages : 2

[6210]-235

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE-2A-MS-2 : Number Theory

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23342)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicates full marks.***

Q1) Attempy any five of the following. **[10]**

a) Evaluate $\phi(18)$.

b) Prove that if a/b, b/c then a/c.

c) State Wilson's theorem.

d) Show that n^6-1 is divisible by 7.

e) Write a single congruence equivalent to pair of congruence $x \equiv 1 \pmod 4$, $x \equiv 2 \pmod 3$.

f) Prove that $[x + m] = [x] + m$, if m is integer.

g) If x, y, z are primitive pythagorean triple then show that both x, y cannot be even.

Q2) Attempt any four of the following : **[20]**

a) Show that $7/3^{2n+1} + 2^{n+2}$ for all positive integer n.

b) If $a \equiv b \pmod m$, $c \equiv d \pmod m$ then

i) $a + c \equiv b + d \pmod m$

ii) $ac \equiv bd \pmod m$

c) Apply wilson's theorem to show that $63! + 1 \equiv 0 \pmod{71}$.

d) Prove that number of primes is in fninite.

e) For every positive integer n, prove that

$$\sigma(n) = \prod_{p^{\alpha} \| n} \left(\frac{p^{\alpha+1} - 1}{p - 1} \right)$$

f) Find all solutions of $64x \equiv 83 \pmod{105}$

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following. **[20]**

a) If $(a, m) = 1$ then $a^{\phi(m)} \equiv 1 \pmod{m}$.

b) Find highest power of 3 that divides 1000!.

c) Let m be a positive integer. Show that if $2^m - 1$ is a prime then m is a prime.

d) Evaluate $\left(\frac{-23}{83}\right)$.

e) For each positive integer n, $d(n) = \prod_{p^{\alpha} \| n} (\alpha + 1)$.

f) Exibit a reduced residue system modulo 12.

Q4) Attempt any two of the following. **[20]**

a) Find all integers that give remainder 1, 2, 3 when divided by 3, 4, & 5 respectively.

b) Find greatest common divisor d of 2689 and 4001. Also find x & y such that $d = 2689x + 4001y$.

c) If p and q are distinct odd primes then show that $\left(\frac{p}{q}\right)\left(\frac{q}{p}\right) = (-1)^{\left(\frac{p-1}{2}\right)\left(\frac{q-1}{2}\right)}$.

d) The function $\mu(n)$ is multiplicative and

$$\sum_{d/n} \mu(d) = 1 \quad \text{, if } n = 1$$
$$= 0 \quad \text{, if } n > 1.$$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB935

[Total No. of Pages : 4

[6210]-236
S.Y.B.A.
SOCIOLOGY
DSE-2A : Society in India : Understanding Issues
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23372)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Write short notes. (any three) **[15]**

a) Caste inequality

b) Intolerance

c) Concept of Social problems

d) Sex selective abortion

e) Human trafficking

Q2) Answer the following questions in 50 words. (any three) **[15]**

a) Write the two consequence of social problems.

b) Write the two causes of religious minorities in India.

c) Concept of Gender inequality.

d) State Domestic violence.

e) Write two causes of caste discrimination.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (any two) **[20]**

a) Explain the nature of caste discrimination in India.

b) Discuss the nature of Human Trafficking.

c) Explain the characteristics of social problems.

d) Discuss the nature of religious fundamentalism in India.

Q4) Answer the following question in 300 words. (any one) **[20]**

a) Elaborate the violence against women in India.

b) Explain the approaches to study social problems.

Total No. of Questions : 4]

PB935

[6210]-236
S.Y.B.A.
SOCIOLOGY
DSE-2A : Society in India : Understanding Issues
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा. **[15]**

अ) जातीय विषमता

ब) असहिष्णूता

क) सामाजिक समस्येची संकल्पना

ड) लिंग आधारित गर्भपात

इ) मानवी तस्करी

प्र.*2)* खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. **[15]**

अ) सामाजिक समस्येचे दोन परिणाम लिहा.

ब) भारतातील धार्मिक अल्पसंख्यांकाची दोन कारणे लिहा.

क) लिंगभाव विषमतेची संकल्पना.

ड) घरगुती/कौटुंबिक हिंसाचार लिहा.

इ) जातीय विषमतेची दोन कारणे लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) भारतातील जातीय विषमतेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

ब) मानव तस्करीच्या स्वरूपाची चर्चा करा.

क) सामाजिक समस्येची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ड) भारतातील धार्मिक मूलतत्त्ववादाच्या स्वरूपाची चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) भारतातील महिलाविरूद्धचा हिंसाचार विशद करा.

ब) सामाजिक समस्या अभ्यासाचे दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB936

[Total No. of Pages : 4

[6210]-237
S.Y.B.A.
PHILOSOPHY (Special - II)
DSE-2A : Ancient Greek and Medieval Philosophy
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23422)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. **[15]**

a) Briefly explain Greek culture, as the foundation of western philosophy.

b) Briefly discuss the philosophical problems of Socrates.

c) Explain the Sophist statement 'Man is the measurement of all things'.

d) Briefly describe the characteristics of Plato's Ideas.

e) Briefly explain Aristotle's virtue ethics.

Q2) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

a) Explain in detail Socrates method of dialogue.

b) Discuss in detail Plato's statement 'Knowledge is virtue'.

c) Explain Aristotle's concept of 'Matter' and 'Form' in detail.

d) Interpret Plotinus view of the human soul and emancipation.

P.T.O.

Q3) Write short notes in 100 words each (Any three). **[15]**

a) Sophist.

b) Metaphysics - Aristotle.

c) Theology - John Duns Scouts.

d) Theory of knowledge - Socrates.

e) Will and Reason - John Duns Scouts.

Q4) Answer any one of the following question in 400 words each. **[20]**

a) Discuss Aristotle's theory of Golden Mean.

b) Explain in detail Plotinus thought about God.

Total No. of Questions : 4]

PB936

[6210]-237
S.Y.B.A.
PHILOSOPHY (Special - II)
DSE-2A : Ancient Greek and Medieval Philosophy
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23422)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास] [एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. **[15]**

अ) पाश्चात्य तत्त्वज्ञानाचा पाया 'ग्रीक संस्कृती' थोडक्यात विवेचन करा.

ब) सॉक्रेटिसच्या तत्त्वज्ञान विषयक समस्येचे थोडक्यात विवेचन करा.

क) 'मानव हाच सर्व वस्तूंचा मापदंड आहे' हे सोफिस्ट विधान स्पष्ट करा.

ड) प्लेटोच्या आयडीयाजची वैशिष्ट्ये थोडक्यात सांगा.

इ) ॲरिस्टॉटलच्या सद्‌गुण नीतिशास्त्राचे थोडक्यात स्पष्टीकरण द्या.

प्र.*2)* खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) सॉक्रेटिसची 'संवाद पद्धती' सविस्तर विशद करा.

ब) प्लेटोच्या 'ज्ञान म्हणजे सद्‌गुण' या विधानाची सविस्तर चर्चा करा.

क) ॲरिस्टॉटलची 'द्रव्य' आणि 'आकार' संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

ड) प्लॉटिनसच्या मानवी आत्मा आणि मुक्ती विचाराचे विवचेन करा.

प्र.3) प्रत्येकी 100 शब्दामध्ये टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) **[15]**

अ) सोफिस्ट

ब) सत्ताशास्त्र – ॲरिस्टॉटल

क) ईश्वरशास्त्र – जॉन स्कॉटस

ड) ज्ञान सिद्धांत – सॉक्रेटिस

इ) इच्छा आणि तर्क – जॉन स्कॉटस

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) ॲरिस्टॉटलच्या 'सुवर्ण मध्य' सिद्धांताची चर्चा करा.

ब) प्लॉटिनसच्या ईश्वर विषयक विचारांचे सविस्तर विवेचन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB937

[Total No. of Pages : 4

[6210]-238
S.Y.B.A.
PUBLIC ADMINISTRATION
DSE-2A : Development Administration
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23442)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions write in 20 words each (Any eight) **[16]**

a) What is development administration?

b) Who was the first mention the concept of development administration.

c) Write two thinkers who contributed to the study of development administration.

d) State two characteristics of development administration.

e) When was the Information technology Act enacted in India?

f) In which decade did development administration get legal recognition?

g) State two disadvantages of public private partnership.

h) What is E-Governance.

i) Who formulated the environmental approach to the study at development administration.

j) State two reasons for the failure of development administration.

P.T.O.

Q2) Attempt any four questions (50 words) **[16]**

a) Governance to citizen (G2C)

b) Nature of development administration.

c) E-Governance Benefits.

d) Riggs communication analysis concept.

e) Explain the importance of development administration.

f) Functions of development administration.

Q3) Attempt any three questions (100 words) **[18]**

a) Explain the scope development Administration.

b) Discuss the origin of development administration.

c) State the types of public private partnership.

d) Explain the objectives of E-Governance.

Q4) Attempt any two questions (200 words) **[20]**

a) What is development administration? Explain the nature and importance of developement administration.

b) Explain the importance of e-Governance by giving it defination.

c) Rigg's model of development administration.

Total No. of Questions : 4]

PB937

[6210]-238
S.Y.B.A.
PUBLIC ADMINISTRATION
DSE-2A : Development Administration
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23442)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दात लिहा. (कोणत्याही आठ) **[16]**

अ) विकास प्रशासन म्हणजे काय?

ब) विकास प्रशासन संकल्पनेचा प्रथम उल्लेख कोणी केला?

क) विकास प्रशासनाच्या अभ्यासात योगदान देणाऱ्या दोन विचारवंताची नावे लिहा.

ड) विकास प्रशासनाची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

इ) भारतात माहिती तंत्रज्ञान विषयक कायदा कधी करण्यात आला.

फ) विकास प्रशासनास कायदेशिर मान्यता कोणत्या दशकात मिळाली?

य) सार्वजनिक खाजगी भागीदारीचे दोन फायदे लिहा.

र) इ–शासन म्हणजे काय?

ल) विकास प्रशासनाच्या अध्ययनाच्या पर्यावरणात्मक दृष्टिकोनाची मांडणी कोणी केली?

व) विकास प्रशासनाच्या अपयशाची दोन कारणे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) **[16]**

अ) शासन ते नागरिक ई–सेवा.

ब) विकास प्रशासन स्वरूप

क) ई–शासनाचे कायदे

ड) दिग्जचे संसुचन विश्लेषण

इ) विकास प्रशासनातील सहभागात्मक दृष्टिकोन

फ) विकास प्रशासनाची कार्ये

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. (कोणत्याही तीन) **[18]**

अ) विकास प्रशासनाची व्याप्ती

ब) विकास प्रशासनाच्या विकासावर चर्चा करा.

क) सार्वजनिक–खाजगी भागीदारीचे प्रकार स्पष्ट करा.

ड) ई–शासनाची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणत्याही दोन) **[20]**

अ) विकास प्रशासन म्हणजे काय? ते सांगून त्याचे महत्त्व व स्वरूप स्पष्ट करा.

ब) ई–प्रशासनाची व्याख्या सांगून महत्त्व स्पष्ट करा.

क) दिग्ज यांचे विकास प्रशासन विषयक नमूना/मॉडेल स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB-938

[Total No. of Pages : 2

[6210]-239

S.Y. B.A.

मराठी (MARATHI)

(CC-1C)(3) : भाषिक कौशल्य विकास आणि आधुनिक मराठी साहित्य प्रकार कादंबरी (G-2)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23023)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1)* *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*

2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.*

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांपर्यंत लिहा. **[15]**

अ) युनिकोडमधून मराठी मुद्रणासाठी वापरल्या जाणाऱ्या साधनांविषयी माहिती लिहा.

ब) मराठी टंकलेखनाचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.

क) कादंबरी वाङ्मय प्रकाराचे स्वरुप स्पष्ट करा.

ड) कादंबरी वाङ्मय प्रकाराच्या भाषाशैली विषयी माहिती लिहा.

इ) गुगलचे शैक्षणिक महत्त्व थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांपर्यंत लिहा. **[20]**

अ) कादंबरी वाङ्मय प्रकाराच्या कोणत्याही तीन प्रकारांविषयीचे स्वरुप स्पष्ट करा.

ब) मोबाईलच्या माध्यमातून मराठी युनिकोड मुद्रणाचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.

क) कादंबरी वाङ्मय प्रकाराची वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) 'रारंगढांग' कादंबरीतील विविध पात्रांचा परिचय थोडक्यात करून द्या.

ब) 'रारंगढांग' कादंबरीतील ले विश्वनाथचे संघर्ष चित्रण सविस्तर स्पष्ट करा.

क) 'रारंगढांग' कादंबरीचे वेगळेपण सविस्तर स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 4) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. **[15]**

अ) 'रारंगढांग' कादंबरीचा आशय तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा.

ब) 'रारंगढांग' कादंबरीतील मानव आणि निसर्ग संघर्ष सोदाहरण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB-939

[Total No. of Pages : 2

[6210]-240

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

CC-2C : पर्यायी अभ्यासक्रम

व्यावहारिक व उपयोजित मराठी : भाग – 3

(2019 Pattern) (Semester - III) (23024)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) माहितीपत्रकाचे स्वरूप सांगून माहितीपत्रकाचा उद्देश थोडक्यात लिहा.

ब) सूचनापत्रक लिहिताना कोणती काळजी घ्यावी? ते थोडक्यात लिहा.

क) जाहिरातीची माध्यमे थोडक्यात लिहा.

ड) चित्रफिती म्हणजे काय?

इ) जाहिरातीचे घटक थोडक्यात स्पष्ट करा.

फ) परिपत्रक म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) परिभाषा म्हणजे काय? हे सांगून परिभाषेची उपयुक्तता थोडक्यात विशद करा.

ब) 'भाषा हे मानवी जीवनाचे महत्त्वपूर्ण अंग आहे' स्पष्ट करा.

क) 'व्यवहारभाषा' स्वरुप व संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) 'समता नागरी सहकारी पतसंस्थेचे', व्याजदर आणि ठेवी संबंधीची माहिती देणारे माहितीपत्रक तयार करा.

ब) ट्विटर प्रणालीचे स्वरुप सांगून ट्विटरची वैशिष्ट्ये लिहा.

क) 'प्रताप महाविद्यालय अमळनेर जि. जळगाव येथे मराठी विषयाच्या 'प्राध्यापक' पदासाठी अर्जलेखन करा.

P.T.O.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. **[10]**

अ) अनौपचारिक लेखन म्हणजे काय? हे सांगून अनौपचारिक लेखनाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) अर्जलेखन म्हणजे काय? हे सांगून अर्जलेखनाची तंत्रे विशद करा.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB-940

[Total No. of Pages : 3

[6210]-241
S.Y. B.A
FRENCH
CC-1C : General French
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23033)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Q.1] Lisez le texte suivant et répondez aux questions suivantes : **[15]**

Michel Billé est sociologue, spécialisé dans les questions relatives aux handicaps et à la vieillesse, président de l'Union nationale des instances de coordination, offices de retraités et personnes âgées. Il est l'auteur, avec Didier Martz, de La Tyrannie du « Bienvieillir ». Vieillir et rester jeune (Erès 2018).

Face au coronavirus, plusieurs Ehpad (Établissement d'hébergement pour personnes âg [15] dépendantes) sont à nouveau contraints au confinement. Dans ces établissements, qui hébergent 609 000 personnes selon les données 2017 de l'Insee (soit 21 % des plus de 85 ans), les revendications du personnel – créations de postes, hausse des salaires – restent de longue date insatisfaites. Comment en est-on arrivé là ?

Avec l'augmentation de l'espérance de vie, on a retardé l'âge de l'apparition des problèmes de santé liés au vieillissement. Lorsqu'on était vieux à 60 ans, ces problèmes arrivaient vers 65 ans et on ne vivait guère au-delà – c'est pourquoi le système de retraite était dans les premiers temps parfaitement équilibré sur le plan financier. Désormais, nous sommes nombreux à vieillir longtemps. La « dépendance » apparaît beaucoup plus tard, mais elle peut durer de longues années.

Face à cette évolution, les années 1980 ont été des années de refonte très importante des politiques sociales destinées à la vieillesse. Il faut dire que l'on revenait de loin, puisqu'on se donnait alors comme objectif « l'humanisation des hospices » ! Cette période est celle qui verra se poursuivre sur l'ensemble du pays la construction des maisons de retraite (les futurs Ehpad), tout en reconnaissant le droit de vieillir chez soi avec le développement des services à domicile. De ce point de vue, les années 1980 constituent la période d'invention de la gérontologie moderne. Mais les moyens alloués, très rapidement, sont devenus insuffisants.

Questions :

1. Qui est Michel Billé ? **[1]**
2. Qu'est – ce qu'il fait ? **[1]**
3. Quel livre a – t – il écrit ? **[1]**
4. Qu'est – ce que L'Ehpad ? **[1]**
5. Combien de personnes âgées habitent dans l'Ehpad en 2017? **[1]**
6. Quels sont les problèmes de l'Ehpad ? **[1]**
7. Pourquoi est – ce que le système de retraite était parfaitement équilibré sur le plan financier ? **[1]**
8. Expliquez la signifiance des années 1980 ? **[2]**
9. Qu'est – ce qu'on a parallèlement développé avec les maisons de retraite ? Et pourquoi ? **[2]**
10. Dites autrement : **[2]**
    - I. Espérance de vie:_____
    - II. Confinement : _____
11. Donnez le contraire : **[2]**
    - I. Vieillir : _____.
    - II. Suffisant : _____.

P.T.O.

Q.2] A) Écrivez une composition sur UN des sujets suivants en 80 -100 mots: **[10]**

Le rôle du sport dans la vie scolaire.

Ou

Écrivez une lettre à votre cousin(e) pour décrire une soirée organisée en occasion de l'anniversaire de votre grand-père.

B) Écrivez un dialogue sur la situation suivante : **[5]**

Vous êtes en France. Vous racontez vos tâches quotidiennes en Inde à votre ami(e).

Q.3] A) Complétez les phrases avec les convenables : **[5]**

1. Les enfants, s'ils restent à l'école, mangent à la _____
2. Après la classe, les enfants prennent souvent un _____
3. Un déjeuner où on invite des personnes pour discuter du travail est un _____
4. En France, avant le repas, on propose souvent un _____ aux invités.
5. Si on fait du bruit après 10 heures du soir, on peut avoir une contravention pour _____ nocturne.

B) Complétez les phrases avec le pronom convenable : **[5]**

1. Il a travaillé en Angleterre ? Oui il _____
2. Allons au marché ce soir ! D'accord, on _____
3. Vous allez au Portugal cet été ? Non, je ne_____
4. Les cahiers sont sur la table ? Oui, ils _____
5. Il habite à Paris, n'est-ce pas ? Non, il ne_____ plus.

C) Remplacez le nom souligné avec le pronom convenable : **[6]**

1. Il aime <u>des gâteaux</u>.
2. Jeanne <u>sort de la classe</u>.
3. Ils ont acheté deux <u>chemises</u> pour l'anniversaire.
4. Elle n'a pas <u>de repos</u> depuis ses examens.
5. Les touristes sont descendus <u>du train</u> avec de grosses valises.
6. Sylvie a envoyé <u>des cartes</u> à ses amis..

D) Mettez au négatif : **[4]**

1. Tout le monde est venu.
2. Ils ont tout compris.
3. Il y a des fleurs partout.
4. Cette étudiante arrive toujours à l'heure.

Q.4] A) Complétez avec l'auxiliaire 'avoir' ou 'être' : **[4]**

1. Ils _____ acheté des livres très chers.
2. Les touristes _____ sortis du bus.
3. Elle _____ entréeson nom sur la fiche.
4. Nous _____ fini notre épreuve..

B) Mettez les verbes entre parenthèses au passé composé : **[4]**

1. Il (terminer) ses études supérieures en France.
2. Hier, elle (se réveiller) de bonne heure.
3. La semaine dernière, ils (aller) à la campagne.
4. Le mois dernier, Pierre (visiter) les Pyramides.

C) Remplacez par le bon adjectif démonstratif: [4]

1. Cet hôtel-ci qui est au centre de la ville est très cher.
2. Ces acteurs-ci sont Espagnols, ces acteurs-là sont Américains.
3. Cette table-ci est en bois, alors que cette table-là est en plastique.
4. Tout le monde adore ce plat-ci parce que c'est sucré alors que ce plat-là est épicé.

D) Complétez par le bon ~~adjectif~~ ~~possessif~~ : pronom possessif [4]

1. As-tu un stylo à me prêter ? J'ai oublié _____
2. Nous avons trouvé notre auto dans le parking. Vous devez chercher _____
3. Gilles a fini ses devoirs, son frère fait _____
4. Voilà mon dictionnaire, tu as oublié _____ ?

E) Complétez les phrases avec la bonne conjonction : [4]

1. Jean est intelligent _____ il est paresseux.
2. Il a bien joué. _____ il a gagné le championnat.
3. Natalie est malade. _____, elle n'assiste pas aux cours
4. Le séminaire commence à 9h, _____, l'invité principal arrive à 10h.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5 SEAT No.

PB-941 Total No. of Pages : 2

[6210]-243

S.Y.B.A. (Semester - III)

URDU

CC-1C : Prose & Poetry Text

(2019 Pattern) (23073)

Total Marks :70] *[Time :2½ Hours*

ہدایات :

1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

سوال نمبر1: اردو میں نظم نگاری کی نشوونما کا جائزہ لیجئے۔ **[12]**

یا

اردو کے اہم نظم گو شعراء کی خدمات قلمبند کیجئے۔

سوال نمبر2: نظیر اکبرآبادی اردو کے پہلے عوامی شاعر ہیں۔واضح کیجیے۔ **[12]**

یا

نظیر اکبرآبادی کی شاعری کی خصوصیات بیان کیجئے۔

سوال نمبر3: سرسید احمد خان کی نثری خدمات کا جائزہ لیجئے۔ **[12]**

یا

سرسید احمد خان کے رفقاء کی علمی خدمات کا احاطہ کیجئے۔

P.T.O.

سوال نمبر 4 :(الف) کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کرتے ہوئے تشریح کیجئے۔ **[10]**

i) شہرِ آشوب ii) روٹی نامہ iii) آدمی نامہ

سوال نمبر 4 :(ب) کسی ایک مضمون کا خلاصہ لکھئے **[10]**

i) اپنی مدد آپ ii) بحث وتکرار iii) امید کی خوشی امید خوشی

سوال نمبر 5: کوئی سات اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔ **[14]**

i) جب مفلسی ہوئی، تو شرافت کہاں رہی — وہ قدر ذات کی، وہ نجابت کہاں رہی

ii) جب آدمی کے پیٹ میں آتی ہیں روٹیاں — پھولی نہیں بدن میں سماتی ہیں روٹیاں

iii) فرعون نے کیا تھا جو دعوائ خدائی کا — شداد بھی بہشت بنا کر ہوا خدا

iv) زردار، بے نوا ہے، سو ہے وہ بھی آدمی — نعمت جو کھا رہا ہے، سو ہے وہ بھی آدمی

v) جتنے سپاہی یاں تھے، نہ جانے کدھر گئے — دکھّن کے تیئں نکل گئے، یا پیش تر گئے

vi) کوڑی کے سب جہان میں میں نقش و نگین ہیں — کوڑی نہ ہو تو پھر کوڑی کے تین تین ہے

vii) مفلس کی کچھ نظر نہیں رہتی آن پر — دیتا ہے اپنی جان وہ ایک ایک نان پر

viii) دنیا میں اب قدیم سے ہے زر کا بندوبست — اور بے زر میں گھر کا نہ باہر کا بندوبست

ix) روٹی نہ پیٹ میں ہو، تو پھر کچھ جتن نہ ہو — میلے کی سیر، خواہشِ باغ و چمن نہ ہو

x) کوڑی ہے جن کے پاس، وہ اہل یقین ہے — کھانے کو ان کے نعمتیں سو بہترین ہیں

✔ ✔ ✔ ✔

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PB-942

[Total No. of Page : 1

[6210]-244

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

SEC -2 A : प्रकाशन व्यवहार आणि संपादन

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23025)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : *1)* *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.*

2) *उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*

प्रश्न 1) प्रकाशन संस्थांचे स्वरूप सांगून कार्य प्रणाली स्पष्ट करा. **[10]**

किंवा

प्रकाशन व्यवसायासाठी आवश्यक असणारे गुण सांगून प्रकाशकाचे कार्य लिहा.

प्रश्न 2) ग्रंथ प्रकाशनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा. **[10]**

किंवा

ललित व शास्त्रीय ग्रंथातील साम्यभेद स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) मुद्रित शोधन म्हणजे काय ते सांगून आदर्श मुद्रित शोधक कोणास म्हणावे. **[05]**

किंवा

मुद्रित शोधनाचे महत्त्व सांगा.

Total No. of Questions : 2 SEAT No.

PB-943 Total No. of Page : 1

[6210]-245

S.Y.B.A. (Semester - III)

URDU

SEC-2A: Enhancement of Reading & Writing Skills

(2019 Pattern) (CBCS) (23074)

Total Marks :25] *[Time :2 Hours*

ہدایات :

1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

سوال نمبر1: خبر کی تعریف کرتے ہوئے اس کے اہمیت وافادیت پر روشنی ڈالئے **[15]**

یا

ترجمے کی مختلف اقسام قلمبند کیجئے۔

سوال نمبر2: رپورتاژ کی تعریف بیان کرتے ہوئے اردو کے اہم رپورتاژ نگاروں پر مختصر نوٹ لکھئے۔ **[10]**

یا

مندرجہ انگریزی پیراگراف کا صاف وسلیس اردو میں ترجمہ کیجئے۔

The Taj Mahal is a beautiful monument built in 1631 by an Emperor named Shah Jahan in memory of his wife Mumtaz Mahal. It is situated on the banks of river Yamuna at Agra. It looks beautiful in the moonlight. The Taj Mahal is made up of white marble. In front of the monument, there is a beautiful garden known as the Charbagh. Inside the monument, there are two tombs. These tombs are of Shah Jahan and his wife Mumtaz Mahal. The Taj Mahal is considered as one of the Seven Wonders of the World. Many tourists come to see this beautiful structure from different parts of the world.

✔ ✔ ✔ ✔

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PB-944

[6210]-246

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

SEC-2A : अनुवाद : स्वरूप एवं व्यवहार (तृतीय अयन)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23096)

समय : 2 घंटे] *[पूर्णांक : 25*

सूचनाएँ : *1)* सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : **[10]**

अ) अनुवाद की विभिन्न परिभाषाओं का विवेचन कीजिए ।

ब) अनुवाद की सहायक सामग्री पर प्रकाश डालिए ।

क) अनुवाद की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए ।

ड) ''अनुवाद के लिए बहुआयामी व्यक्तित्व की आवश्यकता होती है ।'' कथन का विवेचन कजिए ।

प्रश्न 2) अ) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच मराठी वाक्यों का हिंदी में अनुवाद कीजिए : **[5]**

i) नाटक करायची बंद करा.

ii) मी कधीही खोटे बोलत नाही.

iii) मला आता गेलं पाहिजे.

iv) मी प्रयत्न करेन.

v) तुम्ही माझ्यासाठी थोडा वेळ काढू शकता का?

vi) शांत डोक्याने विचार करा.

vii) अभ्यासात मन लावा.

P.T.O.

आ) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच अंग्रेजी वाक्यों का हिंदी में अनुवाद किजिए : **[5]**

i) It is possible

ii) Don't follow me.

iii) Hindi is the official language of India.

iv) He is my best friend.

v) Don't worry.

vi) I am proud of you.

vii) How do you know me?

प्रश्न 3) निम्नलिखित मराठी अथवा अंग्रेजी परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : **[5]**

धैर्य ही माणसाची सर्वात मोठी संपत्ती आहे. न घाबरता धाडसी जीवन जगणारा माणूस त्याच्याबद्दल लोक काय विचार करतात किंवा काय म्हणतील याचा विचार करत नाही. रुळलेल्या मार्गापेक्षा वेगळ्या मार्गाने जाण्याचे आणि स्वतःचा मार्ग बनवण्याचे धाडस ज्याच्याकडे आहे तोच इतरांसाठी शक्तिचा स्रोत होऊ शकतो. याऊलट मार्गाने चालनारी व्यक्ती सामान्य माणसाच्या श्रेणीत येते. पराक्रमी माणूस कधीही सामान्य व्यक्तिकडून प्रेरणा घेत नाही, तर आणखी काही वेगळं आणि नाविण्यपूर्व काम करुन स्वतः एक विशिष्ट स्थान निर्माण करतो.

अथवा

Courage is the greatest asset of a man. The man who lives a courageous life without fear does not bother about what people think of him or say about him. A man who has the courage to go off the beaten track and break new ground alone can be a source of strength to people. On the contrary one who keeps to well worn grooves can only fit the siot for an ordinary man. A courageous person never takes his cue from ordinary mortals but carves out a niche for himself by doing something unorthodox and novel.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 1]

SEAT No. :

PB-945

[Total No. of Page : 1

[6210]-247

S.Y. B.A.

SANSKRIT

SEC - 2A : Sanskrit Phonetics

(2019 Pattern) (Semester - III) (23114)

Time : 2 Hours] *[Max. Marks : 25*

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

Instructions : All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Figures to right indicate marks.

Q1) **A)** कोणत्याही चार टीपा लिहा. **[20]**

Write any four of the following :

i) अनुस्वारस्य उच्चारणविशेष: ।

ii) पाणिनीयशिक्षा ।

iii) सिन्ध–उच्चारणविशेषा: ।

iv) वर्णानां स्थानानि प्रयत्नाश्च ।

B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च) **[5]**

	अ	ब
i)	क्	अन्त: स्थवर्ण:
ii)	य्	ऊष्मवर्ण:
iii)	ष्	याज्ञवल्क्यशिक्षा
iv)	यमानामुच्चारणस्थानम्	नासिका
v)	शुक्लयजुर्वेद:	द्विमात्रा
vi)	अ इत्यस्य उच्चारणकाल:	कठोरवर्ण:
		एकमात्रा

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. : ____

PB-946

[Total No. of Pages : 2

[6210]-248
S.Y. B.A.
ECONOMICS
SEC-2A : Basic Concept of Research Methodology - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23154)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following question (Any One). **[10]**

a) Explain the type of Research.

b) Explain the source of primary data.

Q2) Answer the following question (Any One). **[10]**

a) Explain the need of Research Design.

b) State the Importance of Economics Research.

Q3) Write short note (any one) : **[5]**

a) Concept of hypothesis.

b) Secondary data.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PB-946 **[6210]-248**

S.Y. B.A.
ECONOMICS
SEC-2A : Basic Concept of Research Methodology - I
संशोधन पद्धती मुलभूत संकल्पना
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23154)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : *1)* *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.*

2) *उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.*

3) *संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.*

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. **[10]**

अ) संशोधनाचे प्रकार स्पष्ट करा.

ब) प्राथमिक तथ्यांचे स्त्रोत स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. **[10]**

अ) संशोधन आराखडयाची गरज स्पष्ट करा.

ब) अर्थशास्त्रीय संशोधनाचे म्हत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक) **[5]**

अ) गृहितक संकल्पना.

ब) दुय्यम स्त्रोत.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. : ____

PB-947

[Total No. of Pages : 2

[6210]-249
S.Y. B.A.
POLITICAL SCIENCE / PUBLIC ADMINISTRATION
SEC-2A : Basics of Indian Constitution
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23165/23444)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Write answer of the following questions in 200 words (Any One). **[10]**

a) Write the historical background of Indian constitution.

b) Explain the Philosophy of preamble of Indian Constitution.

Q2) Write answer of the following questions in 200 words (Any One). **[10]**

a) Explain the Directive Principles of state policy.

b) Write the fundamental duties of Indian citizen.

Q3) Write note (any one) : **[5]**

a) Secular state.

b) The Right to equality.

⌘⌘⌘

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PB-947 **[6210]-249**

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE / PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2A : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23165/23444)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : *1) सर्व प्रश्न अनिवार्य.*

2) उजवीकडील अंक पूर्ण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) **[10]**

अ) भारतीय राज्यघटनेची ऐतिहासिक पार्श्वभूमि लिहा.

ब) घटनेच्या सरनाम्याचे तत्वज्ञान स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) **[10]**

अ) मार्गदर्शक तत्व सांगा.

ब) नागरीकांची मुळभूत कर्तव्ये सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक) **[5]**

अ) धर्म निरपेक्ष राज्य.

ब) समतेचे हक्क.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. : ____

PB-948

[Total No. of Pages : 4

[6210]-250

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC 2A : Brahmi Script

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23175)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following question in 200 word (any one) : **[10]**

a) Explain the importance of Brahmi script by Giving its History.

b) Write a detailed imformation of inscriptions in Brahmi Script of Emperor - Ashoka period.

Q2) Answer the following question in 200 word (any one) : **[10]**

a) Write the vowels and Consonants in Brahmi Script.

b) Write a 10 line essay on 'Maharashtra Culture' in Brahmi Script.

Q3) Short notes (any one) : **[5]**

a) Write the following numbers in Brahmi Script (any five)

i) 10 ii) 11

iii) 21 iv) 36

v) 44 vi) 90

vii) 101 viii) 2024

P.T.O.

b) Translate the following Brahmi Passage into Devnagari or English.

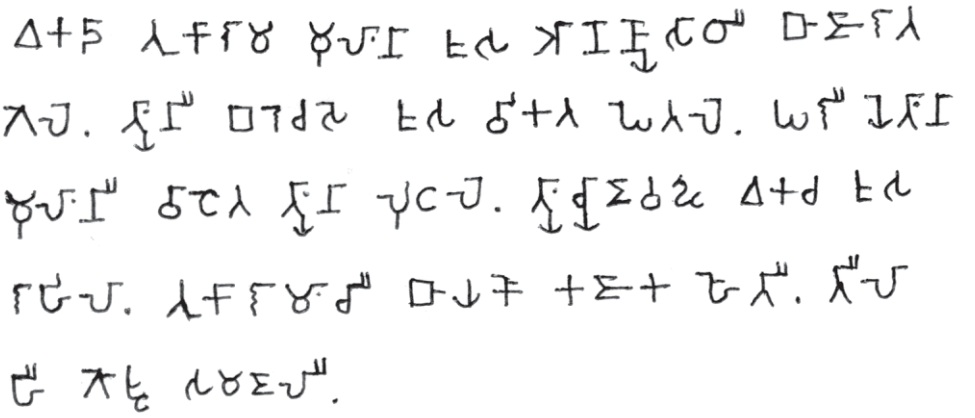

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

PB-948

[6210]-250

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC 2A : Brahmi Script

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) **[10]**

अ) ब्राम्ही लिपीचा इतिहास सांगून त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) सम्राट अशोककालीन ब्राम्ही लिपीतील शिलालेखांची माहिती लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) **[10]**

अ) ब्राम्ही लिपीतील स्वर व व्यंजने लिहा.

ब) 'महाराष्ट्र संस्कृती या विषयावर ब्राम्ही लिपीतून 10 ओळी निबंध लिहा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणताही एक) **[5]**

अ) खालील अंक ब्राम्ही लिपीमध्ये लिहा. (कोणतेही पाच)

i) 10 ii) 11

iii) 21 iv) 36

v) 44 vi) 90

vii) 101 viii) 2024

P.T.O.

ब) खालील ब्राम्ही उताऱ्याचे देवनागरी किंवा इंग्रजीमध्ये लिप्यंतर करा.

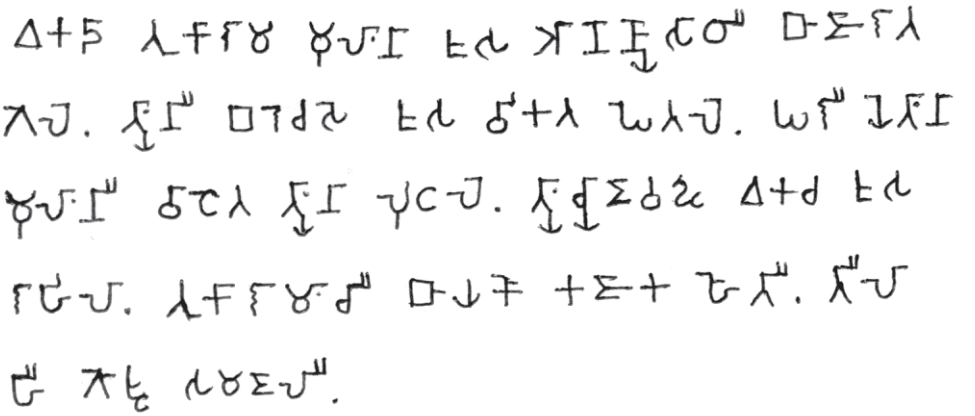

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3] **SEAT No. :**

PB-949 **[Total No. of Pages : 2**

[6210]-251

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC - 2A : Art and Architecture of Early India

(From 3000 BC to 12th Century A.D)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23176) (2 Credit)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in about 200 words (any one) : **[10]**

a) Give information about Post-Gupta period sculpture.

b) Give information about Post-Maurya Period stone architecture.

Q2) Answer the following question in about 200 words (any one) : **[10]**

a) Explain the Maha-snan-gruh(great buths) of Indus civilization.

b) Give information about chola-period architecture.

Q3) Write Notes (any one) : **[5]**

a) Nagar Style.

b) Mauryan Earthen Utensils

▽▽▽▽

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PB-949

[6210]-251

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC - 2A : इतिहास प्राचीन भारतीय कला व स्थापत्य

(इ. स. पू. 3000 ते इ. स. 1200)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23176) (2 Credit)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त एक) **[10]**

अ) गुप्तोत्तर काळातील मूर्तिकले विषयी माहिती सांगा.

ब) मौर्योत्तर काळीण दगडी स्थापत्यांची माहिती सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त एक) **[10]**

अ) सिंधू संस्कृतितील महास्नान गृहाची माहिती सांगा.

ब) चोल काळीण स्थापत्याविषयी माहिती सांगा.

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणतीही एक) **[5]**

अ) नागर शैली

ब) मौर्यकाळीन मातीची भांडी

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. : ____

PB-950

[Total No. of Pages : 2

[6210]-252
S.Y. B.A.
HISTORY
SEC-2A : Digital Documentation
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23177)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in 200 words (Any one) : **[10]**

a) Write the types of File Formats.

OR

b) Write the types of data storages.

Q2) Answer the following questions in 200 words (Any one) : **[10]**

a) Write the types of scanning.

OR

b) Explain the process of editing on video.

Q3) Write a short notes in 100 words (Any one) : **[5]**

a) Flyers

OR

b) Data Security

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PB-950 **[6210]-252**

S.Y. B.A.
HISTORY
SEC-2A : Digital Documentation
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23177)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : ***1)*** *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.*

2) *उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) **[10]**

अ) फाईल फॉरमॅटसचे प्रकार लिहा.

किंवा

ब) डेटा स्टोरेजचे प्रकार लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) **[10]**

अ) स्कॅनिंगचे प्रकार लिहा.

किंवा

ब) व्हिडिओ वरील एडिटींगची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा 100 शब्दांत (कोणतेही एक) **[5]**

अ) फ्लायर्स

किंवा

ब) डेटा सेक्युरिटी

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. : ____

PB-951

[Total No. of Pages : 2

[6210]-253
S.Y. B.A.
HISTORY
SEC-2A : Tourism Management
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23178)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answar the following question in 200 words (Any One). **[10]**

a) Explain the different types of tourism.

OR

b) Explain the Major Components of tourism Industry.

Q2) Answar the following question in 200 words (Any One). **[10]**

a) Explain the types of adventure tourism by explaining what is adventure tourism.

OR

b) Write in details Nagative impact of tourism on the Geographical Factors.

Q3) Write shorts notes (any one) : **[5]**

a) International Tourism.

OR

b) Tourist.

⌘⌘⌘

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PB-951

[6210]-253
S.Y. B.A.
HISTORY
SEC-2A : Tourism Management
(पर्यटन व्यवस्थापन)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23178)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : *1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.*

2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी पश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) **[10]**

अ) पर्यटनाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

किंवा

ब) पर्यटन उद्योगाचे प्रमुख घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) **[10]**

अ) साहसी पर्यटन म्हणजे काय ते सांगून साहसी पर्यटनाचे प्रकार स्पष्ट करा.

किंवा

ब) पर्यटनाचा भौगोलिक घटकांवर होणारा प्रतिकूल परिणाम सविस्तर लिहा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणताही एक) **[5]**

अ) आंतर्राष्ट्रीय पर्यटन.

ब) पर्यटक.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PB-952

[Total No. of Pages : 2

[6210]-254
S.Y. B.A.
GEOGRAPHY
SEC-2A : Introduction to Geographical Information System
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23206)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Draw map diagrams wherever necessary.***
4) ***Use of map stencil is allowed.***

Q1) Answer in 20 word each. (Any five) **[10]**

a) What are the sources of non-spatial data?

b) What is mean by Geo-reference?

c) How many data structures can hold spatial data name them?

d) What are the two spatial data models?

e) Which are the stages of geographical information system development.

f) What is network data model?

g) What are the four non-spatial data models?

Q2) Write short notes in about 100 words. (Any Two) **[8]**

a) Components of geographical information system.

b) Hierarchical and object oriented data model.

c) Ruster and vector.

Q3) Write answer of question in 150 words (Any one) : **[7]**

a) Geographical information system can be used in agriculture, hydrology, forestry and regional planning, explain in detail.

b) What is digitization? How point, line and polygon are used in Geographical Information system?

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PB-952

[6210]-254

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC-2A : Introduction to Geographical Information System

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23206)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : *1)* *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*

2) *उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.*

3) *आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.*

4) *नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.*

5) *संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.*

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) **[10]**

अ) अ–अभिक्षेत्रिय सांख्यिकी माहिती मिळविण्याचे स्त्रोत सांगा.

ब) भूसंदर्भ म्हणजे काय?

क) अवकाशिक प्रतिमानांची रचना किती पध्दतीने दाखविली जाते त्यांची नावे सांगा.

ड) अवकाशिक सांख्यिकीची दोन प्रतिमाने कोणती?

इ) भौगोलिक माहिती प्रणालीच्या विकासाचे टप्पे कोणते?

फ) जाळी दर्शक सांख्यिकी प्रतिमाने म्हणजे काय?

य) अ–अवकाशिक सांख्यिकीची चार प्रतिमाने कोणती?

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिप्पा लिहा. (कोणत्याही दोन) **[8]**

अ) भौगोलिक माहिती प्रणालीचे घटक.

ब) श्रेणीबध्द व घटक आधारित सांख्यिकी प्रतिमाने.

क) जाळी प्रतिमान व सदिश प्रतिमान

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **[7]**

अ) भौगोलिक माहिती प्रणालीचा उपयोग शेती, जलसिंचन, वनीकरण आणि प्रादेशिक नियोजनात केला जाऊ शकतो; सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) अंकीय नोंदणी म्हणजे काय? बिंदू, रेषा आणि बहुभूजाकृतीचा वापर भौगोलिक माहिती प्रणालीत कशाप्रकारे केला जातो.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. : ____

PB-953

[Total No. of Pages : 2

[6210]-255

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC-2A : Applied Course of Disaster Management

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23207)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Draw neat diagrams wherever necessary.***
4) ***Use of map stencil is allowed.***

Q1) Answer in 20 words each (Any Five). **[10]**

a) What is risk?

b) What is response?

c) Define Mitigation

d) What is Flood?

e) What Earthquake prone area in India.

f) What is geographical data?

g) Write types of geographical data.

Q2) Answers in 100 words each (Any Two). **[8]**

a) Frequency of disaster.

b) Rehabilitation.

c) Effects of Earthquake.

Q3) Answers in 150 words each (Any One). : **[7]**

a) Explain the Causes & effects of flood.

b) Describe the role of geographer in disaster management.

⌘⌘⌘

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PB-953

[6210]-255

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC-2A : Applied Course of Disaster Management

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23207)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : *1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.

4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवाणगी आहे.

5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) **[10]**

अ) जोखीम/धोका म्हणजे काय?

ब) प्रतिसाद म्हणजे काय?

क) उपशमन म्हणजे काय?

ड) पुर म्हणजे काय?

इ) भारतातील भूंकप प्रवण क्षेत्र लिहा?

फ) भौगोलिक माहिती म्हणजे काय?

य) भौगोलिक सामग्रीचे प्रकार लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[8]**

अ) आपत्तीची वारंवारता.

ब) पुनर्वसन

क) भूकंपाचे परिणाम

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **[7]**

अ) पुराची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

ब) आपत्ती व्यवस्थापनात भुगोल तंत्राची भुमिका विषद करा.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PB-4376

[Total No. of Pages : 4

[6210]-256

S.Y. B.A.

SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला या दोन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

SEC - 2A : राग संगीत गायन

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23214 / 22320)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) उर्वरित 5 प्रश्नांपैकी कोणतेही 4 असे एकूण 5 प्रश्न सोडवा.

3) सर्व प्रश्नांस प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) शुद्धसारंग, भैरव यापैकी कोणत्याही एका रागातील छोट्या ख्यालाची बंदिश स्वरलिपिबद्ध करा. **[5]**

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. **[5]**

i) भीमपलास ii) मालकंस

प्रश्न 3) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत लिहा. **[5]**

i) एकताल ii) त्रिताल

iii) धमार

प्रश्न 4) व्याख्या लिहा. (कोणत्याही पाच) **[5]**

i) ग्राम ii) वर्ण

iii) न्यास iv) ग्रह

v) पकड vi) अंश

vii) विवादी

P.T.O.

प्रश्न 5) पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे जीवनचरित्र व सांगीतिक योगदान स्पष्ट करा. **[5]**

i) पं. जितेंद्र अभिषेकी

ii) पं. बाळकृष्णबुवा इचलकरंजीकर

iii) पं. रविशंकर

प्रश्न 6) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा. **[5]**

i) संगीत आणि साहित्य

ii) जीवनात संगीताचे महत्व

iii) सुगमसंगीत शैली

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 6]

PB-4376

[6210]-256

S.Y. B.A.

SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला या दोन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

SEC - 2A : तबला

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23214 / 22320)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : 1) सहापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

2) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण.

3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पं. भातखंडे व पं. पलुस्कर ताल लेखनाच्या पद्धतीची माहिती लिहा. **[5]**

प्रश्न 2) खालील पैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून त्याचा ठेका लिहा. **[5]**

i) दादरा

ii) रूपक

iii) एकताल

प्रश्न 3) व्याख्या लिहा. **[5]**

i) जाती

ii) तिगून

iii) चौगुन

iv) बेदम तिहाई

v) तुकडा

प्रश्न 4) तबला सुरात कसा मिळवावा ह्याबद्दल टिप लिहा. **[5]**

P.T.O.

प्रश्न 5) खालीलपैकी एका विषयावर निबंध लिहा. **[5]**

i) संगीतातील रियाजाचे महत्व

ii) मी ऐकलेली संगीत मैफल

प्रश्न 6) जीवन परिचय लिहा. (कोणतेही एक) **[5]**

i) उ. अहमदजान थिरकवा

ii) उ. अल्लारखा खान

iii) उ. झाकीर हुसेन

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. : ____

PB-954

[Total No. of Pages : 2

[6210]-257
S.Y. B.A.
PSYCHOLOGY
SEC - 2A : Health Promotion Life Skills
(2019 Pattern) (New) (Semester - III) (23224)

Time : 1 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Write the answer of the following questions (any one) **[10]**

a) What is competency? Describe various types of competency.

b) Discuss the signs and symptoms of infections diseases.

Q2) Write the answer for the following questions (any one) **[10]**

a) Discuss on bulling and its effects.

b) How to prevent the infections diseases?

Q3) Short notes (Any one) **[5]**

a) Self management

b) Peer-pressure

▽▽▽▽

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PB-954

[6210]-257

S.Y. B.A.

मानसशास्त्र

SEC - 2A : आरोग्य संवर्धन जीवन कौशल्य

(2019 Pattern) (New) (Semester - III) (23224)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 1 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : *1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.*

2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **[10]**

अ) सक्षमता म्हणजे काय? सक्षमतेच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.

ब) संसर्गजन्य रोगांच्या चिन्हे व लक्षणांवर चर्चा करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **[10]**

अ) गुंडगिरी व त्याचे परिणाम यावर चर्चा करा.

ब) संसर्गजन्य रोग कसे टाळावेत.

प्रश्न 3) टिप लिहा. (कोणतीही एक) **[5]**

अ) स्व–व्यवस्थापन

ब) समवयस्क दबाव

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. : ____

PB-955

[Total No. of Pages : 4

[6210]-258
S.Y. B.A.
DEFENCE AND STRATEGY STUDIES
SEC-2A : Introduction To Human Rights & Duties
(2019 Pattern) (Semester - III) (23275)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Select the correct option for and rewrite the statement. **[5]**

i) This is not the purpose of human rights education.

a) Promoting respect for human rights by all people

b) Developing human rights values

c) To develop friendship among all nations

d) Poverty alleviation

ii) This is a lifelong process.

a) Human Rights Education b) Human Education

c) Rights of Education d) English Education

iii) Who adopted the landmark document, the universal declaration of human rights?

a) UNESCO b) UNICEF

c) UNO d) None of the above

iv) The right to deny or deny asylum to an individual is granted to the nation concerned by any part of the Asylum Clause

a) Part I b) Part II

c) Part III d) Part IV

v) What right has the Supreme Court of India included as an integral part of the right to life and liberty?

a) Privacy b) Freedom

c) Privacy and liberty d) Rajashraya

P.T.O.

Q2) Write the answers in 100 words (any three) : **[12]**

a) What is Equality?

b) State the meaning of Justice?

c) Describe the types of vulnerabilities?

d) Explain the role of Human Rights on Child Labour.

e) State the role of the Human Rights commission in India.

Q3) Write the answers in 200 words (any one) : **[8]**

a) State the role of the United Nation Human Rights commission.

b) Explain the Significance of Human Values.

Total No. of Questions : 3]

PB-955 **[6210]-258**

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGY STUDIES

SEC-2A : Introduction To Human Rights & Duties

(2019 Pattern) (Semester - III) (23275)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : ***1)*** *सर्व प्रश्न अनिवार्य.*

2) *उजवीकडील अंक पूर्ण दर्शवितात.*

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडा आणि पुन्हा लिहा. **[5]**

i) मानव अधिकार शिक्षणाचा खालीलपैकी हा उद्देश नाही.

अ) सर्व लोकांना मानव अधिकाराप्रती आदरास प्रोत्साहन देणे

ब) मानव अधिकाराची मूल्ये विकसित करणे

क) सर्व राष्ट्रांमध्ये मैत्री विकसित करणे

ड) गरिबी दूर करणे

ii) खालीलपैकी ही एक आजीवन प्रक्रिया आहे.

अ) मानवी अधिकार शिक्षण ब) मानवी शिक्षण

क) शिक्षणाचा अधिकार ड) इंग्रजी शिक्षण

iii) मानवाधिकारांची सार्वत्रिक घोषणा, ऐतिहासिक दस्तऐवज कोणी स्वीकारला?

अ) UNESCO ब) UNICEF

क) UNO ड) वरीलपैकी काहीही नाही

iv) एखाद्या व्यक्तीला आश्रय न देण्याचा किंवा नाकारण्याचा अधिकार संबंधित राष्ट्राला आश्रय अधिकार कलमातील कोणत्या भागाद्वारे प्रदान केला जातो.

अ) भाग–I ब) भाग–II

क) भाग–III ड) भाग–IV

v) भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयाने जीवन व स्वातंत्र्याच्या अधिकाराचे एक अविभाज्य अंग म्हणून कोणत्या अधिकाराचा समावेश केला आहे?

अ) गोपनीयता ब) स्वातंत्र्य

क) गोपनीयता आणि स्वातंत्र्य ड) राजाश्रय

प्रश्न 2) 100 शब्दांत उत्तर लिहा. **(कोणतेही तीन)** **[12]**

अ) **समानता म्हणजे काय?**

ब) **न्यायाचा अर्थ सांगा?**

क) **असुरक्षेच्या प्रकारांचे वर्णन करा?**

ड) **मानवी हक्कांची बाल कामगार संदर्भातील भूमिका स्पष्ट करा.**

इ) **भारतातील मानवाधिकार आयोगाची भूमिका सांगा.**

प्रश्न 3) 200 शब्दांत उत्तर लिहा. **(कोणतेही एक)** **[8]**

अ) **संयुक्त राष्ट्र मानवाधिकार आयोगाची भूमिका सांगा.**

ब) **मानवी मूल्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.**

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. : ____

PB-956

[Total No. of Pages : 1

[6210]-259
S.Y. B.A.
ENGLISH
SEC - 2A : A Certificate Course in Skill Development
(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - III) (23334)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) **Attempt any ONE of the following.** **[10]**

a) Your friend Gargi meets you after a long time in pune. You are delighted to see her. Write a conversation using the greetings and responses to greetings.

b) Samiksha has invited her new friend Ria from Chennai for a function. Introduce her to your family members. Write the introduction in the form of a dialogue.

Q2) **Attempt any ONE of the following.** **[10]**

a) What is Digital Literacy? Write the key components of digital literacy.

b) Your friend spruha invites you and your family for dinner on the occasion of marriage anniversary of her brother. But you have booked your tickets and are leaving on the same day to Kanya kumari. Write this in the form of dialogue.

Q3) **Attempt any ONE of the following.** **[5]**

a) Your friend Narendra invites you for his birthday party. But you are not free on that day. You decline the invitation. Write a dialogue using appropriate expressions.

b) What are the phases involved in project management?

☺☺☺

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB-957

[Total No. of Pages : 5

[6210]-260

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

SEC - 1 A : FMG - 3 Financial Mathematics - 3 (Operational Research)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23345)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Use of calculator is allowed.***
4) ***Graph papers will be supplied on demand.***

Q1) **Attempt any five of the following :** **[10]**

a) Write the dual of the following LPP :

Maximize $z = x_1 - x_2 + 4x_3$

Subject to

$$2x_1 + 3x_2 - x_3 \geq 4$$
$$4x_1 - 3x_2 \geq 5$$
$$x_1 + x_2 \geq 6$$
$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$

b) Explain the term 'Redundant Constraint'.

c) What is degeneracy in transportation problem? How can it be resolved?

d) What is the balanced assignment problem? If assignment problem is not balanced, how to balance it?

e) Define Slack and surplus variable.

f) Define Basic feasible solution of an L.P.P.

g) Write the following L.P.P. in standard form.

Maximize $Z = x_1 + x_2$

Subject to $x_1 + x_2 \geq 3$

$x_1 - x_2 \leq 5, x_1, x_2 \geq 0$

P.T.O.

Q2) **Attempt any four of the following :** **[20]**

a) Solve the following L.P.P. by graphical method.

Maximize $Z = 6x_1 + 8x_2$

Subject to $5x_1 + 10x_2 \leq 60$

$4x_1 + 4x_2 \leq 40, x_1, x_2 \geq 0.$

b) Solve the L.P.P. by Simplex Method.

Maximize $Z = 2x_1 + 4x_2$

Subject to $x_1 + 2x_2 \leq 5$

$x_1 + x_2 \leq 4, x_1, x_2 \geq 0.$

c) Find the initial Basic feasible Solution by Vogel's Approximation method.

			To		
	S_1	S_2	S_3	S_4	Supply
F_1	2	3	11	7	6
F_2	1	0	6	1	1
F_3	5	8	15	9	10
Demand	7	5	3	2	

d) Solve the following LPP by Big-M method.

Minimize $z = 150x_1 + 150x_2 + 100x_3$

Subject to $2x_1 + 2x_2 + x_3 \geq 4$

$3x_1 + 2x_2 + x_3 \geq 3$

$x_1, x_2, x_3 \geq 0$

e) Solve the Assignment problem.

	A	B	C
1	120	100	80
2	80	90	110
3	110	140	120

f) A company manufactures two types of products A and B and sells them at a profit of Rs. 4 on type A and Rs. 5 on type B. Each product is process on two machines X and Y. Type A requires 2 minutes on machine X and 3 minutes on Y. Type B requires 4 minutes on machine X and 5 minutes on machine Y. The machine X is available for not more than 5 hours and 30 minutes while Y is available for 8 hours during any working day. Formulate the problem as an L.P.P.

Q3) **Attempt any four of the following :** **[20]**

a) Use the graphical method to solve the following L.P.P.

Minimize $Z = 3x_1 + 2x_2$

Subject to the constraints

$$5x_1 + x_2 \geq 10$$

$$x_1 + x_2 \geq 6$$

$$x_1 + 4x_2 \geq 12$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

b) Solve by Big M Method

Minimize $Z = 600x_2 + 500x_2$

Subject to the constraints

$$2x_1 + x_2 \geq 80$$

$$x_1 + 2x_2 \geq 60$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

c) Solve the following LPP

Maximize $Z = 6x_1 + 4x_2$

Subject to the constraints

$$x_1 + x_2 \leq 5$$

$$x_2 \geq 8$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

d) Write the dual of the following LPP

Maximize $Z = x_1 - x_2 + 3x_3$

Subject to the constraints

$$x_1 + x_2 + x_3 \leq 10$$

$$2x_1 - x_2 - x_3 \leq 2$$

$$2x_1 - 2x_2 - 3x_3 \leq 6$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$

e) Find the IBFS of the following Transportation Problem by Vogel's Approximation Method

	D_1	D_2	D_3	D_4	Supply
S_1	19	30	50	10	7
S_2	70	30	60	40	9
S_3	40	8	70	20	18
Demand	5	8	7	14	

f) Solve the assignment problem.

Machines (time in hours)

Jobs	X	Y	Z
A	11	16	21
B	20	13	17
C	13	15	12

Q4) **Attempt any two of the following :** **[20]**

a) A marketing manager has five salesmen and five sales districts. Considering the capabilities of the salesmen and the nature of districts, the following table gives the sales by the sales person for the five districts. Assign the salesman to the district to maximize the sales.

Districts

		A	B	C	D	E
	1	32	38	40	28	40
	2	40	24	28	21	36
Salesmen	3	41	27	33	30	37
	4	22	38	41	36	36
	5	29	33	40	35	39

b) Corporation has agreed to make a special grant of Rs. 50 lakh towards the cost with a condition that the repairs be done at the lowest cost and quickest time. If the conditions warrant, a supplementary token grant will also be considered favourably.

The corporation has floated tenders and five contractors have sent in their bids. In order to expedite work, one road will be awarded to only one contractor.

i) Find the best way of assigning the repair work to the contractors and the costs.

ii) If it is necessary to seek supplementary grants, what should be the amount sought?

iii) Which of the five contractors will be unsuccessful in his bid?

Cost of Repairs (Rs in lakh)

Contractors/Road	R_1	R_2	R_3	R_4
C_1	9	14	19	15
C_2	7	17	20	19
C_3	9	18	21	18
C_4	10	12	18	19
C_5	10	15	21	16

c) A manufacturer wants to ship 22 loads of his product as shown below. The matrix gives the kilometres from sources of supply to the destinations.

Destination

Source	D_1	D_2	D_3	D_4	D_5	Supply
S_1	5	8	6	6	3	8
S_2	4	7	7	6	5	5
S_3	8	4	6	6	4	9
Demond	4	4	5	4	8	22 / 25

The shipping cost is Rs. 10 per load per km. What shipping schedule should be used in order to minimize the total transportation cost?

d) Find the dual of the following LPP

Minimize $Z = 2x_1 + 3x_2 + 4x_3$

Subject to

$$2x_1 + 3x_2 + 5x_3 \geq 2$$
$$3x_1 + 3x_2 + 7x_3 = 3$$
$$x_1 + 4x_2 + 6x_3 \leq 5$$
$$x_1, x_2 \geq 0, x_3 \text{ is unrestricted}$$

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. : ____

PB-958

[Total No. of Pages : 2

[6210]-261
S.Y. B.A.
SOCIOLOGY
SEC-2A : Gender Spectrum and Media
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23375)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following question in 200 words. (Any one) **[10]**

a) Elaborate the Correlation between movies and gender role.

b) Explain Fake News and Role of Psychological Factors.

Q2) Write Short Note (Any Three). **[15]**

a) TV and Advertisements.

b) Capitalists and Companies.

c) Need to Study Media.

d) Social Media.

e) Post Truth.

⌘⌘⌘

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PB-958

[6210]-261
S.Y. B.A.
SOCIOLOGY
SEC-2A : Gender Spectrum and Media
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23375)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : *1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) **[10]**

अ) चित्रपट आणि लैंगिक भूमिका यांचा आंतरसंबध विशद करा.

ब) खोट्या बातम्या आणि मानसशास्त्रीय घटकांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) टिव्ही/ दूरदर्शन आणि जाहिराती.

ब) भांडवलदार आणि कंपन्या

क) माध्यमाच्या अभ्यासाची गरज

ड) सामाजिक माध्यमे

इ) सत्तोतर

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. : ____

PB-959

[Total No. of Pages : 2

[6210]-262
S.Y. B.A.
PHILOSOPHY
SEC : A Course on Critical Thinking : Theory and Practice
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23425)

Time : 2 Hours] ***[Max. Marks : 25***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Write short notes on any three of the following in 50 words each. **[15]**

a) Analogical reasoning

b) Causal reasoning

c) Truth

d) Logical quantifiers

e) Indirect proof

Q2) Answer the following question in 200 words (Any one) **[10]**

a) Define the term reasoning? Explain its types.

b) Explain basic nature of a valid and Invalid arguments.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PB-959

[6210]-262
S.Y. B.A.
PHILOSOPHY
SEC : A Course on Critical Thinking : Theory and Practice
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23425)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास] *[एकूण गुण : 25*

सूचना : *1)* *सर्व प्रश्न सोडविणे आवशक आहे.*

2) *उजवीकडील अंक पूर्ण गुर्ण दर्शवितात.*

3) *संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पाहावी.*

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनावर टीपा लिहा. **[15]**

अ) गणनात्मक तार्किकता

ब) कारणाधारिता तार्किकता

क) सत्यता

ड) तर्ककारके

इ) अप्रत्यक्ष पध्दती

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. **[10]**

अ) तार्किकतेची व्याख्या देऊन तिचे प्रकार स्पष्ट करा.

ब) युक्त/वैध आणि अयुक्त/अवैध युक्तिवादाचे मूळ स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PB960

[Total No. of Pages : 3

[6210]-264

S.Y.B.A.

HINDI (हिन्दी)

CC-1C-G-2 : आधुनिक काव्य कहानी तथा व्यवहारिक हिंदी

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23093)

समय : *2½* घंटे] [पूर्णांक : *70*

सूचनाएँ : *1)* सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

प्र.*1)* दिर्घोत्तरी प्रश्नों के उत्तर लिखिए (4 में से 2) **[16]**

अ) 'नाय' कविता की समीक्षा कीजिए।

ब) 'एकलव्य से संवाद 1'इस कविता में चित्रित युग चेतना स्पष्ट कीजिए।

क) 'हॉकी खेलती लडकियाँ' कविता का भावार्थ लिखिए।

ड) 'कूड़ा बीनते बच्चे' कविता पर प्रकाश डालिए।

प्र.*2)* दिर्घोत्तरी प्रश्नों के उत्तर लिखिए (4 में से 2) **[16]**

अ) धरती अब भी घूम रही है कहानी का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।

ब) 'दूसरे' कहानी की कथावस्तू स्पष्ट कीजिए।

क) 'सलाम' कहानी का सारांक्ष लिखिए।

ड) छावनी में बेघर कहानी की समीक्षा कीजिए।

प्र.*3)* ससंदर्भ व्याख्या **[14]**

अ) निम्नलिखित में से किसी एक की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए– **[7]**

i) "इस दुनिया में आदमी की जान से बड़ा
कुछ भी नहीं है
न ईश्वर
न ज्ञान
न चुनाव
कागज पर लिखी कोई भी इबारत
फाडी जा सकती है
और जमीन की सात परतों के भीतर
गाड़ी जा सकती है"

P.T.O.

ii) बोरियों में टनक–टनक गाती हुई
रम की बोतले
उनकी झुकी हुई पीठ की रीढ़ से
कभी–कभी कहती है–
"कैसी हो कैसा है भंडी का हाल?"

ब) निम्नलिखित में से किसी एक की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए **[7]**

i) "हाय! हाय! बेचारी के पिता को जेल हो गयी।"
आपस में दबी–दबी जबान में कहती "इतने बड़े लोग भी चोरी करते हैं?"

ii) "कैसा लग रहा है?" हरिश वे कमल को अपनी ओर खींचा। कैसा क्या ..... हालत दयनीय है ..... कितना धैर्य है लोगों में ..... कमल ने गहरी साँस ली।"

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (3 में से 2) **[14]**

अ) कारक की परिभाषा लिखिए।

ब) निम्नलिखित शब्दयुग्मों का अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग कीजिए।

i) अन्न–अन्य

ii) कुल–कूल

iii) दिन–दीन

क) संदोपन के गुण लिखिए।

प्र.5) निम्नलिखित प्रश्नों के लिए दिए गए विकल्पों में से सही विकल्प चुनकर लिखिए **[10]**

i) निम्नलिखित में से अज्ञेय जी की कविता कौनसी है?

अ) गायन ब) काघाकल्प
क) नाच ड) सुर

ii) लडकियाँ किस दिन हॉकी खेल रही थी?

अ) मंगलवार ब) बुधवार
क) शनिवार ड) शुक्रवार

iii) कूडा बीनते बच्चे कविता की रचनाकार कौन है?

अ) कात्यायनी ब) अनामिका
क) महादेवी वर्मा ड) नीरज

iv) 'एकलव्य से संवाद' किसकी रचना है?

अ) अज्ञेय ब) कात्यायनी
क) अनुजलुगुन ड) अनामिका

v) 'धरती अब भी घूम रही है' कहानी में कमल कितने साल का था?

अ) नौ ब) पाँच

क) सात ड) आठ

vi) कमलेश्वर की कहानी का नाम क्या है?

अ) पहले ब) दूसरे

क) तीसरे ड) चौथे

vii) 'सलाम' कहानी का मुख्य पात्र कौन है?

अ) हरिष ब) ईश्वर

क) हमीद ड) अमन

viii) छावनी में बेघर कहानी किस पर आधारित दे?

अ) फौजी ब) पोलीस

क) शिक्षक ड) पोस्टमेन

ix) शब्दयुग्म–गृह–ग्रह का अर्थ क्या है?

अ) घर–संशय ब) पाठ–संशय

क) कलह–घर ड) घर–नक्षत्र

x) संक्षेपण का अर्थ क्या है?

अ) निरस्त करना ब) कम करना

क) विस्तार करना ड) अनुवाद करना

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB961

[Total No. of Pages : 2

[6210]-265
S.Y.B.A.
HINDI (हिंदी)
G2 CC-2C-PH-2A : प्रयोजनमूलक हिंदी–अनुप्रयोग
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23094)

समय : *2½* घंटे*]* *[* पूर्णांक : *70*

सूचनाएँ : *1)* सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक है।

प्र.*1)* निम्नलिखित दीर्घोत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[21]**

अ) प्रशासनिक क्षेत्र में हिंदी की आवश्यकता समझाइए?

ब) पर्यटन क्षेत्र में हिंदी का महत्त्व लिखिए।

क) बैंकिंग क्षेत्र के विकास के लिए हिंदी की आवश्यकता पर प्रकाश डालिए।

ड) प्रयोजनमूलक हिंदी के उपयोजन में आनेवाली समस्याएँ लिखिए?

इ) सुचना एवं प्रौद्योगिकी के क्षेत्र में हिंदी भाषा के उपयोग को समझाइए?

प्र.*2)* निम्नलिखित दीर्घोत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[21]**

अ) प्रारूपण लेखन में प्रेषक और प्रेषिती का महत्तव स्पष्ट कीजिए।

ब) संक्षेपन की विशेषताएँ लिखिए?

क) पल्लवन का अर्थ लिखकर उसकी प्रक्रिया समझाइए?

ड) टिप्पण के दो प्रकारों को स्पष्ट कीजिए?

इ) टिप्पण के आवश्यक गुणों को विशद कीजिए।

प्र.*3)* निम्नलिखित दीर्घोत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नो के उत्तर लिखिए। **[21]**

अ) सरकारी पत्र के पाँच अंगो पर प्रकाश डालिए।

ब) अर्धसरकारी पत्र के प्रारूप को लिखिए।

क) ज्ञापन किन्हें लिखे जाते है? ज्ञापन में आवश्यक बातें लिखिए।

ड) परिपत्र किसे कहते है? परिपत्र लेखन की मुख्य बातें लिखिए।

इ) सरकारी पत्र की विशेषताँए लिखिए।

P.T.O.

प्र.4) निम्नलिखित बहुविकल्पीय प्रश्नों के उत्तर लिखिए। **[7]**

i) रेल्वे का पदनाम इंस्पेकटर के लिए हिंदी शब्द क्या है?

अ) सहायक ब) उपसहायक

क) निरीक्षक ड) प्रधान

ii) परिपत्र के लिए अंग्रजी शब्द क्या है।

अ) Agenda ब) Notice

क) Circular ड) Agreement

iii) टिप्पण के लिए हिंदी शब्द है

अ) Tender ब) Noting

क) Circular ड) Agenda

iv) पर्यटन के लिए अंग्रेजी शब्द लिखिए।

अ) Tourism ब) type

क) holiday ड) trip

v) Agriculture के लिए हिंदी शब्द

अ) खेती ब) कृषि

क) खेत ड) किसान

vi) Tender के लिए हिंदी पारिभाषिक शब्द हैं

अ) निविदा ब) ज्ञापन

क) अधिसूचना ड) परिपत्र

vii) Memorandum के लिए हिंदी शब्द क्या है?

अ) ज्ञापन ब) सरकारी पत्र

क) परिपत्र ड) निविदा

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB962

[Total No. of Pages : 3

[6210]-267

S.Y.B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

संस्कृतार्णवः

SEC - 1A : गद्य विभाग व पद्य विभाग

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -III) (23113) (Old General Paper -II)

वेळ : *2½* तास*]* *[* एकूण गुण : *70*

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) Translate in to English or Marathi in each section (Any one) **[10]**

प्रत्येक विभागातील कोणत्याची एकाचे इंग्रजी व मराठीत भाषांतर करा.

SECTION - A

विभाग – अ

i) पङ्के पतितं दृष्ट्वा व्याघ्रोऽवदत् "अहह महापङ्के पतितोऽसि । अतस्त्वामहमुत्थापयामि"।

इत्युक्त्वा शनैःशनैरूपगम्य तेन व्याघ्रेण धृतः स पान्थोऽचिन्तयत्–मया भद्रं न कृतं यदत्र मारात्मके विश्वासः कृतः। सर्वान् गुणानातीत्य स्वभावो मूर्ध्नि वर्तते। स गगनविहारी कल्मषध्वंसकारी दशशतकरधारी तथा ज्योतिषां मध्यचारी विधुरपि विधियोगाद्गस्यते राहुणा।

ii) देवपितृकार्याभ्यां न प्रमदितव्यम्। मातृदेवो भव। पितृदेवो भव।

आचार्यदेवोभव। अतिथिदेवो भव। यान्यवद्यानि कर्माणि तानि त्वया सेवितव्यानि। नो इतराणि। यान्यस्माकंसुचरितानि तानि त्वयोपास्यानि नो इतराणि। ये के चास्माच्छ्रेयांसो ब्राह्मणाः तेषां त्वयाऽऽसनेन प्रश्वसितव्यम्।।

SECTION - B

विभाग – ब

i) अवन्तिकायां विहितावतारं मुक्तिप्रदानाय च सज्जनानाम्।

अकालमृत्योः परिरक्षणार्थं वन्दे महाकालमहासुरेशम्।।

ii) न तद्भासयते सूर्यो न शशाङ्को न पावकः।

यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम।।

P.T.O.

SECTION - C

विभाग – क

अधोनिर्दिष्टं परिच्छेदं पठित्वा तस्याधारेण संस्कृतेन उत्तराणि लिखत। (कान्यपि पञ्च) **[5]**

पङ्के पतितं दृष्ट्वा व्याघ्रोऽवदत् "अहह महापङ्के पतितोऽसि। अतस्त्वामहमुत्थापयामि।" इत्युक्त्वा शनैः शनैरूपगम्य तेन व्याघ्रेण धृतः सः पान्थोऽचिन्तयत्–मया भद्रं न कृतं यदत्र मारात्मके विश्वासः कृतः। सर्वान् गुणानतीत्य स्वभावो मूर्ध्नि वर्तते। स गगनविहारी कल्मषध्वंसकारी दशशतकरधारीं तथा ज्योतिषां मध्यचारी विधुरपि विधियोगाद्ग्स्यते राहुणा।

i) पान्थः कुत्र अपतत्?

ii) पन्थानं दृष्ट्वा व्याघ्रः किम् अवदत्?

iii) पान्थः किम् अचिन्तयत्?

iv) कः मूर्ध्नि वर्तते?

v) कः राहुणा ग्रस्यते?

vi) विधियोगाद् कः ग्रस्यते?

vii) विधोः उपरिनिर्दिष्टं कमपि एकं विशेषणं लिखत?

प्र.2) Explain with reference to the context any one from sections 'A' and 'B'. **[10]**

'अ' आणि 'ब' विभागतून प्रत्येकी एकाचे संसदर्भ स्पष्टीकरण करा.

SECTION - A

विभाग – अ

i) दरिद्रेदीयतेदानंसफलंपाण्डुनन्दन

ii) यान्यस्माकं सुचरितानि तानि त्वयोपास्यानि।

SECTION - B

विभाग – ब

i) यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम।

ii) भक्तिप्रदानायकृपावतीर्णंतंसोमनाथंशरणंप्रपद्ये।

SECTION - C
विभाग – क

उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च) **[5]**

i)	भगवद्गीता	a)	नारायणपण्डितः
ii)	उत्तिष्ठत उत्तिष्ठत सुप्तसिंहाः	b)	अरविन्दः
iii)	द्वादशज्योतिर्लिङ्गस्तोत्रम्	c)	पाणिनिः
iv)	मध्यमव्यायोगः	d)	वराहमिहिरः
v)	दकलब्धिः	e)	शङ्कराचार्यः
vi)	हितोपदेशः	f)	पुरूषोत्तमयोगः
vii)	परिभाषा	g)	भासः

प्र.3) A) Write the summary of the lesson 'अनुशासनम्' **[12]**
'अनुशासनम्' या पाठाचा सारांश लिहा.
'कङ्कणस्य लोभेन' ही कथा स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain the story 'कङ्कणस्य लोभन'.

B) Write notes (any one) **[8]**
टीपा लिहा (कोणताही एक)
i) उपनिषद्
ii) पाणिनिः

प्र.4) A) Explain the Metaphor of 'अश्वत्थवृक्ष' **[12]**
'अश्वत्थवृक्षरूपक' स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain the 'द्वादशज्योतिर्लिङ्गस्तोत्रम्'.
'द्वादशज्योतिर्लिङ्गस्तोत्रम्' स्पष्ट करा.

B) Write notes (any one) **[8]**
टीपा लिहा (कोणताही एक)
i) Purpose of the lesson उत्तिष्ठत उत्तिष्ठत सुप्तसिंहाः
उत्तिष्ठत उत्तिष्ठत सुप्तसिंहाः या पाठाचे प्रयोजन

ii) बृहत्संहिता

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 3] **SEAT No. :**

PB963 **[Total No. of Pages : 2**

[6210]-268
S.Y.B.A.
ARABIC
CC-1C : Classical & Modern Prose & Poetry
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23141)

Time : 2½ Hours] **[Max. Marks : 70**

Instructions to the candidates:

1) ***Attempt all questions.***
2) ***Figures to the right side indicate full marks.***

Q1) Translate and explain any two of the following Quranic Surahs: **[20]**

a) Al-Fil

b) Al-Teen

c) Al-Falaque

d) Al-Qadr

Q2) Translate any two of the following passages into Urdu/Eng/Marathi. **[30]**

الف) جَاءَ سَاعی البرید حاملا برید الیومِ وَسَلَّمَ البرِیدَ إلی ساجِدٍ. سَاجِدٌ تسَلَّمَ البرید وفَتَحَ الظَّرفَ مُسرعًا، فَقَرَأ الخِطَابَ وَاقِفاً، جاء الیه أبوه وَسَالَهُ قَائِلاً: مِنْ أَیْنَ جَاءَ الخِطَابُ؟ فَاجَابَ سَاجِدٌ أباهُ فَرِحًا. ان هذا الخِطَابَ وَرَدَمن کلکة من عِندِ صَدِیقی هُوَ دَعَانی الی کلکَتةٌ عَلَی عَجْلٍ. ثُمَّ قَدّم سَاجِدُ الخِطَابَ مَفْتُوحًا إِلَی أَبِیهِ.

ب) طلع الفجر و أذَّنَ المُؤذِّنُ واستیقظ المُسْلِمُونَ. مَا جِدٌ استیقظ و توجه الی المسجد للصلوة. هُوَ فَتَحَ الحنفیة و تو ضا لصلاة الصبح. جَاءَ المُسلِمُونَ وَ تَوَضَّا ؤا، خَرَجَ اَلامَامُ مِن حُجرَتِهِ، کَبّر اَلمُؤذِّنُ وَقَالَ قد قامت الصَّلَوَة " قَامَ المُسلِمُونَ فِی صُفُوفٍ بنظامٍ حَسَنٍ وَصلوا بالجَمَاعَةِ، سَلَّم الامام وَسَلّمَ المُصلُّونَ وانتهت الصلوة.

P.T.O.

ج) فی طریق منزلنا دکان البقال هو کبیرٌ جِدًا، یُفْتَحُ صَبَاحًا مُبَکِرًا وَیُغلَقُ عِشَاءً، کُلُّ شَیْئٍ وُضِعَ فِیهِ بِنِظامٍ حَسَن، فِیهِ کُلُّ نوعٍ مِنْ أنواع الماکولات، کُلُّ الماکولات جیدَةٌ وَنظیفَةٌ، أَسْعَارُ أَلَا شَیاءِ مُنَا سِبَةٌ، یُبَاعُ کُلُّ شَیْ ءٍ بِسِعرٍ مُحَدَّدٍ فِی دُکَان البقال أَرزّ، دقِیقٌ، عدسٌ صَابُون شَای، کُلُّ نوعٍ فِی صُندُوقٍ أَو عَلَی رَفٍ.

Q3) Translate and explain the following poem "فی مدح السفر" Fi-Mad-his-Safar:

[20]

a) مافی المقام لِذِی عَقَلٍ وَذِی أَدب
من راحة فَدَع الاوطَانِ وَاغتَرَب

b) سافِرْ تَجِدُ عَوِضًا عَسَّمَّنْ تُفَارِقُهُ
وَانصَب فاءِ ن لَذیذَ العَیشِ فی النصب.

c) أَنِّی رَأَیْتُ وَقُوفَ المَاءِ یُفْسِدُهُ
ان سنالَ طَابَ وَاءِ ن لَّمْ یُجرِ لَمْ یَطِیبُ.

d) الا سَدُ لو لا فراقُ الْغَابَ مَا افترست
وَالْسَهُمْ لَوْلَا فِراقُ الْقَوسِ لَجُ یُصِبْ.

e) والشمسُ لَو وَقَفَتْ فِی الفُلک دائمةٌ
لِمَلَّهَا النَّاسُ مِن عَجَمٍ وَمِن عَرَبُ.

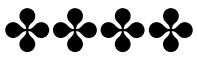

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. : ____

PB964

[Total No. of Pages : 2

[6210]-269
S.Y.B.A.
PERSIAN
CC-2C : Poetry & Rhetoric
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23103)

Time : 2½ Hours] **[Max. Marks : 70**

Instructions to the candidates:

1) ***Attempt all questions.***
2) ***Figures to the right side indicate full marks.***

Q1) Cover the poetic qualities of Umar Khayyam in detail. **[12]**

OR

Discuss the features of Ameer Khusro's poetry.

Q2) What are the characteristics of the poetry of Hafiz? **[12]**

OR

Bring out the mystical aspects of the poetry of Hafiz Shirazi.

Q3) Give a critical review of Shahriyar Tabrezi's poetry. **[12]**

OR

Discuss the poetic qualities of Dr.Iqbal.

Q4) a) Write the Central idea of one of the following in Persian. **[10]**

درتوحید

در عُلوِ مقامِ انسان

مناجات

P.T.O.

b) Write the definition of any five of the following with examples. **[10]**

کنایہ

نضمین

سوال و جواب

ردالعجز علی الصدر

بلاغت

علمِ معنیٰ

تجاہل عارفانہ

Q5) Explain in Persian or translate any seven of the following couplets in English or Urdu or Marathi: **[14]**

1) نشان عهد و وفانیست در تبسمِ گل — بنال بلبل بی دل که جای فریادست

2) گو هری کز صدفِ کُون و مکان بیرون است — طلب از گمشدگانِ لبِ دریا می کرد

3) نسخهٔ او نسخهٔ تفسیر کل — بستهٔ تدبیر او تقدیر کل

4) نیک و بد رابه تر ازوی دگر سنجیدیم — چشمه ئی داشت ترازوی نصاری و یهود

5) به نام آنکه جان را زندگی داد — طبیعت را به جان پایندگی داد

6) جواهر بند ناهید از ثریا — چراغ افروز در قعر دریا

7) دوش رفتم به تماشای خرابات فرنگ — شوخ گفتاری رندی دلم ازدست ربود

8) بصارت بخش چشم پیش بینان — تمنای درون شب نشینان

9) حسد چه می بری ای سست نظم بر حافظ؟ — قبولِ خاطر و لطفِ سخن خدادادست

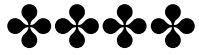

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB-965

[Total No. of Pages : 4

[6210]-270

S.Y. B.A.

ECONOMICS

CC-1C (G-2) : Financial System - I

(2019 Pattern) (Semester - III) (23153)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right side indicate full marks.***

Q1) Write the answers of the following questions in 20 words each (Any Eight) : **[16]**

a) What is financial Intermediaries?

b) Write definition of the Bank.

c) What is primary co-operative Agriculture credit society?

d) What is Regional Rural Bank?

e) What is nationalized Bank?

f) What is the foreign Exchange market?

g) What is stock exchange?

h) What is lease?

i) What is commercial Bank?

j) When was established Life Insurance coporation in India?

Q2) Write the answers of the following questions in 50 words each (Any Four) : **[16]**

a) Explain the Financial Service.

b) Explain the functions of private sector Banks in India.

c) Explain the functions of money market in India.

d) Explain the features of Indian capital Market.

e) Explain the functions of unit Trust of India.

f) Write the information of Indian National stock Exchange Market.

P.T.O.

Q3) Write the answers of following question in 150 words each (Any Three) : **[18]**

a) Explain the factors of Indian financial system.

b) Explain the functions of foreign Banks.

c) Explain the features of Indian Money Market.

d) Explain the functions of Non Banking Financial Intermediaries.

e) Explain the problems of Regional Rural Banks.

Q4) Write the answers of following questions in 300 words each (Any Two) : **[20]**

a) Explain in detail the functions of Indian Financial system.

b) State the problems of Indian co-operative Banks and Explain the measures taken to overcome them this.

c) Explain the importance of financial institutions by explaining the meaning of financial institutions.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 4]

PB-965

[6210]-270
S.Y. B.A.
ECONOMICS
CC-1C (G-2) : Financial System - I
(2019 Pattern) (Semester - III) (23153)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही आठ) : **[16]**

अ) वित्तीय मध्यस्थ म्हणजे काय?

ब) बँकेची व्याख्या लिहा

क) प्राथमिक शेती सहकारी पतसंस्था म्हणजे काय?

ड) प्रादेशिक ग्रामीण बँक म्हणजे काय?

इ) राष्ट्रीयीकृत बँक म्हणजे काय?

फ) विदेशी विनिमय बाजार म्हणजे काय?

य) रोखे बाजार म्हणजे काय?

र) भाडेपट्टा म्हणजे काय ?

ल) व्यापारी बँक म्हणजे काय?

व) भारतीय आयुर्विमा महामंडळाची (एल आय सी) स्थापना कधी झाली

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : **[16]**

अ) वित्तीय सेवा स्पष्ट करा

ब) भारतातील खाजगी क्षेत्रातील बँकांची कार्ये स्पष्ट करा

क) भारतीय नाणेबाजाराची कार्ये स्पष्ट करा

ड) भारतीय भांडवल बाजाराची वैशिष्टये स्पष्ट करा

इ) युनिट ट्रस्ट ऑफ इंडियाची कार्ये स्पष्ट करा

फ) भारतीय राष्ट्रीय रोखे बाजाराची माहिती लिहा

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : **[18]**

अ) भारतीय वित्तीय प्रणालीचे घटक स्पष्ट करा

ब) परकिय बँकांची कार्ये स्पष्ट करा

क) भारतीय नाणेबाजाराची वैशिष्टये स्पष्ट करा

ड) बँकेत्तर वित्तीय संस्थांची कार्ये स्पष्ट करा.

इ) प्रादेशिक ग्रामीण बँकाच्या समस्या स्पष्ट करा

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : **[20]**

अ) भारतीय वित्तीय प्रणालीची कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा

ब) भारतीय सहकारी बँकाच्या समस्या सांगुन त्या दुर करण्यासाठीच्या उपाययोजना स्पष्ट करा

क) वित्तीय संस्थांचा अर्थ सांगून वित्तीय संस्थांचे महत्व स्पष्ट करा

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB-966

[Total No. of Pages : 4

[6210]-271

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1C : An Introduction to Political Science

(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23163)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any eight questions (in each 20 words) : **[16]**

a) Who separated Political Science forom ethics?

b) Write any one name of ideal political thinker

c) Who proposed historical materialism?

d) Write the Meaning of state.

e) Write the definition of Market.

f) What is mean by Secularism?

g) Write any two demerits of idealistic approach.

h) Write any two merits of feminist approach.

i) Write any two merits of Democracy.

j) In which country did democracy emerge in ancient times?

Q2) Write any four short notes (in each 50 words) : **[16]**

a) Explain the nature of traditional Political Science.

b) Write the features of feminism?

c) Write the relations between History and Political Science.

d) Write the divine theory of state.

e) Write the merits of Participatory Democracy.

f) Write the features of empiricist approach?

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (in each 100 words) : **[18]**

a) Write the features of Modern Political Science.

b) Write the features of idealistic approach.

c) Explain Locke's Social contract theory.

d) Explain demerits of representative Democracy.

Q4) Attempt any two questions (in each 200 words) : **[20]**

a) Write the Scope of market.

b) Explain Rousseau's Social contract theory.

c) Write the features of Deliberative Democracy.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 4]

PB-966

[6210]-271
S.Y. B.A.
POLITICAL SCIENCE
CC-1C : An Introduction to Political Science
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23163)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (20 शब्दांत) : **[16]**

अ) राज्य शास्त्रापासून नितीशास्त्र कुणी अलग केले?

ब) आदर्शवादी कोणत्याही एका राजकीय विचारवंनाचे नाव लिहा.

क) ऐतिहासीक भौतीकवाद कोणी मांडला.

ड) राज्यांचा अर्थ लिहा

इ) बाजार पेठेची व्याख्या लिहा.

फ) धर्म निरपेक्षता म्हणजे काय?

य) आदर्शवादी दृष्टिकोनाचे कोणतेही दोन दोष लिहा.

र) स्त्रीवादी दृष्टिकोनाचे कोणतेही दोन गुण लिहा.

ल) लोकशाहीचे कोणतेही दोन गुण लिहा.

व) प्राचीन काळी कोणत्या देशात लोकशाहीचा उदय झाला.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा (प्रत्येकी 50 शब्दांत) : **[16]**

अ) पांरपारीक राज्यशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा?

ब) स्त्रीवादी दृष्टिकोनाचे स्वरूप लिहा.

क) राज्यशास्त्र आणि इतिहास यांच्यातील संबंध लिहा.

ड) राज्याचा दैवी सिद्धांत लिहा

इ) सहभागी लोकशाहीचे गुण लिहा.

फ) वास्तववादी दृष्टिकोनाचे वैशिष्ट्ये लिहा?

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रेत्यकी 100 शब्दांत) : **[18]**

अ) आधुनिक राज्यशास्त्राचे वैशिष्ट्ये लिहा

ब) आदर्शवादी दृष्टिकीनाचे वैशिष्ट्ये लिहा.

क) लॉकचा सामाजिक करार सिध्दांत स्पष्ट करा.

ड) प्रातिनिधिक लोकशाहीचे दोष स्पष्ट करा

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रेत्यकी 200 शब्दांत) : **[20]**

अ) बाजार पेठेची व्याप्ती लिहा.

ब) रूसोचा सामाजिक करार सिध्दांत स्पष्ट करा.

क) विचार विमशत्मिक लोकशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.

⌘⌘⌘

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB-967

[Total No. of Pages : 4

[6210]-272

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC - 2C : An Introduction to Political Ideologies

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (23164)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in 20 words each (any eight) **[16]**

a) Define Ideology.

b) Write two basic principles of Ideology.

c) What is meant by Nationalism?

d) What is meant by Fabianism?

e) Write the meaning of syndicalism.

f) Explain the meaning of Democracy.

g) What is Fascism?

h) What is Internationalism?

i) State three types of 'Socialism'.

j) Corporate state.

Q2) Write short notes in 50 words each (any four) : **[16]**

a) Fabain socialism.

b) Merits of socialism.

c) Write characteristics of Nationalism.

d) Function of Ideology.

e) New Fascism.

f) Ethnic Nationalism.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words each (any three) : **[18]**

a) Write basic principles of syndicalism.

b) Write Philosophy of Fascism.

c) Explain the elements of Nationalism.

d) Explain the origion and Development of Ideology.

Q4) Answer the following questions in 200 words each (any two) : **[20]**

a) Write the significance of an Ideology.

b) Write basic principles of Guild Socialism.

c) Democratic socialism is a synthesis of Democracy and Socialism Discuss.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

PB-967

[6210]-272

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC - 2C : An Introduction to Political Ideologies

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (23164)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. **[16]**

अ) विचारप्रणालीचा अर्थ.

ब) विचारप्रणालीची दोन मुख्य वैशिष्ट्ये सांगा.

क) राष्ट्रवादाचा अर्थ लिहा.

ड) फेबियनवाद म्हणजे काय?

इ) श्रमिक संघवाद म्हणजे काय?

फ) लोकशाहीचा अर्थ स्पष्ट करा.

य) फॅसिझम म्हणजे काय?

र) आंतरराष्ट्रवाद म्हणजे काय?

ल) समाजवादाचे तीन प्रकार सांगा.

व) महामंडळात्मक राज्य.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टीपा लिहा. (प्रत्येकी 50 शब्दात) **[16]**

अ) फेबियन संघवाद.

ब) समाजवादाचे गुण.

क) राष्ट्रवादाची वैशिष्ट्ये.

ड) विचारप्रणालीची कार्य.

इ) नव फॅसिझम.

फ) वांशिक राष्ट्रवाद

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. **[18]**

अ) श्रमिक संघवादाची वैशिष्ट्ये सांगा.

ब) फॅसिझमचे तत्वज्ञान लिहा.

क) राष्ट्रवादाचे घटक स्पष्ट करा.

ड) विचारप्रणालीचा उदय व विकास स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) विचारप्रणालीचे महत्व लिहा.

ब) व्यवसाय संघवादाची मूलभूत तत्वे लिहा.

क) 'लोकशाही समाजवाद हा लोकशाही व समाजवादाचा समन्वय आहे' चर्चा करा.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB-968

[Total No. of Pages : 4

[6210]-273
S.Y. B.A.
HISTORY
G-2 CC-1C : History of the Marathas (1630-1707)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23174)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) **[15]**

a) Explain the causes of the rise of Maratha power.

b) Explain the Relation between Shivaji Maharaj and Adil Shah.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) **[15]**

a) Explain the causes and effects of First coronation of Shivaji Maharaj.

b) State the achievement of Maharani Tarabai in Maratha War of Independance.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

a) Explain the sources of Maratha History of Marathi Literature.

b) Explain the causes of Chhatrapati Shivaji Maharaj Karnataka expendition.

c) Explain the significance of Military Administration of Chhatrapati Shivaji Maharaj.

d) Evaluate the achievement of Chhatrapati Sambhaji Maharaj.

P.T.O.

Q4) Short notes (any four) : **[20]**

a) Shivbharat

b) Shahaji Raje

c) Bajiprabhu Deshpande

d) Treaty of Purandhar

e) Chouthai

f) Dhanaji Jadhav

Total No. of Questions : 4]

PB-968 **[6210]-273**

S.Y. B.A.

इतिहास

G-2 CC-1C : मराठ्यांचा इतिहास (1630-1707)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1)* *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.*

2) *उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.*

3) *संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.*

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) **[15]**

अ) मराठी सत्तेच्या उदयाची कारणे सांगा.

ब) शिवाजी महाराज आणि आदिलशहा संबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) **[15]**

अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या पहिल्या राज्याभिषेकाची कारणे व परिणाम सांगा.

ब) मराठ्यांच्या स्वातंत्र्ययुद्धातील महाराणी ताराबाईंची कामगिरी सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) मराठ्यांच्या इतिहासाची मराठी भाषेतील साधने स्पष्ट करा.

ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या कर्नाटक मोहिमेची कारणे सांगा.

क) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या लष्करी प्रशासनाची वैशिष्ट्ये सांगा.

ड) छत्रपती संभाजी महाराजांनी केलेहया कामगिरीचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) शिवभारत

ब) शहाजी राजे

क) बाजीप्रभू देशपांडे

ड) पुरंदरचा तह

इ) चौथाई

फ) धनाजी जाधव

Total No. of Questions : 4] **SEAT No. :**

PB-969 **[Total No. of Pages : 4**

[6210]-274

S.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

CC - 1C : G - II : Indian Tribes

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23193)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Write short notes on any three of the following : **[15]**

a) Concept of Tribes

b) Geographical classification of Indian Tribes

c) Illiteracy in Indian Tribes

d) School drop-out

e) Ghotul

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words each. **[15]**

a) Explain the defination and characteristics of tribes.

b) Elaborate the economic classification of Indian tribes.

c) Explain the functions of Youth Dormitories.

d) Describe the social and economic backwardness of tribals.

e) Write about displacement and rehabilitation of tribes.

P.T.O.

Q3) Answer <u>any two</u> of the following questions in 200 words each. **[20]**

a) Explain the structure of Youth dormitories.

b) Describe the history of Indian Tribes.

c) Write the linguistic and cultural classification of Indian tribes in details.

d) Elaborate the availabitity of Health care services in tribal sector.

Q4) Answer <u>any one</u> of the following question in 300 words. **[20]**

a) Explain the various causes of migration and displacement of Indian Tribes.

b) Write the problems of scheduled tribes in details.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

PB-969

[6210]-274

S.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

CC - 1C : G - II : Indian Tribes

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन) **[15]**

अ) आदिवासींची संकल्पना

ब) भारतीय आदिवासींचे भौगोलिक वर्गिकरण

क) आदिवासीमधील निरक्षरता

ड) शाळेतील गळती

इ) गोटूल

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) आदिवासींची व्याख्या व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) भारतीय आदिवासींचे आर्थिक वर्गिकरण विशद करा.

क) युवागृहाची कार्य स्पष्ट करा.

ड) आदिवासींचा सामाजिक व आर्थिक मागासलेपणा वर्णन करा.

इ) आदिवासींचे विस्थापन आणि पुनर्वसन याबद्दल लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) आदिवासी युवागृहांची संरचना स्पष्ट करा.

ब) भारतीय आदिवासींचा इतिहास वर्णन करा.

क) भारतीय आदिवासींचे भाषीक व सांस्कृतिक वर्गिकरण सविस्तर लिहा.

ड) आदिवासी क्षेत्रातील आरोग्य सुविधांची उपलब्धता विशद करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) **[20]**

अ) भारतीय आदिवासींच्या स्थलांतर आणि विस्थापनाची विविध कारणे स्पष्ट करा.

ब) अनुसुचित जमातीच्या समस्या सविस्तर लिहा.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB970

[Total No. of Pages : 4

[6210]-275
S.Y.B.A.
GEOGRAPHY
CC-1C GG - 201(A) : Environmental Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23204)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Use of Map stencils is allowed.***
4) ***Draw neat diagrams wherever necessary.***

Q1) Write answer of the questions about 20 words each (any 8) **[16]**

a) Write a definition of Environmental geography.

b) Write any two names of approaches of Environmental Geography?

c) What is natural environment.

d) What is food chain?

e) Write a definition of ecosystem.

f) What is nutrient cycle?

g) Name the biotic components of the ecosystem.

h) What is biodiversity.

i) Write any two measures for biodiversity conservation.

j) Write any two causes of soil pollution.

P.T.O.

Q2) Write a short note in about 50 words each (any 3) **[18]**

a) Importance of biodiversity.

b) Carbon cycle

c) Forest ecosystem

d) Causes of Ozone depletion

Q3) Write the answer of following questions in 100 words (any 2). **[16]**

a) Explain the structure of ecosystem.

b) Write the causes of air pollution.

c) Importance of Environment Geography.

Q4) Write the answer of following questions in 300 words (any -1) **[20]**

a) What is environmental Geography? Describe its nature and scope in detail.

b) Explain causes, effects and measures of water pollution.

Total No. of Questions : 4]

PB970

[6210]-275
S.Y.B.A.
GEOGRAPHY
CC-1C GG - 201(A) : Environmental Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.

4) नकाशा स्टेन्सिल्स वापरण्यास परवानगी आहे.

5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) **[16]**

अ) पर्यावरण भूगोलाची व्याख्या लिहा.

ब) पर्यावरण भूगोलाच्या कोणत्याही दोन अभ्यास पद्धतीची नावे लिहा.

क) नैसर्गिक पर्यावरण म्हणजे काय?

ड) अन्नसाखळी म्हणजे काय?

इ) परिसंस्थेची व्याख्या लिहा.

फ) पोषक द्रव्यांचे चक्रिकरण म्हणजे काय?

य) परिसंस्थेतील जैविक घटकांची नावे लिहा.

र) जैविक विविधता म्हणजे काय?

ल) जैवविविधता संवर्धनासाठी कोणत्याही दोन उपाय योजना लिहा.

व) मृदा प्रदुषणाची कोणतीही दोन कारणे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांच्या प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) **[18]**

अ) जैव संवर्धनाचे महत्त्व

ब) कार्बन चक्र

क) जंगल परिसंस्था

ड) ओझोन क्षयाची कारणे

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[16]**

अ) परिसंस्थेची रचना स्पष्ट करा.

ब) हवा प्रदुषणाची कारणे.

क) पर्यावरण भूगोलाच्या अभ्यासाचे महत्त्व.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) **[20]**

अ) पर्यावरणीय भूगोल म्हणजे काय? पर्यावरणीय भूगोलाचे स्वरूप व व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) जल प्रदुषणाची कारणे परिणाम व उपाय योजना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB971

[Total No. of Pages : 4

[6210]-276
S.Y.B.A.
GEOGRAPHY
GG - 201(A) - CC-2C : Economic Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23205)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All question are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Draw neat labelled, diagrams, figures, wherever necessary.***
4) ***Use of map stencil is allowed.***

Q1) Write answers of the following questions in about 20 words each (Any 8)**[16]**

a) What is Economic Geography?

b) What is secondary activity?

c) Define resources.

d) Define agriculture geography?

e) Name any two primary activities.

f) Name any two mineral oil fields in India.

g) Name any two methods of study of Economic Geography.

h) Write any two characteristics of quaternary activities.

i) Which two states of India are leading in textile industry?

j) What type of climate is required for sugarcane production?

P.T.O.

Q2) Write short notes in about 50 words each (Any 3) **[18]**

a) Nature of economic geography.

b) Tertiary activities.

c) Wind energy.

d) Branches of economic geography.

Q3) Write the answers of questions in 100 words each (Any 2) **[16]**

a) Explain the scope of economic geography.

b) Describe primary activities.

c) Write the factors affecting on the development of textile industries.

Q4) Write the answers of questions in 300 words each (Any 1) **[20]**

a) What is resources and write classification of resources?

b) Explain role of agriculture in Indian economy.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PB971

[6210]-276
S.Y.B.A.
GEOGRAPHY
GG - 201(A) - CC-2C : Economic Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) **[16]**

अ) आर्थिक भूगोल म्हणजे काय?

ब) द्वितीयक व्यवसाय म्हणजे काय?

क) साधन संपदेची व्याख्या लिहा.

ड) कृषी भूगोलाची व्याख्या लिहा.

इ) प्राथमिक श्रेणीतील कोणत्याही दोन व्यवसायांची नावे लिहा.

फ) भारतातील कोणत्याही दोन खनिजतेल क्षेत्रांची नावे लिहा.

य) आर्थिक भूगोल अभ्यासाच्या कोणत्याही दोन पद्धतीची नावे लिहा.

र) चतुर्थ श्रेणीतील व्यवसायांची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

ल) कापड उद्योगांत कोणती दोन भारतीय राज्ये आघाडीवर आहेत?

व) ऊस उत्पादनासाठी कोणत्या प्रकारचे हवामान गरजेचे असते?

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) **[18]**

अ) आर्थिक भूगोलाचे स्वरूप

ब) तृतीय क्रियाकलाप

क) पवन उर्जा

ड) आर्थिक भूगोलाच्या उपशाखा

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[16]**

अ) आर्थिक भूगोलाची व्याप्ती स्पष्ट करा.

ब) प्राथमिक श्रेणीतील व्यवसायांचे वर्णन करा.

क) कापड उद्योगांच्या विकासावर परिणाम करणारे घटक लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) **[20]**

अ) साधनसंपदा म्हणजे काय ते सांगून साधनसंपदाचे वर्गीकरण लिहा.

ब) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील शेतीची भूमिका स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB972

[Total No. of Pages : 4

[6210]-277
S.Y.B.A.
PUBLIC ADMINISTRATION
CC-1C : District Administration
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23443)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any eight questions (20 words) **[16]**

a) Explain the meaning of District Administration.

b) State two points of Development of District Administration.

c) Two components of District Administration.

d) Who is the head of District Administration.

e) Explain the importance of low and order.

f) State the two functions of Sub-Divisional officer.

g) Who is the head of revenue Administration.

h) Explain the meaning of revenue Administration.

i) State the two functions of circle Inspector.

j) State the role of Talathi.

P.T.O.

Q2) Write any four of the following questions (50 words) **[16]**

a) Function of District officer as election officer.

b) Collector.

c) Low and order.

d) Circle Inspector.

e) District Administration unit - Police Force.

f) Talathi.

Q3) Answer any three questions (100 words) **[18]**

a) Explain the principles of District Administration.

b) State the function of Magistrate.

c) State the principle of low and order.

d) Explain the function of sub-Divisional officer.

Q4) Attempt any two questions (200 words) **[20]**

a) Explain the Development of District Administration.

b) State the different role of District collector.

c) State the importance of revenue administration.

* * *

Total No. of Questions : 4]

PB972

[6210]-277
S.Y.B.A.
PUBLIC ADMINISTRATION
CC-1C : District Administration
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* ***[*एकूण गुण : *70***

सूचना :– ***1)*** **सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.**

2) **उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.**

प्र.1) **खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा.** (20 शब्दात) **[16]**

अ) **जिल्हा प्रशासनाचा अर्थ सांगा.**

ब) **जिल्हा प्रशासनाच्या विकासाचे दोन मुद्दे सांगा.**

क) **जिल्हा प्रशासनाचे दोन घटक सांगा.**

ड) **जिल्हा प्रशासनाचे प्रमुख कोण आहेत.**

इ) **कायदा व सुव्यवस्थेचे महत्व सांगा.**

फ) **उपविभागिय अधिकारीची दोन कार्य सांगा.**

य) **महसूल प्रशासनाचे प्रमुख कोण असतात.**

र) **महसूल प्रशासनाचा अर्थ सांगा.**

ल) **मंडळ निरिक्षकाची दोन कार्य सांगा.**

व) **तलाठीची भूमिका सांगा.**

प्र.2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. (50 शब्दात) **[16]**

अ) जिल्हा अधिकारीचे निवडणुक अधिकारी म्हणुन कार्य.

ब) जिल्हा अधिकारी

क) कायदा आणि सुव्यवस्था

ड) मंडळ निरिक्षक

इ) जिल्हा प्रशासन घटक–पोलिस दल

फ) तलाठी

प्र.3) खालील पैकी कोणत्याही तीन प्रश्नाची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात) **[18]**

अ) जिल्हा प्रशासनाचे तत्त्व स्पष्ट करा.

ब) दंडाधिकारीचे कार्य सांगा.

क) कायदा व सुव्यवस्थेचे तत्त्व सांगा.

ड) उपविभागिय अधिकारीची कार्य स्पष्ट करा.

प्र.4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (200 शब्दात) **[20]**

अ) जिल्हा प्रशासनाचा विकास कसा झाला ते स्पष्ट करा.

ब) जिल्हा अधिकारीची बदलती भूमिका सांगा.

क) महसूल प्रशासनाचे महत्व सांगा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB-4377

[Total No. of Pages : 3

[6210]-278

S.Y. B.A.

MUSIC

CC-1C-(22317) (G-3) : राग संगीत गायन

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23213)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) अ) भातखंडे अथवा पलुस्कर लिपीमध्ये राग वृंदावनी सारंगच्या छोटाख्यालाचे स्वरलेखन करा. **[10]**

ब) विभास रागाची शास्त्रोक्त माहिती लिहा. **[5]**

प्रश्न 2) अ) मालकंस रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. **[10]**

ब) त्रिताल, धुमाळी, विलंबित एकताल पैकी कोणताही एक ताल माहितीसह लिपीबद्ध करा. **[5]**

प्रश्न 3) अ) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[8]**

i) गान क्रिया – खटका, मुर्की, मींड, कणस्वर, घसीट, खेंच, गमक, तान, बेहलावा

ii) धृपद – धमार गायकी

iii) ख्याल गायकी

ब) थोडक्यात माहिती लिहा. (कोणतेही दोन) **[12]**

i) तानांचे प्रकार

ii) हिंदुस्थानी व कर्नाटक संगीत पद्धती

iii) गणितानुसार उत्तर भारतीय 32 थाटांची रचना

P.T.O.

प्रश्न 4) अ) चरित्र लिहा (कोणतेही एक) **[10]**

i) पं. ओंकारनाथ ठाकूर

ii) अब्दुल करीम खाँ

iii) अल्लादिया खाँ

ब) निबंध लिहा (कोणताही एक) **[10]**

i) लोकसंगीत

ii) संगीत सभेचे आयोजन

iii) संगीत साधना

Total No. of Questions : 4]

PB-4377

[6210]-278

S.Y. B.A.

MUSIC

CC-1C-(22317) (G-3) : तबला

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23213)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1)* *सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.*

2) *उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.*

प्रश्न 1) अ) तबला स्वरात मिळवण्याचे नियम या बद्दल माहिती लिहा. **[10]**

ब) पं. भातखंडे ताललिपीची माहिती लिहा. **[5]**

प्रश्न 2) अ) तबला या वाद्याचा संक्षिप्त इतिहास लिहा. **[10]**

ब) ताल तीनताल मध्ये एक समेपासून सामेपर्यंत तिहाई पं भातखंडे लिपीनुसार लिहा. **[5]**

प्रश्न 3) अ) व्याख्या लिहा (कोणत्याही 4) **[8]**

i) जाती

ii) तिगून

iii) चौगुण

iv) तुकडा

v) लग्गी

vi) उठाण

ब) भजन व गझल या गीत प्रकारांविषयी माहिती लिहा. **[12]**

प्रश्न 4) अ) खालीलपैकी कोणतेही एक जीवन चरित्र लिहा. **[10]**

i) उ. अहमदजान थिरकवा

ii) उ. अमीरहुसेन खाँ

ब) 'तिरकिट' व 'धिरधीर' या दोन वर्णांची निकास पद्धती लिहा. **[10]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB973

[Total No. of Pages : 4

[6210]-279
S.Y.B.A.
PSYCHOLOGY
SEC - 1A : Health Psychology
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23223)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any four) **[20]**

a) What is quality of life?

b) State the effects of smoking.

c) Explain relationship social cultural factors and health.

d) What is physical health?

e) What is stroke?

f) State the physical effects of Diabets.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[20]**

a) Explain types of stress.

b) Explain the health behaviour and health habits.

c) What is hypertension? State the causes of hypertension.

d) Explain the importance of health psychology.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 400 words each (any one) **[20]**

a) Define health psychology. Explain the Role of psychology in health.

b) Define stress. State the sources of stress.

Q4) Write short notes (any two) **[10]**

a) Vaccination and screening.

b) Emotional Responding to stress.

c) Social support therapy.

d) Physical self.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PB973

[6210]-279
S.Y.B.A.
PSYCHOLOGY
SEC-1A : Health Psychology
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) जीवनाची गुणवत्ता म्हणजे काय?

ब) धुम्रपानाचे परिणाम सांगा.

क) सामाजिक–सांस्कृतिक घटक व आरोग्य संबंध स्पष्ट करा.

ड) शारीरिक आरोग्य म्हणजे काय?

इ) पक्षघात म्हणजे काय?

फ) मधुमेहाचे शारीरिक परिणाम सांगा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) ताणाचे प्रकार स्पष्ट करा.

ब) आरोग्य वर्तन आणि आरोग्य सवयी विशद करा.

क) उच्च रक्तदाब म्हणजे काय? उच्च रक्तदाबाची कारणे सांगा.

ड) आरोग्य मानसशास्त्राची आवश्यकता स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील एका प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) आरोग्य मानसशास्त्राच्या व्याख्या लिहा. आरोग्य क्षेत्रात मानसशास्त्राची भूमिका विशद करा.

ब) ताणाची व्याख्या लिहा. ताणाचे विविध स्त्रोत सांगा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) लसीकरण आणि चाचणी परिक्षण

ब) ताणाला भावनिक प्रतिसाद

क) सामाजिक आधार उपचार तंत्र

ड) शारीरिक–स्व

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB974

[Total No. of Pages : 4

[6210]-280
S.Y.B.A.
GANDHIAN THOUGHTS
CC-2C : Gandhian Political Philosophy
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23233) (General Paper - II)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All question are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. **[15]**

a) Explain Gandhiji's concept of a stateless society.

b) Briefly explain Gandhiji's concept of swaraj.

c) State the Gandhiji as a political leader.

d) Briefly discuss Gandhiji's Panchsheel theory in international politics.

e) Explain Gandhiji's 'National Non-violencism'.

Q2) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

a) Explain the meaning of Gandhiji's concept of freedom as a political value.

b) State the 'Means' and 'Ends' thoughts of Gandhian political life.

c) Explain the structure and function of democracy.

d) Explain Gandhiji's concept of Bycott.

P.T.O.

Q3) Write short notes in 100 words each (Any three) **[15]**

a) Gandhiji's concept of self-reliance.

b) Indian struggle for Independence.

c) Gandhiji's views about International relations.

d) Village-swarajy.

e) Social and Moral swarajy.

Q4) Answer any one of the following question in 400 words each. **[20]**

a) Review the Gandhian concept of spiritualization of politics with its criticism.

b) Explain Gandhiji's idea of world Unity based on pace with his criticism on the institution of war.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PB974

[6210]-280

S.Y.B.A.

GANDHIAN THOUGHTS

CC-2C : Gandhian Political Philosophy

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23233) (General Paper - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. **[15]**

अ) गांधीजींची 'राज्य विहीन समाज' संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) गांधीजींची 'स्वराज्य' संकल्पना थोडक्यात विशद करा.

क) गांधीजी एक राजकीय नेतृत्त्व सांगा.

ड) गांधीजींच्या आंतरराष्ट्रीय राजकारणातील पंचशील सिद्धांताची थोडक्यात चर्चा करा.

इ) गांधीजींचा 'राष्ट्रीय–अहिंसावाद' स्पष्ट करा.

प्र.*2)* खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) गांधीजींच्या 'स्वातंत्र्य एक राजकीय मूल्य' या संकल्पनेचा अर्थ स्पष्ट करा.

ब) गांधीप्रणीत भारतीय राजकीय जीवनातील 'साधन' आणि 'साध्य' विचार सांगा.

क) लोकशाहीची रचना आणि कार्य स्पष्ट करा.

ड) गांधीजींची 'बहिष्कार' संकल्पना विशद करा.

प्र.3) थोडक्यात प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा (कोणत्याही तीन) **[15]**

अ) गांधीजींची 'आत्मनिर्भरता' संकल्पना.

ब) भारतीय स्वातंत्र्य लढा.

क) गांधी प्रणीत आंतरराष्ट्रीय हित संबंध.

ड) ग्राम–स्वराज्य.

इ) सामाजिक नैतिक स्वराज्य.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) गांधी प्रणीत 'राजकारणाचे आध्यात्मिकरण' या संकल्पनेचा त्यावरील टीकेसह आढावा घ्या.

ब) गांधीजींचा शांतता आधारित जागतिक ऐकयाचा विचार युद्ध संस्थे वरील टीके सह स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : [ ]

PB975

[Total No. of Pages : 4

[6210]-281
S.Y.B.A.
YOGA
CC-1C : Yogvidya
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23243)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 50***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions must be solved.***
2) ***Figures to the right indicate full markes***

Q1) Answer any of the following five questions in one sentence. **[5]**

a) Name the yoga maharshi?

b) What are the names of the Tribandh?

c) What philosophy did Vardhaman Mahavira?

d) What is a Purak in pranayama?

e) What is a Rechak in pranayama?

f) What are the types of Asanas?

g) What type of Asana is Shavasana?

Q2) Write the short note (Any two) **[10]**

a) Sutraneti

b) Bhasrika

c) Sarvangasana

P.T.O.

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. **[20]**

a) Explain the importance of Patanjalyog?

b) Explain the importance of Hatthyog?

c) Explain the Benefits of Asanas?

Q4) Answer any one of the following question in detail. **[15]**

a) Explain the role of yoga in mental health?

b) Explain the importance of yoga in social health?

Total No. of Questions : 4]

PB975

[6210]-281
S.Y.B.A.
YOGA
CC-1C : Yogvidya
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *50*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.*1)* खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. **[5]**

अ) योग महर्षीची नावे सांगा?

ब) त्रिबंधाची नावे काय आहेत?

क) वर्धमान महावीर यांनी कोणते तत्वज्ञान सांगितले?

ड) प्राणायामामध्ये पुरक म्हणजे काय?

इ) प्राणायामात रेचक म्हणजे काय?

फ) आसनांचे प्रकार कोणते आहेत?

य) शवासन हे कोणत्या प्रकारचे आसन आहे?

प्र.*2)* टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) **[10]**

अ) सूत्रनेती

ब) भस्त्रिका

क) सर्वांगासन

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. **[20]**

अ) पातंजलयोगाचे महत्त्व सांगा?

ब) हठयोगाचे महत्त्व सांगा?

क) आसनांचे फायदे सांगा?

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या. **[15]**

अ) मानसिक आरोग्यामध्ये योगाची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) सामाजिक आरोग्यामध्ये योगाचे महत्त्व सांगा?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB-976

[Total No. of Pages : 4

[6210]-282
S.Y. B.A.
HISTORY OF CIVILIZATION
CC-1C Cultural History of Maharashtra and Heritage (up to 13th Century)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23253)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right side indicate full marks.***

Q1) Answer the following question in 300 words (Any one) : **[15]**

a) Explain the culture of Maharashtra by explaining the scope of culture.

OR

b) Explain the contribution of vakataka dynasty in Maharashtra.

Q2) Answer the following question in 300 words (Any one) : **[15]**

a) Explain the contribution of Bhakti movement in Maharashtra.

OR

b) Explain the importance of Heritage sites in Maharashtra.

Q3) Answer the following question in 200 words (Any two) : **[20]**

a) Give the information about Inamgaon culture who found in excavations.

b) Explain the Art and Architecture of Satvahana dynesty.

c) Discuss the Agriculture and Handi Craft in Maharashtra.

d) Write the information about historical heritage place in Maharashtra.

P.T.O.

Q4) Short notes (any four) : **[20]**

a) Jorve culture.

b) Cultural contribution of Rashatrakutas Dynasty.

c) Kailasnath temple – very.

d) Industries in Maharashtra.

e) Gharapuri caves.

f) Patil as head of village.

Total No. of Questions : 4]

PB-976 **[6210]-282**

S.Y. B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

CC-1C Cultural History of Maharashtra and Heritage (up to 13th Century)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23253)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1)* *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.*

2) *उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.*

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : **[15]**

अ) संस्कृतीची व्याख्या स्पष्ट करुन महाराष्ट्राच्या संस्कृतीची व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

ब) महाराष्ट्रातील वाकाटक राजघटाण्याचे योगदान स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : **[15]**

अ) महाराष्ट्राच्या जडणघडणीत भक्ती पंथाचे योगदान स्पष्ट करा.

किंवा

ब) महाराष्ट्रातील वारसा स्थळांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : **[20]**

अ) इनामगाव येथील उत्खन्नात सापडलेल्या संस्कृतीची माहिती लिहा.

ब) सातवाहन या राजघटाण्याचे कला व स्थापत्य यातील योगदान स्पष्ट करा.

क) महाराष्ट्रातील कृषी व हस्तव्यवसाय या विषयी चर्चा करा.

ड) महाराष्ट्रातील ऐतिहासिक वारसा स्थळांची माहिती लिहा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : **[20]**

अ) जोर्वे संस्कृती

ब) राष्ट्रकुट घराण्याचे सांस्कृतिक योगदान

क) कैलासनाथ मंदिर – वेरुळ

ड) महाराष्ट्रातील उदयोगधंदे

इ) घारापुरी लेणी

फ) गावचा प्रमुख पाटील

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB-977

[Total No. of Pages : 4

[6210]-283

S.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

CC - 1C (G-2) : SOCIOLOGY OF INDIAN FAMILY

(2019 Pattern) (Semester - III) (23263)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Diagrams must be drawn wherever necessary.***

Q1) Write the answer to the following questions in 20 words each(Any Eight)**[16]**

a) What are the factors influencing the Formation of Sociology?

b) What are the elements studied in Sociology?

c) State two Features of Sociology.

d) What is a Scientific Revolution?

e) What are the types of Families according to the number of members?

f) What is a Separated Family?

g) What are the Secondary Functions of a family organization?

h) What is family life?

i) Name two Features of Joint Family System.

j) What are the factors that help Family organization.

Q2) Write the answer to the following in questions 50 words each (any Four)**[16]**

a) Explain the concepts of 'Scientific Revolution'.

b) Explain the Family a basic Social Organization?

c) Explain the type of Family according to the type of marriage?

d) Explain the meaning and concept of Family life.

e) Explain the concept of Separated Family life.

f) Explain the nature of Joint Family System.

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each (any Three)

[18]

a) Explain the factors effects the formation of sociology.

b) Explain the nature and shape of the family.

c) Explain the role of Family Organization.

d) Explain the Flows of Separated Family System.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each (any two)

[20]

a) Explain the study of Sociology.

b) Explain the Social Structure of Indian Family.

c) Explain the advantages and disadvantages of a Joint Family system.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

PB-977

[6210]-283
S.Y. B.A.
HOME ECONOMICS
CC - 1C (G-2) : SOCIOLOGY OF INDIAN FAMILY
(2019 Pattern) (Semester - III) (23263)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.*

2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ) **[16]**

अ) समाजशास्त्राच्या निर्मितीवर प्रभाव टाकणारे घटक कोणते?

ब) समाजशास्त्रात कोणत्या घटकांचा अभ्यास केला जातो?

क) समाजशास्त्राची दोन वैशिष्ट्ये सांगा

ड) वैज्ञानिक क्रांती म्हणजे काय?

इ) सदस्य संख्येच्या आधारानुसार पंडणारे कुटूंबाचे प्रकार कोणते?

फ) विभक्त कुटूंब म्हणजे काय?

य) कुटूंब संस्थेची दुय्यम कार्ये कोणती?

र) कौटूंबिक जीवन म्हणजे काय?

ल) संयुक्त कुटूंब पध्दतीचे दोन गुण सांगा.

व) कुटूंब संघटनेस सहाय्यभूत असलेले घटक कोणते?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार) **[16]**

अ) वैज्ञानिक क्रांती ही संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) कुटूंब एक पायाभूत समाज संस्था स्पष्ट करा.

क) विवाह प्रकारानुसार पडणारे कुटूंबाचे प्रकार स्पष्ट करा?

ड) कौटूंबिक जीवनाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.

इ) विभक्त कुटूंब जीवन संकल्पना स्पष्ट करा.

फ) संयुक्त कुटूंब पध्दतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) **[18]**

अ) समाजशास्त्राच्या निर्मितीव परिणाम कारणारे घटक स्पष्ट करा.

ब) कुटूंबाचे स्वरूप व आकार स्पष्ट करा.

क) कुटूंब संस्थेची भूमिका स्पष्ट करा.

ड) विभक्त कुटूंब पध्दतीचे दोष स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) समाजशास्त्राचा अभ्यास विषय स्पष्ट करा.

ब) भारतीय कुटूंबाची सामाजिक रचना स्पष्ट करा.

क) एकत्र कुटूंब पध्दतीचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB-978

[Total No. of Pages : 4

[6210]-284

S.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC - 1C G-2 : Chhatrapati Shivaji Maharaj as a Nation Builder

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23273)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) **[15]**

a) State the strategic importance of Jawali.

b) What are the effect of Jawali case?

c) State the meaning of Swarajya during Chhatrapati Shivaji Maharaj period.

d) Explain the aims and objectives of Hindavi Swarajya.

e) State the aims of Shahistekhan invasion.

Q2) Answer the following questions in 300 words each (Any one) **[15]**

a) Describe the Economic, Political state of Maharashtra during Chhatrapati Shivaji Maharaj time.

b) Explain the causes of Chhatrapati Shivaji Maharaj Victory against Shaistekhan.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any Two) : **[20]**

a) Describe the cultural state of Maharashtra during Chhatrapati Shivaji Maharaj time.

b) Explain the importance of victory over Afzal Khan.

c) Explain the role of Jijabai in making Chhatrapati Shivaji Maharaj.

d) State the articles of Treaty of Purandar.

P.T.O.

Q4) Write short notes (Any Four) : **[20]**

a) Tactics of Mirza Raje Jay Singh

b) Maval region

c) Jijabai

d) Effect of the raid on Shahistekhana

e) Strategic importance of Jawali victory

f) Oath of Rayareshwar

Total No. of Questions : 4]

PB-978 **[6210]-284**

S.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC - 1C G-2 : Chhatrapati Shivaji Maharaj as a Nation Builder

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1)* *सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.*

2) *उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.*

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) जावळीचे सामरिक महत्व सांगा.

ब) जावळी प्रकरणाचे परिणाम कोणते?

क) शिवकालीन स्वराज्याचा अर्थ सांगा.

ड) हिंदवी स्वराज्याची ध्येय व उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

इ) शाहिस्तेखान स्वारीचे हेतू सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही एक) **[15]**

अ) शिवाजी महाराजांच्या काळातील महाराष्ट्राची आर्थिक, राजकीय, परिस्थिती विशद करा.

ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या शाहिस्तेखान विरुद्धच्या विजयाची कारणे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील महाराष्ट्राची सांस्कृतिक परिस्थिती विशद करा.

ब) अफजलखानावरील विजयाचे महत्व स्पष्ट करा.

क) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जडणघडणीत जिजाबाईची भूमिका स्पष्ट करा.

ड) पुरंदरच्या तहाची कलमे सांगा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार) **[20]**

अ) मिर्झाराजे जयसिंगाचे डावपेच

ब) मावळ प्रदेश

क) जिजाबाई

ड) शाहिस्तेखानावरील छाप्याचे परिणाम

इ) जावळी विजयाचे सामरिक महत्व

फ) रायरेश्वराची शपथ

Total No. of Questions:8]

SEAT No. : ____

PB979

[Total No. of Pages :3

[6210]-286
S.Y.B.A.
COMMERCE
CC-1C: Book Keeping and Computerized Accounting
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23293)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***Question 1 and 8 is Compulsory.***
2) ***Attempt any Three questons from question 2 to Queston7.***
3) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) A) Fill in the blanks using appropriate words from the options. **[5]**

a) _____discount is not recorded in the books of accounts.

i) Trade ii) Cash
iii) GST iv) VAT

b) Overdraft Account always shows _____balance.

i) Credit ii) Debit or Credit
iii) Negative iv) Debit

c) Debtors Account shows _____Balance.

i) Real ii) Positive
iii) Credit iv) Debit

d) Every Journal Entry required _____

i) Casting ii) Posting
iii) Narration iv) Journalizing

e) Loan taken from Bank of India should be credited to _____

i) Capital ii) Bank of India
iii) Cash A/c iv) Bank of India Loan A/c

B) State if the following statements are True or False. **[5]**

a) Narration is not required for each and every transaction.
b) Depreciation is Charged on Tangible Assets
c) Journal is a book of secondary entry.
d) Trade Discount is recorded in Cash Book
e) Cash Sales are entered in Sales journal

P.T.O.

C) Answer in One Sentence Only. **[5]**

a) State Meaning of GST.

b) What is Ledger?

c) What is Debit Balance?

d) What is discount?

e) Write any 4 example of Personal Account.

D) Match the Following Pairs. **[5]**

a)	Goodwill	i)	Payment Voucher
b)	GST	ii)	Intangible Assets
c)	F5	iii)	Negotiable Instrument
d)	Plant and Machinery	iv)	Goods and Service Tax
e)	Cheque	v)	Tangible Asset

Q2) Journalise the following transactions in the books of Satish General Stores **[14]**

2023

April 1 Satish commenced business with cash Rs. 60,000, Computer 20,000.

2 Purchased goods from Anita Rs. 30,000 on Credit.

3 Sold goods to Mr. Manoj Sharma Rs. 5,000 on Credit.

4 Purchased Machinery on Cash Rs. 3,50,000

5 Paid to Anita by Cheque of Bank of India Rs. 25,000

6 Paid Salary Rs. 4,000

7 Received Rent Rs. 3,000

Q3) Define Ledger. Write importance of Ledger **[14]**

Q4) On 3lst March 2023 the Cash Book of Arvind Showed a bank balance of Rs. 57,400 but Passbook showed a different balance. On comparing the Cash Book with Pass Book the following discrepancies were noted: **[14]**

a) Cheque of Rs. 6350 deposited into bank but was not yet collected by bank.

b) Bank paid our electricity bill Rs. 9,700 which was not recorded in the Cash Book.

c) Cheque issued our supplier Rs. 15,100 was not presented for payment up to 31st March 2023.

d) Interest on Investment Rs. 8,800 was Collected by bank was not recorded in Cash Book.

e) Bank Charges of Rs.650 debited in Pass Book.

f) Mr. Tanmay our Debtor Directly Deposited Rs.12000 into our bank Account on 28 March, 2023 which was not entered in Cash Book. Prepare a Bank Reconciliation Statement as on 3lst march 2023

Q5) State Meaning of Bank Reconciliation Statement. Explain importance of Bank Reconciliation Statement. **[14]**

Q6) Pass Necessary Journal entries for the following transactions and show cash Accounts only. **[14]**

2022 March	1	Cash Balance Rs. 10,000
	3	Bought Goods Rs. 2,500
	7	Received from Mahesh Rs.3,000
	10	Paid to Madhuri Rs. 2,000
	15	Cash Sales Rs. 7,000
	25	Paid Rent Rs. 3,500

Q7) What is Cheque? Explain various types of Cheque. **[14]**

Q8) Write Short notes. (Any 2) **[8]**

a) Pass Book

b) Personal Accounts

c) Types of GST

d) Types of voucher

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB980

[Total No. of Pages : 4

[6210]-287
S.Y.B.A.
EDUCATION
CC-1C : Practices in Education - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23303)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following questions in 50 words each. (Any Three) **[15]**

a) What are an objectives of secondary education according by Mudaliyar Commission.

b) Write nature of Inclusive education for student with special needs.

c) Write the role of school to develop character among the students.

d) Write the need of secondary education.

e) Write the meaning of Inclusive education.

Q2) Answer the following questions in 100 words each (Any Two) **[20]**

a) Explain 'school as a social institution' with suitable examples.

b) Write the role of school to develop national integration among the students.

c) Explain the objectives of secondary education according by national education policy 1986.

d) Explain merits of Inclusive education.

P.T.O.

Q3) Answer any one question in 300 words **[20]**

a) What is the need of Inclusive education? Explain the policies for inclusive education in India in detail.

b) What are the problems in secondary education suggest remedies to overcome these.

Q4) Write short notes in 50 words each (Any Three) **[15]**

a) Types of disability.

b) Meaning of secondary education.

c) Roll of school to develop democratic citizenship.

d) Concept ‘student with special needs’.

e) Importance of secondary education.

* * *

Total No. of Questions : 4]

PB980

[6210]-287
S.Y.B.A.
EDUCATION
CC-1C : Practices in Education - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23303)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* **[एकूण गुण : *70***

सूचना :– ***1)*** **सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.**

2) **उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.**

3) **संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.**

प्र.1) **खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन)** **[15]**

अ) **मुदलियार आयोगाने सांगितलेली माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे कोणती?**

ब) **विशेष गरजा असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी सर्वसमावेशक शिक्षणाचे स्वरूप लिहा.**

क) **विद्यार्थ्यांमध्ये चारित्र्य संवर्धनात शाळेची भूमिका लिहा.**

ड) **माध्यमिक शिक्षणाची गरज लिहा.**

इ) **सर्वसमावेशक शिक्षणाचा अर्थ लिहा.**

प्र.2) **खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)** **[20]**

अ) **"शाळा एक सामाजिक संस्था" हे विधान सोदाहरण स्पष्ट करा.**

ब) **विद्यार्थ्यांमध्ये राष्ट्रीय एकात्मता विकसनात करण्यासाठी शाळेची भूमिका लिहा.**

क) **1986 च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाने सांगितलेली माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.**

ड) **सर्वसमावेशक शिक्षणाचे फायदे स्पष्ट करा.**

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) सर्व समावेशक शिक्षणाची गरज काय? भारतातील सर्वसमावेशक शिक्षणाची धोरणे सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) माध्यमिक शिक्षणातील समस्या कोणत्या? त्या दूर करण्यासाठी उपाय सुचवा.

प्र.4) प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन) **[15]**

अ) विकलांगत्वाचे प्रकार

ब) माध्यमिक शिक्षणाचा अर्थ.

क) लोकशाही नागरिकत्व विकसनात शाळेची भूमिका.

ड) 'विशेष गरजा असणारे विद्यार्थी–संकल्पना.

इ) माध्यमिक शिक्षणाचे महत्व.

* * *

Total No. of Questions: 4]

SEAT No. : ____

PB981

[Total No. of Pages :2

[6210]-288
S.Y.B.A.
ENGLISH
SEC-1A: Advanced Study of English Language
Text: Linguistics : An Introduction (Old General English Paper-II)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23333)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any three of the following. **[15]**

a) Draw a speech mechanism and name the organs of speech

b) Differentiate between phonetics and phonology

c) Write a short note on bisyllabic words Give suitable examples

d) Write a short note on monophthongs Give proper examples

e) Write a note on Fricatives write sutable examples.

Q2) Attempt the following questions. **[10]**

a) Transcribe any five of the following Phonemically

i) market

ii) chair

iii) major

iv) develop

v) government

vi) hotel

vii) Permission

P.T.O.

b) Do as directed (any Five) **[5]**

i) Identify distinctive phonemes in 'play-clay'

ii) write three term labels of the phoneme /w/

iii) The sounds of English language are produced through egressive pulmonic mechanism of air (True or Fouse)

iv) Divide the following sentence into tone groups-India is a country having unity in diversity

v) How many syllables are in the word 'development'?

vi) The larynx contains d pair of mascular flaps called vocla cords or vocal folds (state true or false)

vii) /n/ is a _____sound (ndsal, labial)

Q3) Attempt any four of the following. **[20]**

a) Write a short note on bound morphenmes

b) Write a short note on suffixation as a process of word formation Give suitable examples

c) Write a short note on Functional morphemes

d) What is an inflectional morpheme? Give suitable examples

e) Write a short note on coinage Give suitable examples

f) Write a short note on lexical morphemes

Q4) Attempt any four of the following. **[20]**

a) Write a short note on the distinctivencess of Indian English

b) Wrie a short note on 'multilingualism'

c) Write a short note on the nativizaton of English in India

d) What is code-mixing? Give suitable examples

e) Write a short note on pidgin

f) Differrentiate between register and style

g) Write a note on language variation

Total No. of Questions: 4]

SEAT No. : ____

PB982

[Total No. of Pages :4

[6210]-289
S.Y.B.A.
MATHEMATICS
CC-1C- MG-3 : Graph Theory
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23343)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt any five of the following. **[10]**

a) Define vertex connectivity

b) Draw $K_{5,4}$

c) Define a null graph with suitable example.

d) Find the edge connectivity of complete bipartite graph $K_{3,4}$.

e) State true or false: "Is every complete graph a regular graph". Is the vice versa true? Justify.

f) Find eccentricity of vertex a and b of graph G

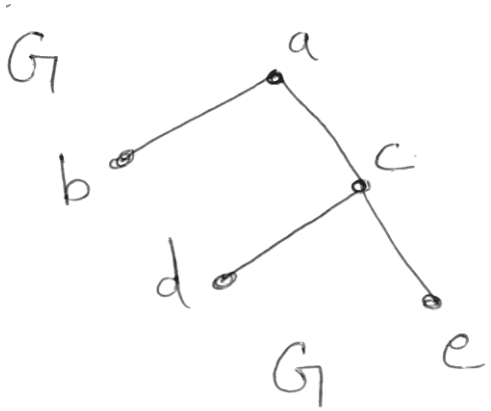

g) Draw a graph which if Eulerian as well as Hamilton.

P.T.O.

Q2) Attempt any four of the following. **[20]**

a) Write the adjacency and incidence matrix of the following graph G

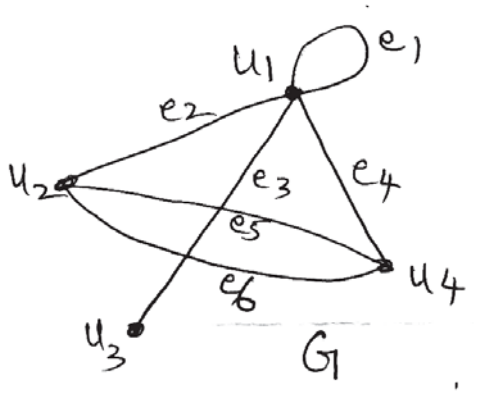

b) Prove that the number of vertices of odd degree in a graph G is always even

c) For the given graphs G_1 and G_2 Find

i) $G_1 \cap G_2$

ii) $G_1 \cup G_2$

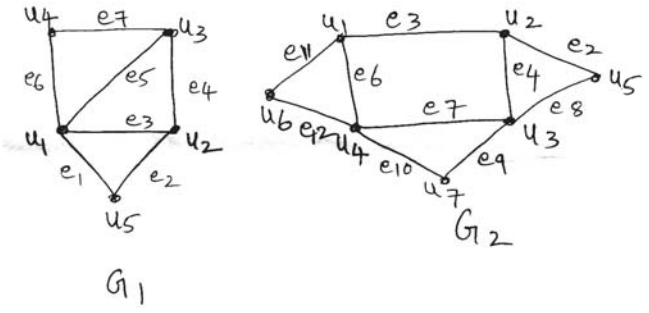

d) Check whether the following graphs G_1 and G_2 are isomorphic or not

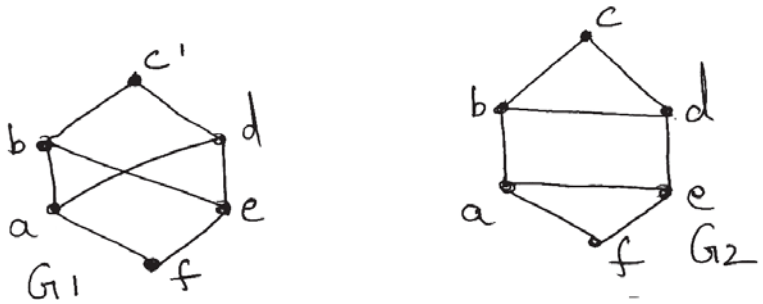

e) Define radius and diameter of a tree. Hence, find the radius and diameter of the following tree T.

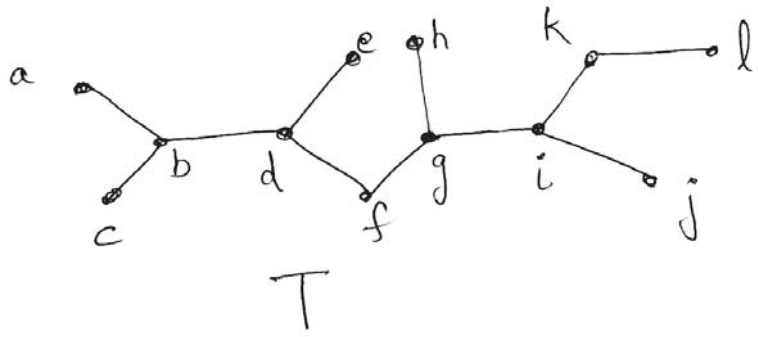

f) Prove that the number of vertices in a self complementary graph is of the form 4K or 4K+1, for some integer K.

Q3) Attempt any four of the following. **[20]**

a) Draw a binary tree of maximum and minimum height on 15 vertices.

b) Let G be a simple graph on n-vertices and e-edges. If G has K components then Prove that $n-k \le e$.

c) Prove that if T is a tree then every edge is a bridge

d) Define a simple graph. Does there exists a simple graph with 8 vertices and 29 edges. Justify

e) Prove that the number of vertices of odd degree In a graph G is always even.

f) What is an adjacency matrix. Draw the graph represented by the following adjacency matrix

$$A(G) = \begin{bmatrix} 0 & 1 & 2 & 2 & 0 \\ 1 & 0 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & 1 & 0 & 1 & 1 \\ 2 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 1 & 2 \end{bmatrix}$$

Q4) Attempt any two of the following. **[20]**

a) Using Fluery's Algorithm find an Euler circuit.

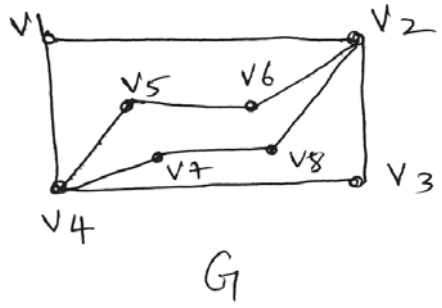

b) Find the shortest spanning tree of the following graph G.

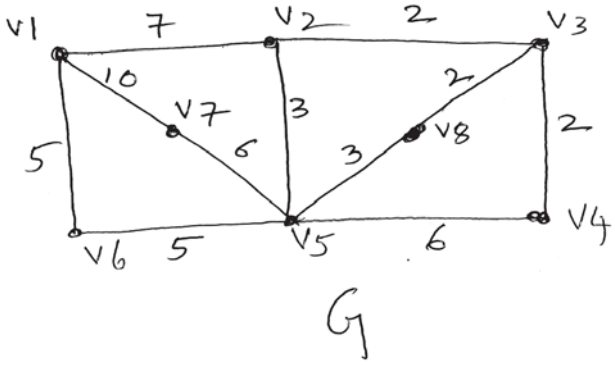

c) Find the shortest path from vertex '*a*' to all the remaining vertices

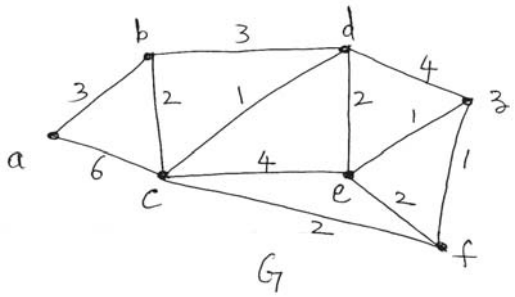

d) Let G be a graph with n-vertices Prove that the following statements are equivalent

i) G is a tree

ii) G is an acyclic graph with *n*-1 edges

iii) G is a connected graph with *n*-1 edges

Total No. of Questions: 4]

SEAT No. : ____

PB983

[Total No. of Pages :3

[6210]-290
S.Y.B.A.
STATISTICS (General)
CC-1CST-23843 : Sampling Techniques
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23383)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Use of Statistical tables and calculator is allowed.***
4) ***Symbols and abbreviations have their usual meaning.***
5) ***Graph papers will be provided on request.***

Q1) Attempt the following.

A) Choose the correct alternative in each of the following. **[5×1=5]**

a) A random sample of size 2 is to be drawn from population of size 5, number of possible SRSWOR samples are:

i) 5 ii) 10

iii) 4 iv) 3

b) The sampling procedure used to infer about characteristics related to homogeneous population is:

i) SRSWOR ii) Stratified Random Sampling

iii) Systematic sampling iv) All of these

c) A stratified random sample of size 40 is drawn from two strata each of sizes 200 and 300 respectively, under proportional allocation sample sizes are:

i) 25 and 15 ii) 20 and 20

iii) 16 and 24 iv) 24 and 16

d) Let N=20 and n=5 then number of possible systematic samples are:

i) 8 ii) 5

iii) 4 iv) 10

e) In proportional allocation, sample size is proportional to:

i) Strata size ii) Population size

iii) Strata variation iv) Strata size and strata variation

P.T.O.

B) State whether each of the following statement is true of false: **[5×1=5]**

a) The units selected in a sample by SRSWR are distinct of each other

b) The units selected by Systematic sampling are dependent of each other

c) In syatematic sampling population size is multiple of sample size and a positive integer

d) Selection of units is SRSWOR is based on equal probability

e) For homogeneous population, SRS is not efficient

Q2) Attempt any four of the following: **[4×5=20]**

a) A population consists of 16 untis with the following values:
17, 18, 20, 16, 15, 34, 20, 49, 18, 20, 27, 15, 35, 22, 14, 19
Draw all systematic samples of size 4 from the above populatio, explaining the procedure clearly

b) A population consists of 1000 units. The company claims that overall mean weight of the lot is 20kg with standard deviation '2'. How many sampling units must be selected by SRSWOR to estimate population mean with permissible margin of error 5% of true mean weight and 95% confidence coefficient?

c) In SRSWOR, prove that the probability of getting specified k^{th} unit in a given r^{th} draw is same as the probability of getting that k^{th} unit at 1st draw.

d) Distinguish between SRSWR and SRSWOR.

e) Describe the method of stratified random sampling.

f) Under SRSWOR, prove that sample mean is unbiased estimator of population mean.

Q3) Attempt any four of the following. **[4×5=20]**

a) Derive the expression of sample size in SRSWOR for given margin of error 'd' and confidence coeffcient.

b) In SRSWOR, prove that the probability of getting any sample of size n units from a finite population of size N is equal to $\frac{1}{{}^{N}C_{n}}$

c) In stratified random sampling state and prove the unbiased estimator of population mean

d) In a stratified random sampling with three strata, the following data are available:

Stratum	1	2	3
Size	300	700	200

Compute sample sizes under proportion allocation, if the total sample size is 150.

e) Consider population with 5 units as A, B, C, D, E. Find the probability getting unit D in 3rd draw using SRSWOR

f) Consider a population of 5 units with values 15, 16, 10, 9, 18 Write down all possible sample of size 2 without replacement from this population and verify that $E[\bar{y}] = \bar{y}$.

Q4) Attempt any two of the following: **[2×10=20]**

a) Derive the expression for estimate of variance of unbiased estimator of population mean in SRS.

b) Random sample of size 8 is drawn from the population size 500 by SRSWOR. The sample obsservations are 15, 29, 26, 30, 34, 36, 28, and 32.

i) Find unbiased estimator of population mean and population total **[3]**

ii) Obtain the estimate of Standard error of the estimator of population mean **[7]**

c) Following data gives yields in quintals of a crop in 24 plots.
14, 19, 20, 24, 23, 15, 24, 21, 22, 19, 18, 17, 15, 14, 16, 22, 24, 21, 23, 22, 23, 15, 16, 20.
Draw all possible systematic sample of size 6. Verify that the sample mean is a unbiased estimator of population mean

d) i) Write a note on cluster sampling. **[4]**

ii) State an unbiased estimator of population mean in stratified random sampling. Also, obtain the expression of its variance. **[6]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB-984

[Total No. of Pages : 3

[6210]-291

S.Y.B.A (Statistics) (General - II)

MATHEMATICAL STATISTICS

Discrete Probability Distributions and Time Series

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23321)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full makrs.***
3) ***Use of statistical tables and calculator is allowed.***

Q1) **Attempt each of the following :**

a) In each of the following cases, choose the correct alternative : **[1 each]**

i) Which among the following random variable follows negative binomial distribution

A) Number of individuals standing in a queue.

B) Number of times outcome "six" is obtained in 25 tosses of die

C) Tossing a die until outcome 'six' is obtained for the third time.

D) Number of heads in 10 tosses of coin

ii) If $\underline{X} = (X_1, X_2, X_3) \rightarrow M\ D\ (n, p_1, p_2, p_3)$ then $E\ (X_1 X_2)$

A) $p_1 p_2$ C) $n(n-1)p_1 p_2$

B) $-np_1 p_2$ D) $np_1 p_2$

iii) If $X \rightarrow B\ (n, p)$, $X_T \rightarrow B(n, p)$, truncated below at $x = 0$ then

A) $E(X) > E(X_T)$ C) $E(X) = E(X_T)$

B) $E(X) < E(X_T)$ D) $E(X) = n - E(X_T)$

iv) A fire in a factory delaying production for some weeks is

A) Secular Trend C) Seasonal Trend

B) CyclicalTrend D) Irregular Trend

v) If $\underline{X} = (X_1, X_2, X_3) \rightarrow M\ D\ (n, p_1, p_2, p_3)$ then $E\ (X_1)$

A) $n\left(\frac{p_1}{p_1 + p_3}\right)$ C) $n\left(\frac{p_1}{p_2 + p_3}\right)$

B) $n\left(\frac{p_1}{p_1 + p_2}\right)$ D) np_1

P.T.O.

b) In each of the following, state whether the given statement is true or false : (any five) **[5]**

i) Negative binomial distribution is positively skewed

ii) The observations in time series are dependent on each other.

iii) If $X \to NB(k, p)$ then the value of k is always a positive real number.

iv) Trend is the short term movement in time series.

v) Suppose $\underline{X} = (X_1, X_2, X_3, X_4) \to MD(n, p_1, p_2, p_3, p_4)$ then $E(X_2) = np_2$

vi) The component 'seasonal variation' in time series can be estimated.

Q2) **Attempt any four of the following : [5 each]**

a) Define Negative Binomial distribution. Give any three real life situations where it is used.

b) Let $\underline{X} = (X_1, X_2, X_3) \to MD(n, p_1, p_2, p_3)$ find the value of partial correlation coefficient $r_{12.3}$.

c) Give any two merits and demerits of method of simple averages in time series analysis.

d) Define truncated Poisson distribution truncated at zero. Obtain its mean.

e) Explain the concept of additive and multiplicative model in analysis of time series.compare their utility.

f) Let $\underline{X} = (X_1, X_2, X_3) \to MD(n, p_1, p_2, p_3)$ find the conditional distribution of X_1 given $X_3 = x_3$.

Q3) **Attempt any four of the following [5 each]**

a) A bowl has 2 maize marbles, 3 blue marbles and 5 white marbles. A marble is randomly selected and then placed back in the bowl. You do this 5 times. What is the probability of choosing 1 maize marble, 1 blue marble and 3 white marbles.

b) Explain the difference between method of moving averages and exponential smoothing.

c) Let $X \to NB(k, p)$. Find cumulant generating function of X. Hence find first central moment μ_1.

d) Let $(X_1, X_2, X_3, X_4, X_5) \to M D (n, p_1, p_2, p_3, p_4, p_5)$ find the probability distribution of

i) $\underline{U} = (X_1, X_2 + X_3, X_4, X_5)$

ii) $\underline{V} = (X_1 + X_2 + X_4, X_3 + X_5)$

e) Write a short note on AR(1) model of the time series.

f) If X_T is truncated $B\left(4, \frac{1}{2}\right)$ when X = 0 is discarded find :

i) $P(X_T = 1)$

ii) $P(X_T > 2)$

Q4) **Attempt any two of the following :** **[10 each]**

a) i) Let $X \rightarrow NB(k, p)$. Find moment generating function of X. Hence find first raw moment μ_1. **[5]**

ii) State and prove additive property of negative binomial distribution. **[5]**

b) i) Fit the trend line to the following data on sales in different years. Also estimate the sales for the year 1995. **[5]**

Year	1990	1991	1992	1993	1994
Sales	31	37	35	44	46

ii) Let $\underline{X} = (X_1, X_2, ...X_n) \rightarrow MD\ (n, p_1, p_2, ...p_n)$ Find the marginal distribution of $X_i + X_j$. **[5]**

c) i) Illustrate with examples the following terms **[5]**

I) Secular trend.

II) Seasonal variation.

III) Cyclic variation.

IV) Irregular variation.

ii) Estimate the trend using 10% smoothing constant for the following time series. Also plot the trend and original values. **[5]**

t	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Y_t	23	29	37	41	47	55	62	64	53	49

d) i) Let $\underline{X} = (X_1, X_2, ...X_n) \rightarrow MD\ (n, p_1, p_2,....p_n)$ Find the marginal distribution of X_i. **[5]**

ii) Obtain the moment generating function (M.C.F.) of a multinomial distribution with parameters $(n, p_1, p_2.... p_k)$. Hence find $Cov(X_1, X_2)$ **[5]**

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB-985

[Total No. of Pages : 4

[6210]-292

S.Y. B.A

STATISTICAL PRE-REQUISITES (General)

(SEC - 1A) : Applications of Statistics and Theory of Probability

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23353)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Use of Statistical tables and calculator is allowed.***
4) ***Symbols and abbreviations have their usual meaning.***
5) ***Graph papers will be provided on request.***

Q1) **Attempt each of the following :**

a) In each of the following cases, choose the correct alternative : **[1 each]**

i) If A and B are two independent events defined on sample space Ω, then which of the following is not true?

A) A and B' are independent B) A' and B are independent

C) A' and B' are dependent D) A' and B' are independent

ii) Demography is mainly concerned with :

A) births B) deaths

C) marriage D) all of these

iii) The partial correlation coefficient lies in the interval:

A) [–1, 1] B) (0,1)

C) [0, 1] D) (–1, 1)

iv) The probability of drawing one white ball randomly from a bag containing 6 red, 4 white and 10 yellow balls is

A) 1/5 B) 1/20

C) 1/4 D) 2/5

v) If the slope of the trend line is positive, it shows

A) rising trend B) declining trend

C) constant D) none of these

P.T.O.

b) State whether each of the given statement is true or false : **[1 each]**

i) STDR is used for the comparison of mortality of two populations.

ii) A time series has three components.

iii) If $R_{1.23} = 1$, then $R_{2.13} = 1$ and $R_{3.12} = 1$.

iv) The conditional probability may be less than zero or greater than one.

v) Time series analysis is unable to fully adjust the influences affecting a time series like climate, policy changes, etc.

Q2) **Attempt any four of the following :** **[5 each]**

a) i) Give a classical definition of probability.

ii) Discuss the limitations of the classical definition of probability

iii) State the axioms of probability.

b) If all the total correlation coefficients in a set of three variables are equal to r, then show that :

i) $R^2_{1.23} = \dfrac{2r^2}{1+r}$

ii) $r_{12.3} = \dfrac{r}{1+r}$

iii) $1 - R^2_{1.23} = \dfrac{(1-r)(1+2r)}{(1+r)}$

c) Define time series and discuss various components of time series.

d) Define the term multiple correlation coefficient and multiple correlation coefficient in the case of trivariate data. Also, with usual notations, show that $0 \le R_{1.23} \le 1$.

e) Define the terms: C.B.R., N.R.R. and A.S.F.R.

f) Calculate 3-year moving average for the following data.

Year	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Production	41	46	40	42	47	52	56	61

Q3) **Attempt any four of the following** **[5 each]**

a) Explain the terms: Crude Death Rate, Standardized Death Rate and Age-specific death rate.

b) Define the time series and explain the following components of the time series:

i) Secular Trend

ii) Cyclical Trend

c) Describe various methods of obtaining vital statistics.

d) Describe any one method of estimation of trend in time series.

e) State the additive and multiplicative models of times series and explain the terms involved in it.

f) Calculate ASFR, GFR and TFR for the following data :

Age Group	No. of Women (in thousand)	No. of Births
15-20	8	560
20-25	10	1000
25-30	12	840
30-35	6	360
35-40	3	150
40-45	5	50
45-50	4	40

Q4) **Attempt any two of the following :**

a) The mean, standard deviation and correlation coefficients obtained for three characteristics X_1, X_2 and X_3 are given below :

$$\bar{X}_1 = 55, \quad s_1 = 12 \quad r_{12} = 0.5$$
$$\bar{X}_2 = 80, \quad s_2 = 20 \quad r_{13} = -0.7$$
$$\bar{X}_3 = 42.5, \quad s_3 = 2 \quad r_{23} = -0.25$$

Obtain the equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3. Also, estimate X_1 when $X_2 = 50$ and $X_3 = 25$. **[10]**

b) i) The data given below are the average quarterly prices of a certain maize variety (in Rs.) for different years. Compute seasonal indices by simple average method for these data: **[5]**

Year \ Quarter	I	II	III	IV
2011	16	19	15	16
2012	13	16	17	17
2013	14	15	16	18
2014	11	17	15	16
2015	12	13	14	15

ii) Tow fair dice are rolled. Let A be the event that the sum of points on the uppermost faces is odd and B be the event that there is at least a 3 shown. Evaluate probabilities of the events: **[5]**

$A \cup B, A \cap B, A \cap B'$ and $A' \cap B'$.

c) The price of commodity during 2005-2010 is given below. Fit a parabolic equation of second- degree curve of the type, $Y = \alpha + bX + cX^2$ to the following data and estimate the price of a commodity for the year 2013. **[10]**

Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Price of commodity (Y)	100	107	128	140	181	192

d) i) A fair coin is tossed three times. Three events A, B and C are defined on the sample space of this experiment as follows :

A : At least one tail is observed,

B : No tail is observed

C : Results of all three tosses are the same.

Check whether the events A, B, C are pairwise independent and complete independent. **[5]**

ii) Describe the method of estimating seasonal indices by ratio to trend obtained by moving averages. **[5]**

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB-986

[Total No. of Pages : 4

[6210]-293

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 1A- G2 - INTRODUCTION TO POPULATION AND SOCIETY

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23373)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) **Write short notes (Any Three)** **[15]**

a) NPR

b) Defination of Demography.

c) ADHAR

d) Uses of census

e) Aims of population studies.

Q2) **Answer the following questions in 50 words each. (Any three)** **[15]**

a) State the importance about registration of marriage and divorce.

b) Write the meaning of cencus.

c) Discuss the importance of population studies.

d) Explain feminist approach on demography.

e) State the relationship between poverty and population.

P.T.O.

Q3) **Answer the following questions in 200 words each. (Any Two)** **[20]**

a) Discuss in brief marxist thoughts on population.

b) Explain the importance of Malthusian theory on population.

c) Explain the nature of population studies.

d) Discuss in brief the debate on CAA.

Q4) **Answer the following question in 300 words. (any one)** **[20]**

a) Examine evolution of population studies from micro to macro demography.

b) Discuss the relationship between economic development and population growth.

Total No. of Questions : 4]

PB-986

[6210]-293

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 1A- G2 - INTRODUCTION TO POPULATION AND SOCIETY

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23373)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांची पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) **[15]**

अ) NPR

ब) लोकसंख्याशास्त्राची व्याख्या.

क) आधार.

ड) जनगननेचे महत्त्व.

इ) लोकसंख्या अभ्यासाची उदिष्ट्य.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणत्याही तीन) **[15]**

अ) विवाह व घटस्फोट नोंदनी विषयी महत्त्व सांगा.

ब) जनगनणेचा अर्थ लिहा.

क) लोकसंख्या अभ्यासाच्या महत्वाची चर्चा करा.

ड) लोकसंख्या शास्त्राबाबत स्त्रीवादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

इ) दारीद्र्य आणि लोकसंख्या यांच्यातील संबंधावर लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) लोकसंख्येबाबत कार्ल मार्क्सच्या विचारावर चर्चा करा.

ब) मालथसच्या लोकसंख्या सिद्धांताचे महत्त्व स्पष्ट करा.

क) लोकसंख्या अभ्यासाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

ड) CAA संबंधीत वादाची थोडक्यात चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) लोकसंख्या अभ्यासाची सुक्ष्यम आणि बृद्ध परीक्षण आणि मुल्यमापन करा.

ब) आर्थिक विकास व लोकसंख्या वाढ यांच्यातील सहसंबंधावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB-987

[Total No. of Pages : 4

[6210]-294

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC-1A-G2: Welfare, Justice and Citizenship

(2019 Pattern)(CBCS)(Semester - III)(23374)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Write Short notes (Any Three) **[15]**

a) Donation - Concept of Welfare.

b) Preamble of Indian Constitution.

c) Fundamental rights.

d) Rights of Children.

e) Minorities in India.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any Three) **[15]**

a) State the Inequality in India.

b) Explain the concept of Citizenship.

c) Elaborate the provisions of the 1991 Policy.

d) Explain the objectives of MGNREGA.

e) State the objectives of mid-day meal scheme.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any Two) **[20]**

a) Explain the nature of social justice in India.

b) Discuss on the state mechanisms of Social Welfare.

c) Elaborate the role of progressive movement in Social Welfare.

d) State the protected constitutional Provisions for Women's

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any One) **[20]**

a) Discuss the issues of vulnerable sections in India.

b) Evaluate the impact of liberalization on Indian Social Welfare.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

PB-987

[6210]-294

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC-1A-G2: Welfare, Justice and Citizenship

(2019 Pattern)(CBCS)(Semester - III)(23374)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिप्पा लिहा (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) दान – कल्याणाची संकल्पना

ब) भारतीय संविधानाची उद्देशिका

क) मुलभूत हक्क

ड) बालकांचे हक्क

इ) भारतातील अल्पसंख्यांक

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) **[15]**

अ) भारतातील असमानता सांगा.

ब) नागरिकत्वाची संकल्पना स्पष्ट करा.

क) 1991 च्या धोरणातील तरतुदी विशद करा.

ड) मॅग्नरेगाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

इ) मध्यान्ह भोजन योजनेची उद्दिष्टे सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) भारतातील सामाजिक न्यायाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

ब) सामाजिक कल्याणाची राज्य कार्य प्रणालीवर चर्चा करा.

क) सामाजिक कल्याणाच्या विकासात पुरोगामी चळवळीची भूमिका विशद करा.

ड) महिलांच्या संरक्षित घटनात्मक तरतुदी सांगा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) **[20]**

अ) भारतातील असुरक्षित घटकांच्या प्रश्नांवर चर्चा करा.

ब) भारतीय सामाजिक कल्याणावर उदारीकरणाच्या झालेल्या प्रभावाचे मूल्यमापन करा.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : ____

PB988

[Total No. of Pages : 4

[6210]-295
S.Y. B.A.
LOGIC
G2 : Deductive Proof
CC-2C : Logic and Principles of Reasoning
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23424)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer any Three of the following questions in 50 words. **[15]**

a) State the rules of constructive dilemma and simplification.
b) What is Mathematical axiomatic system?
c) Explain 'Completeness' as a characteristic of axiomatic system.
d) What is deductive proof?
e) Explain the difference between validity and invalidity.

Q2) Write short notes on any Three of the following in 50 words. **[15]**

a) Rule of commutation and material implication.
b) Indirect proof.
c) Logical axiomatic system.
d) 'Independance' as a characteristics of axiomatic system.
e) Well formed formula.

Q3) Answer Two of the following questions in 200 words. **[20]**

a) Explain any four rules of inference.
b) What is invalidity? Explain with appropriate example.
c) Prove the validity of following argument with the help of direct proof (any two)
   1) i) $A \cdot B$
      ii) $(A \vee C) \supset D / \therefore A \cdot D$
   2) i) $\sim \sim L \supset \sim (J \vee K)$
      ii) $L / \therefore \sim J$
   3) i) $P \supset Q$
      ii) $P \vee Q / \therefore Q$

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. **[20]**

a) Prove the following theorems with the help of axioms (any four).

Axiomes:		Theorems:	
1)	$(p \vee p) \supset p$	A)	$\vdash (p \supset \sim p) \supset \sim p$
2)	$q \supset (p \vee q)$	B)	$\vdash q \supset (p \supset q)$
3)	$(p \vee q) \supset (q \vee p)$	C)	$\vdash (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$
4)	$[p \vee (q \vee r)] \supset [q \vee (p \vee r)]$	D)	$\vdash [p \supset (q \supset r)] \supset [q \supset (p \supset r)]$
5)	$(q \supset r) \supset [(p \vee q) \supset (p \vee r)]$	E)	$\vdash (q \supset r) \supset [(p \supset q) \supset (p \supset r)]$

b) Describe nature of direct proof with examples.

❋ ❋ ❋

Total No. of Questions : 4]

PB988

[6210]-295
S.Y. B.A.
LOGIC
G2 : Deductive Proof
CC-2C : Logic and Principles of Reasoning
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23424)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* **[एकूण गुण : *70***

सूचना :– ***1)*** **सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.**

2) **उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.**

3) **संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.**

प्र.1) **खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.** **[15]**

अ) **विधायक उभयापत्ती आणि सरलीकरणाचा नियम सांगा.**

ब) **गणितीय बिजानुमान प्रणाली म्हणजे काय?**

क) **बिजानुमान प्रणालीचे वैशिष्ट्य म्हणून परिपूर्णता स्पष्ट करा.**

ड) **वैगमनिक सिद्धता म्हणजे काय?**

इ) **वैधता आणि अवैधता यातील फरक स्पष्ट करा.**

प्र.2) **खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा.** **[15]**

अ) **स्थानपरिवर्तनाचा नियम आणि वास्तविक लक्षिततेचा नियम**

ब) **अप्रत्यक्ष सिद्धता**

क) **तार्किक बिजानुमान प्रणाली**

ड) **बिजानुमान प्रणालीचे वैशिष्ट्य 'स्वतंत्रता'**

इ) **सुघटित सुत्रे**

प्र.3) **खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा.** **[20]**

अ) **अनुमानाचे कोणतेही चार नियम स्पष्ट करा.**

ब) **अवैधता म्हणजे काय? योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.**

क) **खालील युक्तिवाद प्रत्यक्ष सिद्धता पद्धतीने सिद्ध करा (कोणतेही दोन)**

1) i) $A \cdot B$
   ii) $(A \vee C) \supset D / \therefore A \cdot D$

2) i) $\sim \sim L \supset \sim (J \vee K)$
   ii) $L / \therefore \sim J$

3) i) $P \supset Q$
   ii) $P \vee Q / \therefore Q$

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे 400 शब्दात लिहा. **[20]**

अ) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रमेय मुलाधाराच्या सहाय्याने सिद्ध करा.

मूलाधार:		प्रमेय:	
1)	$(p \vee p) \subset p$	अ)	$\vdash (p \supset \sim p) \supset \sim p$
2)	$q \supset (p \vee q)$	ब)	$\vdash q \supset (p \supset q)$
3)	$(p \vee q) \supset (q \vee p)$	क)	$\vdash (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$
4)	$[p \vee (q \vee r)] \supset [q \vee (p \vee r)]$	ड)	$\vdash [p \supset (q \supset r)] \supset [q \supset (p \supset r)]$
5)	$(q \supset r) \supset [(p \vee q) \supset (p \vee r)]$	इ)	$\vdash (q \supset r) \supset [(p \supset q) \supset (p \supset r)]$

ब) प्रत्यक्ष सिद्धता पद्धती योग्य उदाहरणासह विषद करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB989

[Total No. of Pages : 2

[6210]-296
S.Y.B.A.
ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY
CC-1 C : Political and Legal Institutions in Ancient India
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (General Paper - II) (23183)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) **[15]**

a) Take a review of Archaeological sources useful for the study of Ancient Indian political and Legal institutions.

OR

b) State the causes for the decline of Ancient Indian Republics.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) **[15]**

a) Explain the 'Saptanga Theory' of state.

OR

b) Discuss the nature and features of Monarchical state in Ancient India.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) **[20]**

a) Take a review of samiti as Ancient Indian public Institutions.
b) Explain the structure of Ministry as describe in 'Sukraniti.
c) Take a detailed review of Joudicial Institutions in Ancient India.
d) Explain the nature of Ancient Judiciary.

Q4) Short Notes. (any four) **[20]**

a) Foregin sources.
b) Organic Theory.
c) Concept of Kingship of the Gupta
d) Functions of sabha.
e) Importance of Ministry.
f) Ancient types of courts.

❋ ❋ ❋

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PB989

[6210]-296

S.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC-1 C : Political and Legal Institutions in Ancient India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (General Paper - II) (23183)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *2½* तास*]* *[*एकूण गुण : *70*

सूचना :– *1)* सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.*1)* खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) **[15]**

अ) प्राचीन भारतीय राजकीय आणि कायदेविषयक संस्थांच्या अभ्यासास उपयुक्त पुरातत्त्वीय साधनांचा आढावा घ्या.

किंवा

ब) प्राचीन भारतीय गणराज्यांच्या ऱ्हासाची कारणे सांगा.

प्र.*2)* खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) **[15]**

अ) राज्याचा 'सप्तांग सिद्धांत स्पष्ट' करा.

किंवा

ब) प्राचीन काळातील राजेशाही राज्याचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये यांची चर्चा करा.

प्र.*3)* खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) **[20]**

अ) प्राचीन भारतातील लोकसंस्था म्हणून समितीच्या स्वरूप व कार्याचा आढावा घ्या.

ब) शुक्रनीतित सांगितलेली मंत्रीमंडळाची रचना स्पष्ट करा.

क) प्राचीन भारतातील न्यायविषयक संस्थांचा सविस्तर आढावा घ्या.

ड) प्राचीन भारतीय–न्यायव्यवस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.*4)* टीपा लिहा (कोणत्याही चार) **[20]**

अ) परकीय साधने.

ब) 'सेंद्रिय सिद्धांत'

क) गुप्त राजपद सिद्धांत.

ड) सभेची कार्ये.

इ) मंत्रीमंडळाचे महत्व.

फ) प्राचीन न्यायालयांचे प्रकार.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB990

[Total No. of Pages : 3

[6210]-297
S.Y. B.A.
MATHEMATICS
CC-2C-AMG-3 : Calculus of Several Variables
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23344)

Time : 2½ Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Answer any FIVE of the following. **[10]**

a) Define a function of three variables.

b) Determine the set of points at which $f(x, y) = \ln(xy)$ is continuous.

c) Define first order partial derivatives of $f(x, y)$.

d) If $U = x^2y^2z^3$, then find U_{zzx}.

e) State sufficient condition for differentiability of $f(x, y)$.

f) Define Saddle point.

g) Evaluate $\int_0^2 \int_0^3 \int_0^4 dx\, dy\, dz$.

Q2) Attempt any FOUR of the following. **[20]**

a) Using $\in - \delta$ definition of limit, show that $\lim_{(x,y)\to(0,0)} |x| + |y| = 0$.

b) Show that $\lim_{(x,y)\to(0,0)} \frac{x^2 - y^2}{x^2 + y^2}$ does not exist.

P.T.O.

c) Let $f(x, y)$ and $g(x, y)$ be two functions defined on a set $D \subset \mathbb{R}^2$. If both f and g are continuous at the point (a, b), then prove that $f.g$ is continuous at (a, b).

d) The temperature at a point on a flat metal plate is given by $T(x, y) = 60/(1+x^2 + y^2)$, where T is measured in degree Celsius and x, y in meters. Find the rate of change of temperature with respect to distance at the point (2, 1) in

i) the x-direction and

ii) the y-direction.

e) Find $f_{xy}(0, 0)$, if

$$f(x,y) = \begin{cases} \dfrac{xy(x^2 - y^2)}{x^2 + y^2} & (x,y) \neq (0,0) \\ 0 & (x,y) = (0,0) \end{cases}.$$

f) Let the function f be differentiable at a point (a, b). Prove that the first order partial derivatives of f exists.

Q3) Attempt any FOUR of the following. **[20]**

a) Test differentiability of the $f(x, y) = |x| + y^2$ at (0, 0).

b) Using differentials find approximate value of $\sqrt{(3.02)^2 + (1.97)^2 + (5.99)^2}$.

c) Verify that the function $z = \ln(e^x + e^y)$ is a solution of the differential equation $z_{xx} z_{yy} - (z_{yx})^2 = 0$.

d) If f has a local maximum or minimum at (a, b) and the first-order partial derivatives of f exist there, then prove that $f_x(a, b) = 0$ and $f_y(a, b) = 0$.

e) Evaluate $\int_0^4 \int_0^{\sqrt{y}} xy^2 dxdy$.

f) Find the Jacobian of the transformation $x = e^{s+t}$, $y = e^{s-t}$.

Q4) Attempt any TWO of the following. **[20]**

a) If f is homogeneous of degree n, then prove that

$$x^2\frac{\partial^2 f}{\partial x^2}+2xy\frac{\partial^2 f}{\partial x\partial y}+y^2\frac{\partial^2 f}{\partial y^2}=n(n-1)f(x,y).$$

b) i) Change the order of the integration $\int_0^2\int_{x^2}^4 f(x,y)\,dydx$.

ii) The point $\left(0,2\sqrt{3},-2\right)$ is given in rectangular coordinates. Find spherical coordinates for this point.

c) Use Lagrange multipliers to find three positive numbers whose sum is 48 and such that their product is as large possible.

d) Let $f(x, y) = \dfrac{x^3-y^3}{x^2+y^2}$, if $(x, y) \neq (0, 0)$ and $f(0, 0) = 0$. Show that f is continuous at (0,0), and both first order partial derivatives $f_x(0, 0)$ and $f_y(0, 0)$ exist and are not equal.

◀▶ ◀▶ ◀▶

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PB-991

[Total No. of Pages : 4

[6210]-299

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY (G-2)

CC-1C : Philosophy of Indian Saints

(2019 Pattern) (CBCS) (Regular) (Semester - III) (23423)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All Questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right side indicate full marks.***

Q1) **Answer any three of the following questions in 100 words each. [15]**

a) Write the difference between Saint and Sadhu.

b) Briefly write the role of Saint Tukaram's in renaissance of Maharashtra.

c) Describe Saint Tukadoji Mahraj's Concept of '*Gramaaraksha*'

d) Briefly State the religious role of saint.

e) Describe the concept of '*Arhart*' in Jainism.

Q2) **Write short notes on any three of the following in 100 words each. [15]**

a) Saint Gadage Baba's views on '*Andhashraddha Nirmulan*'.

b) 'Saint : As a spiritual intercessor'.

c) Saint : As a Moral teacher.

d) Saint Kabira's concept of Rama.

e) Saint Tukaram's concept of God

P.T.O.

Q3) **Answer any two of the following questions in 200 words each. [20]**

a) Explain the nature of Saint.

b) Explain the National reconstruction approach of Tukadoji Maharaj.

c) Describe Kabira's concept of Equity of Religions.

Q4) **Answer any one of the following the questions in 400 words each. [20]**

a) Explain fully Gadage Baba' s criticism of Traditional Religion.

b) Explain in details Saint Kabira's views on the nature of Ultimate Reality.

Total No. of Questions : 4]

PB-991 **[6210]-299**

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY (G-2)

CC-1C : भारतीय संताचे तत्त्वज्ञान

(2019 Pattern) (CBCS) (Regular) (Semester - III) (23423)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास] *[एकूण गुण : 70*

सूचना : *1)* *सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.*

2) *उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*

3) *संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.*

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. **[15]**

अ) संत आणि साधू यातील फरक लिहा.

ब) महाराष्ट्राच्या पुनर्जागरणात संत तुकारामांची थोडक्यात भूमिका लिहा.

क) संत तुकडोजी महाराजांची 'ग्रामरक्षा' ही संकल्पनेचे वर्णन करा.

ड) संतांची धार्मिक भूमिका थोडक्यात सांगा.

इ) जैन धर्मातील 'अहर्त' ह्या संकल्पनेचे वर्णन करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 100 शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा. **[15]**

अ) संत गाडगेबाबांचा 'अंधश्रद्धा निर्मूलनाविषयी' दृष्टीकोण.

ब) संत : 'एक आध्यात्मिक मध्यस्थ'

क) संत : एक नैतिक शिक्षक चर्चा करा.

ड) संत कबीराची 'राम' संकल्पना.

इ) संत तुकारामांची 'ईश्वर' संकल्पना.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) 'संत' या संकल्पनेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

ब) संत तुकडोजी महाराजांचा राष्ट्रीय पुनर्रचनेविषयी दृष्टीकोण स्पष्ट करा.

क) संत कबीराची धार्मिक एकतेच्या संकल्पनेचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. **[20]**

अ) संत गाडगेबाबांची पारंपारिक धर्मावरील टीका सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) परम वास्तवाच्या स्वरूपाविषयी संत कबीरांचे मत तपशीलवार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. : ____

PB992

[Total No. of Pages : 3

[6210]-300

S.Y. B.A. (Vocational)

FUNCTIONAL ENGLISH - III

Advanced Writing Skills and Introduction to Electronic Media

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23851)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicates full marks.***

Q1) Attempt the following :

a) Write five words using prefixes ‘dis or de’. **[5]**

b) Describe your college using five adjectives. **[5]**

c) Find out and write four fruits hiding in the following puzzle. **[4]**

S	A	F	P	H	A	G	X	O	A
E	P	F	I	J	K	I	W	I	P
G	R	A	P	E	S	F	C	H	P
C	I	P	P	A	P	A	Y	A	L
K	C	L	B	A	N	A	N	A	E
C	O	U	N	L	E	M	O	N	Y
F	T	M	U	F	I	G	Q	K	B
P	I	N	E	A	P	P	L	E	O
O	M	A	N	G	O	X	Q	D	J
E	H	W	O	R	A	N	G	E	Y

P.T.O.

Q2) Identify the register of the following paragraph and underline its markers : **[6]**

It would also be relevant to highlight the well settled legal position which has been expounded by the Hon'ble supreme court in a pleathora of judgments that the requirement of giving reasonable opportunity of being heard before an order is made, is generally read into the provisions of a statute and its allied rules, particularly when the order has adverse civil consequences. The audi alteram partem rule, in essence, enforces the equality clause in article 14 of the constitution and it is applicable not only to quasi - judicial bodies but also to any administrative order adversely affecting the party in question unless the rule has been expressly excluded by the Act, Regulation or Rule concerned which as you are well aware is not the scenario in the instant case.

OR

Identify the style of each of the following sentences : **[6]**

a) Well, I perform a variety of taks, all related to the financial organization of the company and the payment of employees.

b) Babe, you look absolutely incredible in that dress.

c) Hello, charles, what's wrong? Something happened to you?

d) Silence please.

e) I am very glad to meet you, sir.

f) I solemnly and sincerely declare and affirm that the evidence I shall give will be the truth, the whole truth and nothing but the truth.

Q3) Attempt the following.

a) Write an application letter along with your resume for the post of Assistant professor in English to the principal, Arts, commerce and Science college, Pune. **[12]**

b) Write a letter inviting your cousin brother for spending Diwali Vacation together. **[8]**

Q4) a) Write five sentences on any two of the following : **[8]**

i) Mobile phone as a learning device

ii) Advertisement

iii) Artificial Intelligence

iv) Electronic Media

b) Attempt any two of the follwoing : **[8]**

i) Write a short passage about your favourite book.

ii) Describe the unique aspects of your hometown/village.

iii) Describe daily routine of your mother.

iv) Share a vivid description of your most cherished childhood memory.

Q5) a) Attempt any ONE of the following : **[6]**

i) What are the key elements that make an advertisement effective in conveying its message to the audience?

ii) Define creative writing and enumerate its elements.

b) Attempt any two of the follwoing : **[8]**

i) Write four examples of slogan.

ii) Write an advertisement for your new product ‘Organic Jaggery’.

iii) Write four tips for writing effective and catchy slogans.

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. : [ ]

PB993

[Total No. of Pages : 2

[6210]-301
S.Y.B.A.
TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT
Tourism Products of India - III
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (Paper - III) (23861)

Time : 2½ Hours] ***[Max. Marks : 70***

Instructions to the candidates:

1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to the right indicate full marks.***
3) ***Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.***
4) ***Use of map stencil is allowed.***

Q1) Answer any eight (Around 20 words each) : **[16]**

a) What is a tourism product?

b) What are three characteristics of tourism products?

c) Define folk culture.

d) Define in-tangible tourism resources.

e) What are intangible tourism product?

f) Define tourism resources.

g) What are the types of tourism resources?

h) Provide two examples of tourism resources.

i) Headquarters of ASI located at?

j) Where is the headquarters of UNESCO located?

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each) : **[18]**

a) How do Nagara and Dravidian style Hindu temples in India differ?

b) What is the importance of the tourism industry?

c) What are the key features and significance of rock-cut architecture in India, along with famous examples?

d) What are the characteristics of Jain architecture in India?

P.T.O.

Q3) Answer any two (Around 100 words each). **[16]**

a) What are India's top island tourist spots and their unique attractions?

b) How do environmental challenges impact beach preservation, and what conservation efforts are in place?

c) What role do Indian hill stations play in combating summer heat, and name some popular ones for tourism?

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each). **[20]**

a) How do classical dances enrich India's cultural heritage?

b) What impact does the monsoon season have on beach tourism in India, and how is tourism managed during this time?

x x x